

VENÓDNIK

Razmišljajući o suvremenoj kulturi u Hrvatskoj, pojavama poput **Motovunskog filmskog festivala**, **Eurokaza**, **Tamare Obrovac**, **Dubrovačkih ljetnih igara** i slično, zapitali smo se kako stvari stoje s Međimurjem i Čakovcem, rodnom grudom ovog časopisa, **Jože Horvata**, **J. Š. Slavenskog**, **Rudolfa Steinera**, **Roberta Jarnija**, **Dražena Ladića**, **Borisa Leinera** itd. Što je to čime bi se lokalna kulturna produkcija zabačene sjeverozapadne regije mogla izdvojiti od ostalih, koje kvalitete bi mogla razviti izvan lokalnih okvira, koji je to kulturni brend, iliti autentični proizvod s markom, koji bi Međimurje moglo lansirati u kulturološki svemir današnjeg hrvatskog društva, a potom i šire? Postojeće glazbene pojave poput **Lidije Bajuk**, **Tete Lize** i **Cinkuša** prenose vibracije bogate međimurske harmonije u hrvatski i svjetski glazbeni prostor, ali što je s ostalim stvarima? Napravili smo malo istraživanje o ostalim aspektima međimurske kulture koji bi jednog dana mogli postati brend, poput Vinske ceste i Moslavca kao vinske sorte regije, čakovečkog kazališnog života, kajkavskog dijalekta, ekologije, Toplica sv. Martin i sl., ne bismo li vam, cijenjeni čitatelji, skrenuli pozornost na neku od zanimljivih kulturnih (i turističkih) pojava u Međimurju.

ČASOPIS SE ŠIRI

Nakon izdavanja prvog broja i održanih promocija po gradovima Hrvatske, javilo nam se mnogo novih suradnika, što se i vidi u impressumu. Časopis **Reči Rieč** i kajkavski književni autori okupljeni oko njega tako su nam izašli u susret u literarnoj rubrici Post Scriptum. Javilo se mnogo reakcija na pojedine tekstove iz prošlog broja, što na našu elektroničku poštu, što u tjednom listu Međimurje, što usmeno, a jednu od reakcija možete pročitati u istoimenoj rubrici. To nam je potvrda da smo jedra razvili na dobrom vjetru društvenih strujanja. Pozitivne reakcije i komentari sa svih strana, savjeti, prijedlozi i nove ideje potvrđuju pak nam da smo putokaz postavili u dobrom smjeru, da pramac našeg malog broda jasno pokazuje cilj – **razvijanje otvorene platforme** za propitivanje, istraživanje i utvrđivanje novih kulturnih i društvenih vrijednosti društva u kojem živimo. U tom smislu, bez spominjanja financijskih poteškoća koje svaki časopis u nastajanju ima, pozdravljam vas i pozivam na otvoreni dijalog, razmjenu informacija i, dakako, slobodu mišljenja!

Igor Baksa, gl. urednik

NESALOMLJIVA SNAGA TRADICIJE



S bakom **Marijom Pleh**
razgovarali:
Petar Jović i Irena
Gomezelj

Doba u kojem živimo
neminovno, uz prednosti
napretka, sa sobom
donosi i jednu veliku
manu – obezvrjeđivanje
tradicija, bilo kulturnih,
bilo umjetničkih, bilo nekih
potpuno drukčijih od toga.
Nažalost, mnogo je onih,
starih ili mladih, koji svoj
radijus gledanja sve više
sužavaju, vide samo
sebe, svoj ego, osobnu

korist, ne priznavajući tuđe zasluge za to što danas imaju. Ne shvaćajući da su lako dohvatili svoj cilj koristeći se onim što su drugi teškom mukom izgrađivali, ne cijeneći ništa drugo osim trenutnog trenda, koji ih - nesvjesno ili svjesno - čak i prečesto baca u očajnu potragu za nečim novim što bi moglo zamijeniti prethodnu prolaznost. Što bi bilo da se prošlost tako lako zaboravlja? Što bi bilo da se naši životi počnu svoditi na kretanje koje nalikuje okretanju stranica knjiga ili trganju listova kalendara? Jednostavno, sve bi se pretvorilo u apatični košmar u kojem nemamo pojma kamo bismo trebali krenuti. Zato budimo uvijek zahvalni onima koji nisu dozvolili da se vrijednost tradicije izgubi, zaboravi, pregazi i ostavi iza nas.

Odakle ste?

Ja sam iz Hrašćana, ali moja mama je iz Nedelišća, i kad je njezin brat umro doselili smo se sim. Tata je delal na železnici, pa mu je bilo bliže doći, jer su negda bili takšni snegi, veli da je moral gaziti po trifrtalj metra pa se

KLAFTRI

Stara međimursko-slovenska mjera,
koja se koristi i danas.

1 čhv (četvorni hvat) = 3,596652 m²

ČEHARE

Odvijale su se uoči svatova ili kada
se nakupilo mnogo perja. Trajale su
3-4 večeri kad se s kokošjih pera
mekši dio pera odvajao za jastuke.
Kad je posao bio gotov kod jedne
domaćice krenulo se drugoj. Uz
ovaj posao redovito su se pjevale
međimurske i crkvene pjesme.
Zadnju večer dolazili bi dečki i
harmonikaš.

(<http://www.brezje.gradnet.hr/proslost.htm>)

ne mogel ni na biciklu dopelati. A negda je ni ne tolko bicikli bilo. Ja sam
bila sretna kaj je moj tata delal na železnici, jer i danas v železnici fest
služiju. Naš gazda je mojemu japi govoril, Vinko se moj tata zval, pa veli
«lefkó tebi Vinko kad saki mesec bika dotiraš». Zmislim se da su Mađari
letke metali da Međimurci nečeu ništ delati neg sam decu fabriciraju.
Međimurje je bilo dosta neutralno, tu ga jako malo partizani bilo.

Gdje ste živjeli cijeli život?

Tu, rođena sam 1926. 7. januara sam navršila 80 godina. Sama sebi
sam se čudila kak sam osem'set let navršila, nigdar sam ne mislila da
bum tak dugo živela. Jer dok se zmislim kak smo delali na polju... Moja
baka je s polom zemlje delala, negda se na svakom gruntu grah sadil.
Sedamsto KLAFTRI zemlje smo meli kaj smo se hranili. A denes penzije
davleju, kuće i svašta, i još deca nečeu delati.

Recite nam kamo ste išli u školu?

U Nedelišću, u staru školu koju su rastepli. Negda je to štala bila s
velikom prostorijom koju su uredili za skupštine i tak. Jako malo mojih
vršnjaka živi tu, žene više neg muških. Muški su si hmrli jer preveč pijeju,
tu su si pijanci hmrli, a čujte, čuda ga gorici bilo. Moj tata je dosta marljiv
bil, i mama, pa sam to valjda nasledila od njih. Ja sam bila dvanajst let
stara i već sam oralá s kravama, a s trinajst sam kosila. Mi smo v tri vure
vjutro išli kosit kaj bi stigli prije neg japa na posel dide.

Tijekom rata su funkcionirale škole?

Je kaj pa, neznam nikog kaj ne bi v školu hodil. Ali je četri let trajala.

Kako ste se u mladosti zabavljali?

Joj kak lepo, to vi mladi nemate kaj smo mi meli. ČEHARE su bile po zimi.
Tu je jena žena živela kod koje se išlo, imala je petero dece, njen muž je
na prugi delal pa je mela zabadav kartu pa je išla v Zagreb kaje dopelala
zaklane piceke i perje. Negda su cure kad su bile već velike čehale, to si
ne mogel na red dojtí! S dve kolegice sam hodala na čehanje, a ja vam
jako volim pjesmu. Kolegica je delala v čarapariji, Rega se zvala, pa je
znala dojtí reči "Mara, pak imam novu pjesmu". Mene su Mara zvali, a v
Hrašćanu Marica, tam ga nega Mari. Al je Rega sirota ne mela nikšnoga

glasa, pa su mi te pjesme ne tak lepe bile kaj mi je ona tobož otpjevala. Ali su dečki zato znali lepe pjesme dopelati. Tak sam vam ja jaku lepu mladost mela. Jer čujte, negda je ne bilo televizije i radija. Se je bilo u zelenilu, kanali su bili, dok su bile velike vrućine smo si noge namakali, nišče je ne doma sedel. Dečki su se znali okupiti i popevali. Da ste sam čuli kak su lepo fučkali. Kam god smo išli smo popevali, negda smo za svinje hodali drač brati.

Znači, druženje je uglavnom tako izgledalo?

Dečki su znali doći na čeharu, pa su se spominjali kak je v vojski bilo. Pa smo imali tamburaše, dišli su pred crkvu igrati gde su si puce našli. Imali smo jednog šepavog kaj je lepo harmoniku sviral, do jedenajst smo obavezno plesali.

Do kad ste imali izlazak?

Do deset, do jedenajst najdale. Držali smo se reda, malo smo se z dečkom poljubile i ajde spat.

Gdje ste upoznali svog muža, i kako?

Ja sam vam dve godine imala jednoga dečka harmonikaša. Lepi, plavi, uredan. Navek je mel hlače speglane, dok su ovi naši dečki po staji spali po zimi, po ljeti po polju. Njegovi su bili z Rijeke pa su bili tak bole kak purgeri. A meni su moji branili. Pa smo mi to tak bole poskrivečki. Moram vam reći kak vi omladina neznate kak je nevina ljubav lepa! Pogotovo vi cure neznate. To vam ne moći opisati kak smo bili želni jen drugoga sam videti! A sad se poseksate i onda se svadite! A kak bi ja s četnajt da bi v drugom stanju ostala, pa negda ne bilo tableti, ili da bi što abortuse delal, bi me od doma stirali, bi morala na Dravu iti! Meni su toga dečka branili, a onda na sreću su se tak na časi pomirili, bili su tu na gostima svirali pa je moj

tata rekel “pa, lepi dečker je to”, dopal mu se.

Ali tu prek puta je živel brat od mog budućeg muža, njima sam išla radio poslušat, i onda su me zvali kaj bi išla v Čakovec na zabavu, a ja kaj naj išla. Jer negda su ne bile zabave tak saku subotu, jedino či bi kakšno proščeje bilo. I tak su dočekali mojega dečka pa su ga zbili. A moj bratić je jenog fpičil, kod Šajerove zgrade. Si su negda nože meli.

Što je nakon toga bilo?

Nišť, onda sam toga muža imala i njega oženila, al je ne baš uspelo. Imala sam muža koji je volio vino i žene, to vam sve govori. Najprije smo trgovali za vreme rata. Za vreme rata on je dišel u Varaždin da ne bi moral iti u Mađarsku vojsku. I mi smo prek mosta švercali sol, brašno, mast, sega smo nosili. Zela sam dvesto kil, četri moških ga bilo kaj su nosili saki po četrdeset a ja bi zela dvajst. V Hraščanima je jena žena štacuna mela pa su ji dnesli do tam. A v Hraščanima su bili «hotervadasi», mađarski graničari kaj su toj ženi po mleki hodili, tak da im je ona vezu delala. Negdi su po noći po grmima spali, po zimi po štalama i onda bi nas četrdeset hodalo nosit. Jenput su bome i strelali na mene. Jer je tu bila meja od Drave prema Trnovcu, velka šuma bila gde smo mi čučali i skrivali se, pa su je Mađari posekli kaj bi lakše vidli. Moj muž je onda se te vagone kaj smo prošvercali otkupil. Smo s tim penezima mislili hengeru delati za belo brašno. Al se je ne isplatilo jer je bilo zabranjeno za vreme rata, ali mlinari su sikak delali pa su čuda zaslužili.

Najprije je moj muž bicikline počel slagat, bil je samouk. Posle je delal čekičare i sve, al znate, jako malo se s tim zaslužilo, makar je se to lepo znal delati. Njegov brat se vučil za kovača, jer je ne negda šlosari bilo.

Možete li nam objasniti kako mlin radi?

Rekla sam već da bum vnuke pelala. V Krištanovcu smo mlina meli. Da im pokažem kak kamena znam rastepsti i složiti, ja sam sama sklepalala i tak, jer dok se on napil onda je zaspal pa sam već ne mogla z njim. Kamena prvo stopite i onda se gnjete kuruza, ako pa je oštar onda vam na kraju nebu baš najlepše, bu malo znucani. To su vam bili čekići jako ošiljeni na kraju.

Kako je mlin radio, na vodu?

Ne, na elektromotor.



Kojim poslovima ste se još bavili?

Moj muž je počel lance za bicikline prodavati na črno. Tam je jen došel z "Varteksa" i otkupil čuda lanci od nas i dišel na plac prodavat. Te pa ga je policija primila pa je rekel da je od nas kupil, al su mu nikaj ne verovali jer su mislili da je moj muž pošten (smijeh) i njima je bicikle popravljaj. Al su i mojega muža posle zaprli v rešt jer su saznali. Bil je tjeden dni v reštu. Meli smo negda dve hiljade klaftri gorica, sve smo tam otpelali, voćnjaka, plantaže. Zato nam je ova današnja hiža tak pusta. Imala sam

krave i dve prasice kaj su male pajceke kotile. Ja sam se sako jutro v sedmi v gorice pelala kaj bi ih nahranila.

Jeste li prodavali mlijeko?

Jako malo sam prodavala. Više sam kuhala mleko i si su bili zdravi. Moja kćerka je dišla k doktoru tek dok je na posel počela hoditi. Negda je bilo vrhnja, sira, ja sem saki den štrukle s sirom delala kad sam vremena imala, zimi pogotovo. Zнала sam čušpajza delati, ne smo onda kelja kupovali kak denes, malo zlevanke kcoj, v četvrtjek je mesa bilo, i bika smo meli, petsto kil je mel, detelinom i mlekom smo ga hranili.

Biste li željeli proživjeti svoj život još jedanput?

Nigdar, morem vam reći da sam se ko Kristuš na križu nadelala.

RAZVOJ ČAKOVEČKOG UČITELJSKOG FAKULTETA

piše: Igor Baksa



“Ova čakovečka ustanova već je više od 120 godina jedan od duhovnih stupova regije.” (dr. sc. Đuro Blažeka, list Međimurje, 18. travnja 2006.)

MAĐARIZACIJA

Mnogo od svoje kulturne baštine Međimurje povlači iz vremena Mađarske okupacije, koja je manje ili više uspješno, isprekidana oslobodilačkim akcijama, trajala od 18. stoljeća do kraja II. svjetskog rata. Tako se danas često u međimurskoj glazbi spominje cimballo, što je izvorno mađarski instrument, ili pak trontula (još: citre) što pak je instrument koji potječe iz Austrije. Mađari su tijekom povijesti Međimurje smatrali svojim krajem, no većinsko stanovništvo ove županije (preko 95 %) po nacionalnosti je bilo hrvatsko, tako da ova mađaronska politika nije naišla na plodno tlo.

JEDNA OD NAJPOZNATIJIH

Učiteljska škola u Čakovcu bila je, između ostalog, poznata po školskom vrtu. Paralelu ovoj hortikulturalnoj simbolici možemo povući u stoljećima uvriježenom nadimku za Međimurje – Hortus Croatiae (Cvjetnjak Hrvatske). Osim vrtnjaka, škola je bila poznata po izvannastavnom radu i javnim nastupima učenika na kulturnim priredbama, posebice glazbenim, a ova tradicija se zadržala do danas. Spomenimo samo zbor Josip Štolcer Slavenski.

PRIČE BROJA JEDAN

Mađarska učiteljska škola

Krećući u ovom pregledu razvoja Visoke učiteljske škole od samog izvora, morat ćemo dotaknuti pitanje **MAĐARIZACIJE** Međimurja, budući da je prva ustanova za obrazovanje budućih učitelja u Čakovcu bila osnovana upravo s ciljem provođenja mađarizacije u školama mnogih slavenskih krajeva. Učiteljska škola u Čakovcu je, dakle, počela s radom 20. rujna 1879. godine, a pohađali su je učenici iz svih krajeva Hrvatske, među kojima je bio vrlo mali broj Međimuraca. Zgrada koju danas poznajemo kao Visoku učiteljsku školu sagrađena je 1888.

Hrvatska učiteljska škola

Odmah nakon što je dotadašnji ravnatelj škole Zríny Károly predao školu novom ravnatelju dr. Sigismundu Čajkovcu, budući da je Međimurje ponovo priključeno Hrvatskoj, uz pomoć dr. Ivana Novaka, građanskog povjerenika za razvoj civilnog društva u Međimurju, program Učiteljske škole prilagođen je trenutnim ciljevima društvene i kulturne politike Hrvatske (podizanje nacionalne svijesti, organiziranje nastave na hrvatskom jeziku, obrazovanje hrvatskih učitelja i sl.). U tom vremenu učiteljska je škola u Čakovcu postala **JEDNA OD NAJPOZNATIJIH** takvih škola u Hrvatskoj (Benček, 1972.)

Pedagoška akademija

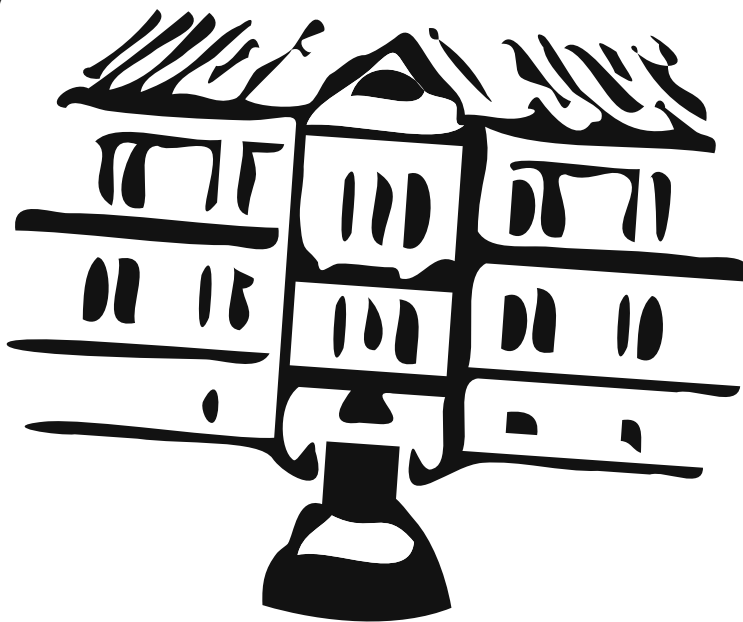
Proširivanje osnovnoškolskog obrazovanja na osam godina zahtijevalo je proširivanje i podizanje kvalitete obrazovanja za učitelje razredne nastave i viših razreda, pa je, nakon mnogih rasprava, u Hrvatskoj 1960. g. donijet Zakon o pedagoškim akademijama. Pored redovnog studija u Čakovcu otvoreni su izvanredni studiji u Varaždinu, Koprivnici, Bjelovaru, Lepoglavi, Ivancu, Đurđevcu, te u Visokom u BiH (Ovčar, 2001.).

Visoka učiteljska škola

Ustanova koju poznajemo kao VUŠ osnovana je 1997. godine. Njen program obuhvaća odsjek razredne nastave i odsjek predškolskog odgoja. U skladu s bolonjskim procesom od akademske godine 2005./2006. počelo se s reformama u programu. Zajedno s tim promjenama sadašnji dekan dr. sc. Đuro Blažeka (naš stručni suradnik, kojeg možete čitati u rubrici **Tiješka griješka**) sve snage upire u ulazak Visoke učiteljske škole u sastav Sveučilišta u Zagrebu. To je pitanje pokrenuto još davne 1979., no, do današnjeg dana čakovečka visokoškolska ustanova po tom pitanju nije učinila mnogo. Ulazak čakovečke Visoke učiteljske škole u sastav zagrebačkog Sveučilišta predviđa se za rujan ove godine, kad će se njezin naziv promijeniti u Učiteljski fakultet u Čakovcu, Zagrebu i Petrinji.

Čakovec kao studentski grad

Dekan Visoke učiteljske škole predviđa, osim spomenutih promjena, i otvaranje odsjeka za građevinarstvo, ekonomiju i agronomiju, otvaranje studentskog doma i dr. Hoće li to doprinijeti razvijanju studentske svijesti među mladima koji studiraju u Čakovcu? Slabo organiziran studentski život, nedostatak ozbiljnijih studentskih kulturnih programa i nepostojanje studentskog kluba samo su neki od pokazatelja nerazvijenog studentskog duha u Čakovcu. No, to je već tema za neki drugi članak.



Učitelj, br. 1., Visoka učiteljska škola u Čakovcu, 2001.

www.vus-ck.hr

www.medjimurje.com

TETA LIZA KAO MEĐIMURSKI BREND



piše: Siniša Golub

[Činjenica: Elizabeta Toplek je živuća legenda međimurske narodne pjesme, koja sa svojih osamdesetak godina još uvijek ima opojnu snagu glasa. Više je cijene izvan Međimurja, gdje u posljednjih desetak godina ima više nastupa i brojniju publiku. Daleko više njenih biografskih knjiga prodalo se izvan Međimurja, nego u samom njenom zavičaju.]

Kao biograf Elizabete Toplek, bio sam savršeno uvjeren da će tisuću tiskanih knjiga o njenom životu protkanom pjesmom jednostavno planuti u (recimo) tri mjeseca. I to na domaćem, međimurskom tržištu knjiga. Umjesto toga, u Međimurju je više knjiga poklonjeno i podijeljeno u svrhu neke tobožnje promocije (kao da Teta Liza nije dovoljno poznata sama po sebi!) nego što je bilo onih koji su spremno izvadili 80 kuna iz novčanika, kolika je, naime, bila cijena tvrdo ukoričene biografije. S druge strane, u

nekoliko usputnih prilika u Zagrebu, prije ili poslije kakvog nastupa Tete Lize, prodan je značajni broj primjeraka, broj veći od svega onoga što se prodalo u samom zavičaju Tete Lize.

Postavljam problemsko pitanje, odnosno, pitam sljedeće: Ako međimurske društvene strukture same ne prepoznaju i ne eksploatiraju one brendove koji su se kroz više godina samostalno isprofilirali svojim likom ili djelom (kao što je to u slučaju Tete Lize),

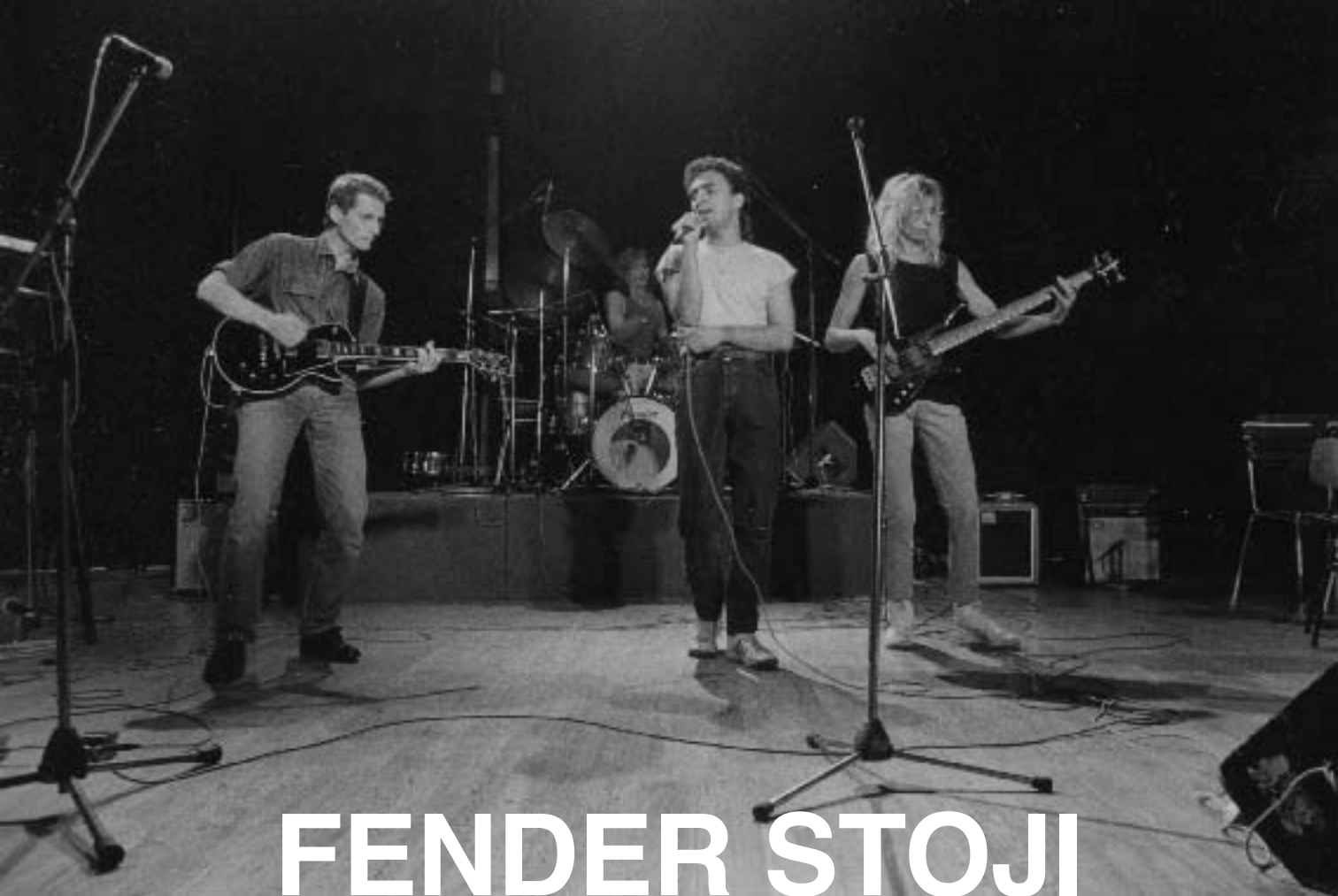
kako će onda te iste strukture graditi neke nove brendove koji još nisu oprobani kao potencijalno dobra (isplativa) roba, odnosno, za koje ne postoji jamstvo da će ulaganje biti isplativo?!?

Pitanje ostavljam otvorenim, bez nabađanja mogućih smjerova odgovora. Ipak, treba spomenuti, na početku ovog 21. stoljeća, trendy je govoriti o kontinentalnom turizmu temeljenom na održivom razvoju, o zdravoj hrani, o prirodnim ljepotama koje su oko nas, o vrijednosti baštine i prošlosti slavne, i o još koječemu drugom. Ta “trendy spika” nije zaobišla ni Međimurje. Ali, opet ponavljam, ovdje imamo i vrijednosti koje ne treba posebno ili nanovo izgrađivati, treba ih samo malo uglandati (kao mamičino srebro iz škrinje), a mi to ne znamo učiniti. Međimurje ne zna ispričati priču koja postoji, koja je živa, koju ne treba nanovo pisati, nego samo prepričati da bi bila razumljiva današnjem recipijentu, današnjem globalnom seljaku koji u svakom trenutku negdje na globusu može pronaći nešto što ga zadovoljava i ispunjava. Međimurska je priča duboka, ali nije dobro zapakirana i nije dobro predstavljena, međimurska priča nije - brend! Zato jer premalo osluškujemo što drugi traže, a razvojne ideje previše temeljimo na parcijalnim pristupu, dok održivost traži integralnost!

* * *

Umjesto zaključka: Nedavno je (točnije, 2005.) objavljena knjiga *“U mislima čupam borove”*, gdje nekoliko vrsnih suvremenih autora, domaćih i stranih, promišlja Istru kroz putopise, crtice, eseje i autobiografsku kratku prozu. Projekt je inicirala jedna nakladnička kuća, ali još važnije - podržala

regionalna Turistička zajednica. Pa mi se nekako čini da bi istovrsni projekt bio odličan (kao lakmus) i za Međimurje, naime, da Međimurje bude stavljeno u fokus književnog promišljanja, i to onih autora koji ne žive ovdje. Tako da dobijemo tu vrst potvrde o tome kako nas vide drugi. Jer sami sebe (pre)često vidimo odviše subjektivno, iskrivljeno, kroz prizmu vječnog naricanja *“Međimurje malo, kak si lepo zeleno, cvetičem si ti meni ograjeno ...”*. Možda negda bilo, sad su druga vremena.



FENDER STOJI POD OBLOKOM

Pišu: Damir Jaklin i Martin Okun

Malo snimljenog materijala (fotografija, singlica i albuma), još manje intervju, recenzija i ostalih tekstova - počeci međimurskog rocka obavijeni su poprilično debelom koprenom. Detaljniju analizu trebat ćemo pričekati još stanovito vrijeme, ali razgovor s jednim od poznatijih čakovečkih gitarista ponudio je uvod u rješenje problema odmagljivanja rocka u Međimurju sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća. Govori **Darko Belović**:

Pa, mislim da bi se moglo početi s **DEMONIMA**. Prvu postavu su imali negde kad sam se ja rodil, to je bilo tam... 61., 62. godine. Između ostalih, pokojni **TONI SABOL** je sviral v jednoj od prvih postava. Kasniji Demoni su zeli ime, to su bili sasvim drugi ljudi od one postave koja je počela svirati početkom šezdesetih. To je bilo neka između šlagera i rock 'n' rolla. Oni su bili fantastični reproductivci, od stvari je bilo nekoliko onih kaj su vlekli na rock, ostalo su bili pokušaji da se napravi nekakav hit.

Moj prvi bend se zval **Papirus Tooley**, to je bilo s Vugijom, Damirom Vugrincom - moglo bi se reći, dječji bend, 7. razred osnovne otprilike. Kasnije sam imal drugi bend, Zaključili smo da je pametno svirati okolo po zabavama, da si zaradimo lovu za instrumente. Pa smo imali i neke svoje stvari, a taj bend se zval **Falstaff**. To je bila 77., 78., svirali smo na par gitarijada, a bilo je dosta svirki i na **PARTIZANU**. Išli smo tam i žicali kaj bumo svirali prije neke poznatije grupe, pa smo tak svirali prije grupe **TIME**. Posle toga sam osnoval **DDPG**, to je bil isključivo autorski bend, koji je već malo ozbiljnije sviral. Nije bilo puno nastupa, ali smo se jako dobro zabavljali. Vežbali smo v prostorijama ispod Lire, pa smo išli na pive i biljar v krčmu Kacun i v pivnicu Plavi podrum (istim redoslijedom - danas kavana Pub, Raiffeisen banka i pizzeria Pipo, op. D. J.). Svirali smo i v Lendavi i vu Varaždinu, to je bilo već vreme novog vala. U to vreme su već postojale **TABLETE PROTIV STIDA**, oni su imali gitarista, pa su onda mene zvali, ali ja nisam odma štel svirati, nego sam v početku bil neka kak dopisni član. Posle, kad smo se već vratili z vojske i počeli studirati, grupa je pobedila na omladinskom festivalu v Subotici 83. Bila je večer šlagera i rock večer, mi smo nastupili na obadve večeri. Kornelije Kovač, poznati producent, delal nam je aranžman za tu pjesmu, to je bila nekakva zezalica na prvi maj, kak su si ljudi spajali praznike... Nakon toga je pal plan da ostavimo

DEMONI

Najpoznatiji međimurski bend, posebno nakon objavljivanja albuma No.1. Dražen Vrdoljak ih je usporedio s Bijelim Dugmetom, jer na toj ploči dominira hard rock zvuk s nimalo prikrivenim utjecajem Bregovića i kompanije.

TONI SABOL

Muzičar i manje ili više uspješan menadžer. Na vrhuncu menadžerskog uspona organizirao je koncerte velikih zvijezda u bivšoj Jugoslaviji i izvan nje, pa je tako uspio u Čakovcu dovesti i Johna Mayalla i njegove Bluesbreakerse. Onu manje uspješnu menadžersku fazu uglavnom je „prospavao“ u Čakovcu, igrajući šah i snooker (između ostalih i sa mnom – D. J.) u Pubu. Umro je u bijedi prije nekoliko godina.

PARTIZAN

Danas kompleks pod nazivom „Marijan Zadravec - Macan“, po omiljenom sportašu i gimnastičkom treneru, poginulom u Domovinskom ratu. Legendarno rukometno igralište, koje i danas zimi služi kao klizalište, i sportska dvorana u kojoj su mnogi prezentirali sviračko umijeće. Generacije su visjele na Partizanu uživajući u nastupima omiljenih bendova.

TIME

Dado Topić i pjesme Da li znaš da te volim, Makedonija... Treba li više?

TABLETE PROTIV STIDA

Snimili su album Marš provincijskih klipana, koji nikad nije ugledao svjetlo dana u vinilnom izdanju, već je morao čekati mnogo godina da bi napokon došao na svijet u cd-formatu. Albumom dominiraju pjesme koje su nadahnute istodobno bluesom i međimurskim narodnim melodijama.

KLUB

Pikač, Klub mladih, The Club - kak se sad zove?

Otvoren u „podrumu“

Centra za kulturu početkom osamdesetih, vrlo je brzo poprimio kultni status prostora u kojem se rock 'n' roll našao na „domaćem terenu“.

FIRE

Pojavili su se oko 1976.

Sviraju u hard blues-rock stilu, nešto poput Cream, Taste ili Grand Funk

Railroad, a puno daju na autorski materijal. Odmah nakon pojavljivanja na sceni snimaju singl s pjesmama Message i If You're Alone. Svoje besprijeorno sviračko umijeće potvrdili su i u Njemačkoj.

fakultete, počeli smo turneju s Haustorom, bili smo pred potpisivanjem ugovora s PGP RTB, ali su onda nastali nekvi problemi u bendu - klavijaturist je otišao, pa nije otišao, i, na kraju, od svega - nula bodova... U to vreme je postojao još jedan bend, u kojem je Vugi svirao, **Skuba** se zvala. Oni su dve godine nastupali, uglavnom u Zagrebu, išao sam to gledati, to je bilo zanimljivo i dobro.

Vitamin Mi? To je bio, recimo to tako, jedan projekt. Dečko koji je vodio taj bend (Danijel Meglič, kasnije mijenja prezime u Vitamin, pa je tako i bend dobio naziv Vitamin Mi, op. D. J.) je bio toliko uvjeren da je veliki talent i da je uspjeh pred njim, da je s tim živio, totalno. Rezultati nisu bili bogzna kakvi, nisam baš neka primijetio. Ali, on je strašno grizao, i to je bilo zanimljivo!

Kasnije su došli **Revivals**, imali smo gaže 90. godine u **KLUBU**, to nije bio ništa pretenciozno, toliko da se najdemo malo, posviramo si, spijemo, pa komu se dopada...

Posle sam imao još jedan bend, to je bilo u Zagrebu, gde sam bio na bezbroj audicija, i onda sam konačno našao nekakvu ekipu. Bend se zvala **Avlija**. Radio Velika Gorica je organizirao nekakvo natjecanje demo bendova, emisija se zvala Hit-demo. Tu smo pobijedili, pa se jedna naša pjesma zavrtila i na radiju, bilo je to nekak između Azre i Bijelog Dugmeta.

Jedina ozbiljna grupa, uz Demone, koja je u to vreme tu svirala, bila je grupa **FIRE**. Oni su bili ozbiljna i kvalitetna rock trojka, stvarno su dobro svirali. Svirali su jedno vreme u Njemačkoj, a kad su se vratili, ujedinili su se s Demonima, dijelom benda, pa je tako nastala grupa **Demoni-Fire**. I, tako, za razliku od nas ostalih, koji smo neka pokušavali, manje ili više ozbiljno, ovo su bili ljudi koji su stvarno znali svirati. Dobro, za dio pjesmi je upitno da li je to bio rock ili su to bili zabavnjaci, ali to je tako išlo vjerojatno i zbog pritiska diskografskih kuća. Nije bilo kak danas, sad dođeš, snimiš kaj očeš - i to je to. U to vreme je cijena snimanja bila visoka, instrumenti su bili skupi, tako da su zahtjevi izdavačkih kuća bili jako važni ako si štetao neka snimiti. Mislim da su Demoni snimali i za Diskoton iz Sarajeva, kaj dosta govori o njihovoj kvaliteti.

Međimurski **rock bend**? To je moj osobni dojam, ali mislim da bi to mogla biti grupa Fire. Malo mekši ZZ-Top, jednostavna, normalna svirka bez sranja, bez previše filozofiranja, to je bilo to.



TO JE ONO ŠTO NAS DRŽI!

Piše: Sebastijan Avet Petar Pank

Čakovec 1990-ih: Kakvi su to koncerti bili!

1990-ih, uz toliku količinu mladih i “nabrijanih” bendova, bilo je potrebno svako malo održavati koncerte u čakovečkom Klubu mladih u podrumu Centra za kulturu, koji je tada promijenio ime u The Club. Osim spomenutog Kluba bitno je spomenuti Ex i Pub (jer koliko je Klub bio važno mjesto početkom i sredinom devedesetih toliko su Pub i Ex imali krajem devedesetih), te neizostavno mjesto nazvano Gajba, legendarno okupljalište ekipe kojeg su si ljudi sklepali sami; tamo se odlazilo prije izlazaka u Klub, slavilo Novu Godinu, rođendane, samo dolazilo pričati ili pak je bilo mjesto na kojem bi bendovi (poput australskih Mutiny) dobili smještaj za spavanje. Gajba je predstavljala zajedništvo i duh nekih ljudi jednog vremena koje danas živi samo u sjećanjima. U Klub, Pub, Ex i Gajbu su 1990-ih ljudi dolazili ne samo iz Varaždina, Zagreba, Zadra, Požege, Splita, Pule i drugih gradova Hrvatske, već i iz daleke Češke. Kakvi su to koncerti bili! Ekipa se uvijek skupljala još i prije no što bi koncert počeo, prolaz između Centra

za kulturu i Međimurke bio je krcat svakojakim pojavama. Podjele nisu bile toliko prisutne kao danas pa su na koncerte dolazili i punkeri, metalci, hard core ekipa, rokeri... Spodobe su izlazile iz čakovečkog parka i punile prostor ispred Kluba, pobuđujući tako zanimaciju i malograđanske poglede čakovečkog puka. Scena je odista bila jaka jer ti isti ne samo što su pili ispred Kluba prije koncerta već su i radili fanzine (čakovečka je fanzinaška scena 1990-ih bila jedna od najjačih u Hrvatskoj!) i svirali u brojnim bendovima. Moram još samo navesti da je postojala neka divna povezanost bratstva čakovečke i varaždinske ekipe, pa smo se međusobno podržavali, družili, dijelili iste snove jedne mlade generacije – bili smo jedno. No također zajedništvo je postojalo i s ljudima iz drugih gradova. Tada je, osim fanzina, postojala i jedna važna i velika stvar underground scene a to je – **D.I.Y.** tj. **DO IT YOURSELF**, za koju velika većina današnjih mladih ljudi nije ni čula ili je ne razumije. Uradi sam (da prevedem na hrvatski) kazetna izdanja (jer su CD-i - a i mobiteli - bili tada totalna rijetkost) bila su glavno pravilo; na svakom koncertu moglo se, uz fanzine, pronaći kakvo novo izdanje benda. Danas je glavna stvar u prišivkama, cd-ima, mobitelima i načinu odijevanja, ali tada je bilo posve drugo vrijeme. Rečeno mi je neka se prihvatim 1995. godine pa nadalje, do bliske prošlosti, izuzevši novu generaciju bendova jer današnjoj generaciji to je odveć poznata stvar. Bilo je mnogo bendova kratkog trajanja, i ne znam tko bi se ih sve sjetio, a velik problem je ovdje biti kratak te napraviti samo osvrt na tadašnju scenu.



Sredina 1990-ih: “Jebeš Seve, Špica je zakon!”

Radeći bilješke s prijateljem Countom Kraykullom (Davorom Krajcerom), prvi bend koji smo naveli je **BEZ PANIKE**. U prvoj postavi svirali su nešto u funky stilu RHCP, i iz tog razdoblja nemaju nikakvih izdanja. Dolazi do promjene, te bend dobiva ženski vokal i radi preokret u muzici u smjeru melodičnog punka. Snimaju split sa Grasshoppers te demo “Stvarnost” (u studiju Ultravox u Čakovcu). Bend uskoro probija lokalne granice te ga zapaža šira publika i izvan Hrvatske. Izlaze na brojnim kompilacijama, a s njemačkim bendom Mars Moles snimaju i 7 split. Poznato je da duž Hrvatske postoji neformalan krug obožavatelja njihove pjevačice, koja u alternativnim krugovima nadmašuje i Severininu popularnost (transparent na jednom festivalu: “Jebeš Seve, Špica je zakon!”). Ovih trenutaka u pripremi im je novi materijal s osam pjesama.

Bend **DETFIŠ** sačinjavalo je pola članova iz Varaždina, a pola iz Čakovca. U biti, to je bend u kojem je pjevala Špica prije no što je svoje glasovne mogućnosti počela otkrivati u grupi Bez Panike. Svirali su punk/hard core, i to odista originalan. U proljeće '95. na koncertu u Varaždinu pjevačica nije htjela, za vrijeme nastupa na bini, pokazati guzu na inzistiranje publike, nakon što su to ostali članovi benda učinili, no zato je uspjela - pokušavajući zapaliti cigaretu - zapaliti zavoje na svojim rukama.

GRASSHOPPERS su svirali nekakav miks alter rocka, grungea i punk rocka. Od izdanja imaju split tape sa Bez Panike. Imali su i nekoliko nastupa, no uslijedio je raspad te su članovi nastavili rad po drugim bendovima.

GEŠMAKŠTOFE je bio sirovi punk rock. Negdje postoje još njihove snimke na kazetama sa probe, demo Fuck Off Prokleta Bitch nazvanoj po vokalovoj mami jer je navedeni imao zabranu izlazaka od njene strane zbog jedinica u školi. Imali su puno dogovorenih, a ipak samo jedan održani nastup u Muskom Središću, u danas nepostojećem bistrou Queen.



Tu su, zatim, vrhunski zabavljači **KREJZI ĐON**, čiji su sastav sačinjavali danas nepostojeći članovi, a ostali su samo karizmatični Lazar i gitarist Bez Panike Bruno. Od izdanja svjetlo dana ugledao je garage tape sa Banda bendom, a održali su i nekoliko koncerata kad su bili dovoljno trijezni da bi ih odsvirali. Krejzi Đon je vječan, on je prvi, zadnji i uvijek!

DISAHARIDI su jedan od prvih crust / power violence bendova kada taj naziv još nije ni postojao. Sedam stvari u sedam minuta – to su Disaharidi. Tekstove je vokal Teo prepisivao sa mađarske verzije boce kokakole ("UJ! UJ!"). Uz njega, kao vokala, bend su sačinjavala još tri člana Panty Waists. Održali su par nastupa i

gotovo!

PANTY WAISTS iz Preloga svirali su "sumnjivo" melodičan punk core sa ekscentričnim vokalom. Naime, vokal im je zvučao kao Pajo Patak, a uz to, bubnjar Krešo im je izgledao kao Šiljo. Izdali su (u studiju Ultravox) demo "Welcome to Hard Corea".

BANDA bend bili su seksualni perverzncjaci koji su svoje vrijeme provodili u garaži smišljajući svoje gnjusne tekstove i još gnjusnija djela. Objavili su i službeno izdanje "Demo za svaku ženu" koji je bio odlična stvar za popodnevne šetnje zaljubljenih parova u šumi. Demo je osim standardnih instrumenata imao je jedan posve neobičan instrument: zračni pištolj iz kojeg je za vrijeme snimanja vokal pucao. Naravno da nisu imali niti jedan nastup jer su svojim prezgodnim pojavama sve ostavljali bez daha.

DNS je bio bend glazbenog usmjerenja posve nerazumljivog za ove krajeve pa su svojom eksperimentalnošću imali malen broj fanova, a uspjeli su još više začuditi svojim kasetnim izdanjem.

SADISTIC TORTURE bili su kotoripski pijani death metal, a, bogami, tako su i zvučali. Svirali su kao predgrupa, uz bend RIP, Hladnom Pivu 1994. na legendarnom koncertu u Klubu, kada se okupilo više od 600 ljudi. RIP su svirali nekakav spoj grungea i metala i to jako kvalitetno, no ubitačno dosadno za slušanje ukoliko ste se na koncert došli samo zabaviti. Snimili su samo jedan demo. Danas dvojica bivših članova sviraju u Big Bandu Čakovec.

FESTER WHAT? predvodio je kultni Trčo, a uz njega imali su još jednog vokala i svirali hard core punk. Brzo su se okupili, odsvirali nastup u Uljaniku u Puli i još brže raspali. **BISMARCK** su bili kotoripske legende predvođeni još legendarnijom braćom Mustač. Svirali su čvrsti rock i imali puno live nastupa nakon kojih su ih ljudi još više cijenili. Kao pravi rokeri, bili su veliki šefovi i veliki ševci! Iz njih je proizašao **MUSTAČ BEND**, naravno predvođen braćom Mustač, koji je svojim originalnim međimurskim rock and rollom stekao veliku popularnost. Nebrojeni su njihovi koncerti, a česti su gosti na motorijadama. Postoje još i danas i imaju velik broj poklonika, a iza sebe imaju i nekoliko izdanja.

Zanimljivo je spomenuti bend **OVERDOSE**, čije ime govori sve jer su tekstovi bili inspirirani uživanjem droge, no daleko je veći utjecaj imalo snifanje benzina kojeg su prakticirali članovi benda. Danas postoji i jedna snimljena stvar.



ANARHIJA je bend zaista vrijedan hvale jer su snimili devet albuma! U svojoj dnevnoj sobi, no iz te dnevne sobe nisu uspjeli doći van. Bili su uvjereni da sviraju punk hard core ali... Bubnjar je svirao po kartonskim kutijama i, uz to, svatko u bendu je svirao svoju melodiju. Naravno, bend je nastao pod velikim utjecajem muzike legendarnog Punk Ratnika Satana Panonskog. Potpuno čisti grunge na ovim prostorima svirali su **SELFCONFUSED** i, osim muzike, bili su poznati po ljubavi prema “herbalnoj medicini”. Imali su puno live nastupa i svirali po motorijadama te imali svoju lojalnu publiku. Iz benda su kasnije proizašla dva druga rock sastava, Nap i Drač.

GREEN MACHINE je bio rock bend s vokalom koji se zanimljivo ljuljao na bini. Bili su “kućni bend” varaždinskog kluba Rogoz, svirajući brdo koncerata za publiku koja je dolazila na koncerte slušati bend, a ne pijana urlati pred binom. U Koprivnici su svirali kao predgrupa kultnom i opakom rock and roll bendu Pleasure Fuckers.

JACKY KILL THE BITCH bend su kratkog vijeka. Promijenili su, osim postave, i stil muzike te su, od benda koji je u početku miješao metal i hard core uz rock, kasnije prešli na alter rock ili slično. Imali su i na TV-u spot s odličnom stvari “Problem Child”, iz vremena kad je vokal bio svima poznati Trčo.

NAJVERIBEST je bio bend iz Kotoribe koji je imao ogroman broj obožavatelja jer su stvaranjem miksa trash metala, punka i hard corea definitivno bili ispred svog vremena. Nastali su od benda Sadistic Torture kada im se više nije svirao death metal. Bili su poznati po svojim energičnim live nastupima te izdali jedan od najboljih demo

albuma “O jalu je riječ”. Nažalost, zbog zajeba sa distribucijom, kazete nisu dospjele do šire mase. Učestalo su mijenjali basiste te se, na žalost mnogih, raspali zbog zasićenosti sviranjem. Najavljivana su i mnoga ponovna okupljanja i nastupi no (zasada) do toga nije došlo.

PANIŠMANTERI su bili skupina momaka među kojima je danas genijalan bubnjar Strija započeo svoju karijeru na kartonskim kutijama. Nakon što su se momci uvježbali i sredili, te nakon što je jedan član (tada znan kao Iderko) napustio bend, momci osnivaju bend **IMPLICITE**, koji je svojom kvalitetom sviranja zainteresirao publiku širom Hrvatske. Brojni koncerti stvorili su velik broj fanova te pružili bendu priliku za izdavanje dema “Wrong”, no i to je jedan od boljih bendova koji više ne svira dok su članovi, s malom promjenom vokala, nastavili pod imenom **FAREWELL REASON**, svirajući odličan emo core, a nedavno su i objavili split sa bendom Outre.

BRUTALNE BABE su bend čiji naziv govori mnogo. Opaka zajebancija, no nešto što je ljude izrazito zabavljalo na koncertima. Bend je to o kojem se još danas priča.

COREWAR su nastali okupljanjem članova Banda benda, Gešmakštofe i Grasshoppers, i ostali vjerni čistom Old Scholl Hard Core-u, a svoju su poruku prenosili diljem Hrvatske održavajući brojne nastupe (Varaždin, Kutina, Monte Paradiso festival u Puli, Azijska Gripa u Hodošanu...). Izdali su split demo sa bratskim bendom Motorno Ulje i nekoliko live snimaka. Zanimljiva je činjenica da su jedan jedini koncert održali trijezni, i to u Lepoglavi 1998 godine, u klubu još zanimljivijeg naziva: Alcatraz. Iste je godine uslijedio i raspad benda.

MOTORNO ULJE je bend čije ime gotovo svi znaju i čije se pjesme pjevaju iz dana u dan. Stil Oi! Punka sa originalnim tekstovima predvođeni legendom Lazarom učinili su od njih “prave zvijezde”, a obožavali su ih i izvan Hrvatske. Prvo su izdanje objavili kao split kazetu sa bratskim bendom Corewarom. Svirali su po koncertima i festivalima, prošavši tako osim Čakovca i Varaždin, Požegu, Split, Lepoglavu... Postoji i nekoliko live snimaka, no, nažalost, neobjavljenih, te se presnimavaju kod kuće. Nakon toga uslijedio je album “Zadnja Litra” kojim su napravili pun pogodak. Voljeli su ih i ljudi koji nisu slušali takvu vrstu muzike. Prava je šteta što su se raspali, a svirali su ponovno prošle godine, te ove, kao predgrupa Zadrugi.



BAKTERIJE su danas poznata međimurska razorna snaga. Proizašli su iz Anarhije i Overdosea, stvarajući žestok hard core punk. Imali su doista mnogo promjena članova (freak vokal Jakšić, Nevidljivi basist Feri, basist koji je izletio iz benda turbo brzinom, i Jurko, koji je svoju karijeru pronašao u svijetu droge, a ne muzike) te nakon četiri godine postojanja, 1999., održali i prvi koncert. Objavili su demo “Kaj Pa(n)k te brige”. Imali su puno koncerata svirajući i izvan Hrvatske, a na svima su odlično prihvaćeni, te su ubrzo, s novim vokalom, počeli rasturati duž Hrvatske.



Kraj 1990-ih: Tou Te Hiti Na Zemlu!

Glavno mjesto koncerata postao je legendarni Pub (u Klubu je bilo koncerata, no mnogo manje), čiji se prostor počeo puniti nekim novim klicima. Također, mnogo se koncerata održavalo i u Ex-u, klubu u Gornjem Kuršancu. Bendovi su nicali u Karlovoj garaži jer tamo su manje-više svi imali probe.

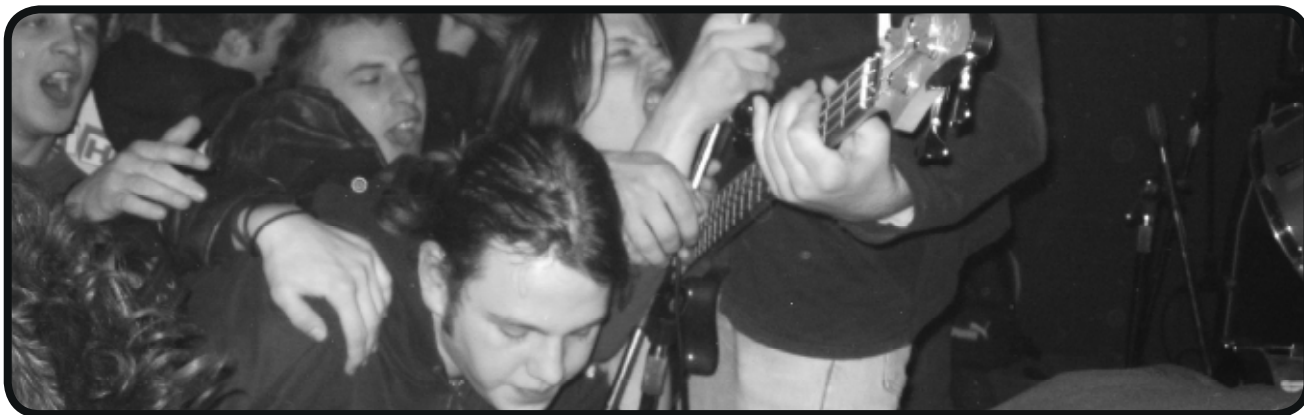
KZL su manijaci koji su svojim brzim hard coreom postali kultni bend, a njihova stvar (u početku stvar benda Hangover) "Teror" još kultnija. U KZL je svirao i legendarni Frki, koji je u bendu prestao svirati nakon nekih razmirica, a mnogi se dobro sjećaju koncerta kada je bend odsvirao koncert bez njega, a on, razjaren i pod utjecajem alkohola, doletio u Pub usred njihovog nastupa, prekidajući koncert i uzimajući stalke za bubnjeve kojima je prijetio mašući iznad glava prisutnih na koncertu. Šteta je što mnogi bendovi iz tog razdoblja nemaju ništa snimljeno izuzev poneku stvar na ponekoj kompilaciji ili kakav loš ali rijedak i raritetan snimak iz garaže.

RESUME je bend koji je svirao nadobudan emo core (što se tiče tekstova, sjećam se nekakvih "lovljenja leptira") te uz nekoliko nastupa isto prestao s postojanjem.

YOUTH AGAINST je također gajio vjernost Old Scholl Hard Core zvuku, a poznato je da je opet predvodnik ekipe bio Trčo. Izdavanje dema "Fight back" priskrbilo im je poštovanje u još većem krugu ljudi, a brojni nastupi učinili ih poznatijima dok su se njihovi tekstovi (kultna

stvar "Gajba" posvećena ekipi iz Gajbe) pjevali za vrijeme subotnjih izlazaka. Dolazi do odlaska jednog gitarista, koji svoju ljubav prema muzici nalazi u drugačijim glazbenim izražajima a kasnije i postaje poznati kantautor koji danas ima već i CD objavljen iza sebe. Bend je kasnije objavio i live kasetu iz zagrebačkog kluba Močvara, i ubrzo dolazi do raspada.

ABIO GENESIS još je jedan od bendova s ekcentričnim vokalom, koji je uporno odbijao mutirati. U prvoj postavi benda, dok su još uvijek imali samo probe, prvi je vokal uporno dolazio pijan na probe i bio u stanju pjevati samo obrade Ramonesa. Grupa je imala i basista koji zaista nije znao svirati bas. Vokal uskoro odlazi na godišnji odmor u psihijatrijsku ustanovu u Zagreb, te bend odlučuje kvalitetno i ozbiljno nastaviti s radom s novim



vokalom, novim basistom te još jednim gitaristom koji je svirao obrade narodnih hitova na svadbama. Na festivalu Živjeti kvalitetnije u Požegi uspjeli su zadiviti lokalne momke koji su nakon toga osnovali svoj bend istog naziva.

HANGOVER su pak bili bend koji nije trajao dugo, no, da su nastavili, bili bi zamjećeniji zbog tadašnje izrazite popularnosti stila melodičnog punka koji su svirali. Imali su nekoliko nastupa i tada misteriozno nestali. **THE DISPOSABLES** je bend kratka vijeka trajanja, no sviranjem hard corea, metala i sludgea koji je bio nešto potpuno čudno za ove prostore, bili su prava rijetkost i novost u hrpi bendova hard core punk usmjerenja. Imali su tek pokoji nastup, a nedavno je procurila vijest o mogućem ponovnom okupljanju.

BAD BLOOD je pak bend koji je svirku shvaćao dosta ozbiljno, a svojom su odličnom muzikom trash metala uz primjese hard corea usjeli postići kultni status diljem Hrvatske. Izdanje odličnog albuma i brojni nastupi učinili su njihovo ime poznatim, i prava je šteta što više ne postoje. Jedan od najboljih koncerata su imali na Trgu Republike u Čakovcu, kad su uspjeli stvarno postići pozornost mnogih i zabaviti prisutne svojom maskotom, bizarnom glavom neke statue koju su nazvali Tito.

Našle se dvije genijalne cure i napravile još genijalnu stvar: **TTHNZ** (Tou Te Hiti Na Zemlu). Pravi girl bend s potpunom originalnošću i odstupanjem od bilo kakvih prisutnih glazbenih pravaca ili konvencija. Nekoliko koncerata koje su do sada održale bilo je sasvim dovoljno da ih prisutna publika zamijeti i uz njih se odlično zabavi. Pravi je trenutak spomenuti čudovišni projekt **KROEJŠA DREKORDS**. Nastali su na jednom koncertu krajem 90-ih, kad je šačica manijaka odlučila zabaviti sveprisutnu publiku izmišljajući i improvizirajući na licu mjesta muziku i tekstove. Započeli su sa velikim utjecajem crusta, hard corea, metala i punka. Na jednom su koncertu uspjeli promijeniti tri vokala jer je bilo tko iz publike mogao sudjelovati. Okupljajući se zaista vrlo rijetko, odsvirali su samo nekoliko koncerata mijenjajući često članove. Stil muzike se promijenio te su počeli mnogo eksperimentirati dopuštajući uz dosadašnji utjecaj miješati sa jazzom, funkyem, popom... Pokušajte zamisliti funky gitaru, grind bubanj i narodnjak vokal te drugi vokal koji pjeva tekst o čipsu, i sve to začini čitanjem vremenske prognoze. Da su projekt shvatili ozbiljno, postali bi pravi kazališni bend jer njihovi su nastupi popraćeni odličnim performansima u kojima je bilo čak i prave krvi.

D PIMPAČI bili su odista velika skupina ljudi koji su svirali nekakav stil akustičnog pop rocka pomalo na tragu Schmrtz teatra, a osim izdanja ostvarili su i nekoliko koncerata, pritom dobro zabavljajući prisutnu publiku.

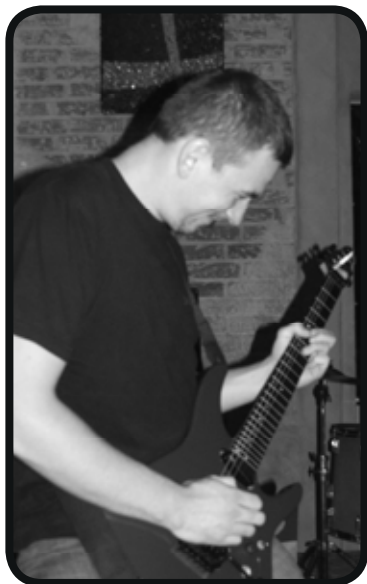
KURVINO BLAGO je bio mladi punk rock bend koji se trudio, ali je zvučao katastrofalno. Više su bili produkt mladih ljudi koji se samo žele dobro zabaviti, ne imajući u vidu da za sviranje muzike treba znati i svirati instrumente. Uz neozbiljnost članova, doživljavaju raspad.

SOBARI su bili nekakav spoj metala, grungea i noisa s art tekstovima, a iza sebe imaju četiri D.I.Y. kazete.

ŠUMEĆE TABLETE bili su jedan od slabo zapaženih bendova; svojim kratkim postojanjem naginjali su nekom jugonostalgичnom pop-rocku.

MANASTE 9 pak je bio bend više reggea usmjerenja koji je imao svoj vjerni krug obožavatelja, te je na koncertima uspio zabaviti publiku koja je došla zbog bendova posve drugih glazbenih usmjerenja. Bili su kratkog vijeka, ali su iza sebe imali nekoliko dobrih nastupa i odličnih stvari.

U početku bijaše **BAZA**, vrlo kvalitetan rock bend a nakon nekog vremena mijenjaju ime u **FALL OUT**, bend koji



je, u neku ruku, legenda, jer, osim što su dečki u godinama, dugo već i sviraju, a svojim virtuosnim rockom jako dobro znaju uveseliti poklonike kvalitetne muzike.

OUTRE je također bio bend koji je okupljao ljude iz nekoliko mjesta, a svojim su beskompromisnim, brzim i žestokim hard coreom izazivali pravo prštanje energije na koncertima koje su odista imali svugdje duž Hrvatske pa i šire, a bio ih je popriličan broj. Objavili su split sa Farewell Reason i nedugo potom se raspali. Prije no što je nastao Outre, vokal je pjevao u bendu sličnog glazbenog usmjerenja - **BRITNEY'S PIERCE**, no u tome je bendu bio poznat po svojim izrazito otvorenim nastupima skačući naokolo u haljini koja bi mu ubrzo zasmetala, te ju je, u svojoj želji za slobodom, ubrzo morao skinuti sa sebe.

NAP je bend čistog, čvrstog i opakog Rock and Rolla. Ovdje su dobro poznati i nikog ne ostavljaju ravnodušnim. Iza sebe već imaju objavljenih nekoliko snimaka, a na koncertima, uza svoje žestoke rock hitove, ljude podsjetite i na ostale rock legende svirajući njihove obrade. **DRAČ** je bend koji svojim stilom alternativnog rocka u potpuno međimurskoj inačici ima svoj krug obožavatelja i iza sebe broji mnogo nastupa.

“...Razbijena flaša vraća me u prošlost, puste ulice bude stari san...”

Naravno da definitivno ovdje nisu svi bendovi koji su tada svirali, tj. postojali, jer bila ih je zaista gomila, i možda se netko naljuti što nisam stavio njegov bend a smatra da je bio vrijedan spomena. Mnogo je bendova bilo, i ne mogu se svega sjetiti, a 1990-ih ja sam bio među onim tinejdžerima kojima je popriličan dio tog razdoblja u alkoholnoj sumaglici. Možda jednog dana u nekom zborniku gdje neće biti prostorne ograničenosti. Dotad, i dalje ću s nekima iz tog vremena, u parku, na nekoj klupici uz bambus, prepričavati koncerte i dogodovštine nekog dalekog vremena i ljudi među kojima nekih više ni nema.

PITANJE

piše: Danijel Škrabalo

Čini se da se u sveopćoj modernizaciji, da ne kažemo amerikanizaciji današnjeg društva, bogato vrelo tradicionalnih oblika stvaranja i življenja zagubilo. Mogli bismo reći da je posrijedi prekinuta komunikacija između mladih i starih. Mladi, mogli bismo ustvrditi, odbijaju tradicionalne obrasce pod opravdanjem «zaostalosti», «nezanimljivosti» i «konzervativnosti». Stari, jednako tako mogli bismo zaključiti, odbijaju ikakvo poimanje

suvremenih tokova među mladima. Ne želeći upoznati jedni druge, ove dvije populacije njeguju prividno vlastite oblike kulture označujući opciju stvaranja novih obrazaca nemogućom.

Kako bismo ocrnali uspješno stvaranje novog obrasca izražavanja koji je nastao na temeljima «starog» i «novog», tradicionalnog i suvremenog, uzet ćemo za primjer mladog poklonika metal glazbe. On sluša žestoke ritmove i gitarske orkestracije sa skandinavskim prizvukom, gutajući tekstove kroz koje se provlači fantasy ikonografija nastala na nordijskim i drugim mitovima. Potaknut time, i sam uzima gitaru u ruke, osniva svoj bend i pokušava reproducirati ili reciklirati ono što je do sad čuo. Ljudi koji su stvarali tu glazbu stvarali su je na temelju svojih, sebi bliskih motiva iz tradicionalne kulture. Kad bismo mladom metalcu predložili da u svoj bend ubaci tamburu i cimbalo, najvjerojatnije bismo bili ismijani. Kad bismo mu rekli da na svoje metalske rifove napiše pjesmu o Babi Jagi ili Pozoju, rekao bi da smo neozbiljni i da ne shvaćamo metal glazbu. Zašto je tome tako?



METALNA PROTEZA

piše: Petar Jović

1980.-1990.

Osamdesete su donijele nove strahove sa sobom: droga, život u sjeni gljive, spolne bolesti. Hippy mladež šezdesetih i sedamdesetih je ostarjela, samim time postala cinična i materijalistički nastrojena, gubeći pogled na cilj koji je stvarala krajnje radikalno gotovo jedno desetljeće prije, te je polako odlazila u ropotarnicu povijesti gdje su danas preostale samo parodije na sjećanja razuzdanih tulumarenja i eksperimentiranja s drogom. U ovom okružju, metal se razvio iz dvaju hibridnih žanrova: speed metal i trash. Speed metal je uzeo klasičan utjecaj progresivnog rocka sedamdesetih i ukomponirao sa staccato rifovima (klasični primjeri su Metallica, Slayer, Megadeth, Anthrax), dok se princip trasha razlikuje u dodavanju metalnih rifova u punk formi, poput The Exploited, Discharge, Dirty Rotten Imbecils, G.B.H. te rani Suicidal Tendencies, koji su u pjesmu ubacili tri akorda odsvirana brže negoli vokalne i bubnjarske linije, kreirajući aritmičnu atmosferu. Široka paleta tekstovnih tematika ovih bendova prostirala se od socijalno-političkih i krajnje ljevičarskih, preko hedonističkih i proletarnih, okultnih, povijesnih; referirala se na zlostavljanje američkih domorodaca, opresiju nad manjinama od strane bijele anglo-saksonske većine, želju za individualnom neovisnošću od konformizirane horde, pa do zagađenja i uništavanja okoliša.



Osamdesete su zapamćene kao desetljeće jako na pakiranju, a slabo na sadržaju. U tom okružju umjetnici toga doba su raspalili s navalom individualizma, egalitarizma, filantropskim vrijednostima i humanističkim sentimentima. Paralelno, metal i kontrakultura u površnom pogledu se nisu razlikovale, ali su se odnosile na dva potpuno drukčija životna stila. Ova fragmentacija se počela sve češće pojavljivati u kategorizacijama kao «indie» i «mainstream». Progenizacija potonjeg se nalazi u post-punku; bendovi U2, Public Image Limited zamijenili su gitare klavijaturama, pod utjecajem elektroničkih bendova poput Kraftwerka, Laibacha, Einstürzende Neubauten (ovi bendovi su i pioniri industriala, utječući i na Nine Inch Nails, Ministry, Godflesh). Bazirali su instrumentalizaciju po uzoru na punk, s ritam mašinama, sekvencama (ovisno o bendu) jazza, rhythm 'n' bluesa, countrya, «nježnijim» vokalima, i stvorili glazbu osamdesetih. Sa sigurnosti se može konstatirati da je ovo desetljeće, s navalom sve više diskografskih kompanija i njihovih dioničara, tražilo sve kompliciraniji marketing i predstavljanje svojih izvođača u estetičnom pogledu, rezultirajući površnom kategorizacijom koja je uništavala dublje niti u glazbi, i kao takva, ostala i do danas. Death metal, kao daljnji prirodan slijed, postojao je godinama bez imena pod utjecajem ekstreme speed metala, trasha, hardcore punka. Bend poput The Exploited se lako može odsvirati u ranim ovajima death metala bez narušavanja osnovne ideje. Ovo se moglo naći u bendovima Sepultura, Massacre, Possessed. Čak i bez dubljeg analiziranja ovog žanra, slušatelji su ga identificirali s nečim nezemaljskim, malevolentnim i antisocijalnim. Kasnije su mnogi bendovi aplicirali kromatsku progresiju, blastbeat bubnjeve i ambijentalnu atmosferu u jednu posve novu inkarnaciju death metala, najočitiju u bendu Morbid Angel, čija je glazba donijela radikalnu adaptaciju klasične glazbene teorije u ekstreman metal.

Mada su mnogi elementi metala i hard rocka ostali, ono što čini death metal toliko posebnim i originalnim jest način pretapanja rifova u jedan konstantno promjenjiv obrazac koji eventualno otkriva svoj epilog. Poput Mozarta, čija je glazba «plesala» oko

osnovnog motiva, većim dijelom bilo kojeg njegovog djela u konačnici otkrivala svoju centralnu temu, nježnu melodiju. U death metalu, gromovna barikada kromatiziranih rifova priprema slušatelja tonom i oblikom prije negoli otkrije svoj završetak, onaj koji objašnjava putovanje te zašto je epilog prikladan. Estetično, death metal se mnogima činio otresit, nagao, uznemirujući, prvenstveno zbog vokalnih dionica koje su bile ukomponirane, ili dublje ili više od uobičajenog, forsirajući tonove postignute grlenim režanjem, poput defenzivne životinje, koji su savršeno pristajali nisko naštimanim gitarama. Bubnjevi su dolazili kao ekstremna forma sinkopiranja, poznatija i kao blastbeat, u kojoj se dupli bas svira naizmjenično visokim brzinama. Osim toga, perkusija je davala ambijentalan ugođaj, formirajući djelo, umjesto da je vodi.

Na svoj jedinstven način, death metal je istovremeno bio destruktivan i konstruktivan. Njegov nihilizam i alijenacija nadišli su granice religije i konvencionalnog morala. Rođen je da bude ofenzivan, provokativan i kao takav se reklamirao, zadovoljan u svojoj ulozi.

1990.-2000.

Nova generacija američkih liberala postala je informiranija od prijašnjih, i uz to imala jaku ekonomsku logistiku. Dolaskom demokrata na vlast, na prijelazu desetljeća, liberali su dobili nove saveznike u medijima i financijskom sektoru. Mediji su zauzvrat podržavali liberalne budući da su oni njihove većinske mušterije, identificirajući se s njihovim moralnim vrijednostima i humanističkom nasljedstvu ljevice.

Prvi televizijski prenošeni rat izrodio je generaciju koja apsorbira informacije i TV, kao i dualistički tretman imidža javnosti koji dolazi uz nju, te time stvorio gledateljstvo, koje se ionako sastojalo većinom od adolescenata, u jednu masu, indolentnu u svom pristupu prema bilo kakvom obliku vrijednosti budući da su svi ideali već imali komercijalnu pozadinu.

Generacija koja je odrasla u ovom okružju je pritom vrlo lako našla svoje lice u disocijalnim tekstovima grungea. U popularnoj glazbi toga vremena vladala su tri žanra: techno, vrlo jednostavna, na ritmu bazirana elektronska glazba, hip-hop, poetičko-ritmična, konstruirana pomoću semplova, te grunge, koji je zapravo fuzija indie rocka s punk rockom i s malim apelom na metal osamdesetih. Očito, Nirvana kao glavno ime tog pokreta (s manje popularnijim

Mudhoney, Alice in Chains) bila je početak radijske dominacije alternativnog rocka zajedno s hip-hop imenima (primjeri: Crystal Method, Public Enemy, Cypress Hill). Ovi glazbenici imaju malo toga zajedničkog, ali kad se interpretiraju, njihovi zajednički ciljevi su u mnogočemu slični. Alternativni rock ili grunge je spojio emocionalnost sa surovom energijom punka, time objavljujući svoju disidenciju. Međutim, inovativnije verzije ovog stila su izostajale. Jednom, kad se zaradio novac, ili je član benda umro / otišao na rehabilitaciju, bendovi su zapali u sviranje rocka 70-ih. Black metal je dojurio na scenu zaokružujući sve što je death metal učinio u kompozicijskim okvirima, ali i unificirajući melodiju i senzibilnost. Darkthrone, Immortal, Gorgoroth, Enslaved kreirali su i više nego zanimljiv zvuk u glazbi: koristili su grubu građu alienizirane glazbe ne bi li stvorili arhetipsku glazbu koja, naspram ritmičkih i većinom kromatičnih kompozicija death-metal, koristi široku paletu intervala i harmonija da iskažu melodičnu strukturu. Također je nastavio s narativnim i motivičnim kompleksnostima, stvarajući gotovo graciozan, zvučan, estetičan metal s produbljujućim osjećajima za slušatelja. Gotovo svi ovi bendovi potekli su iz Skandinavije.

Njegov koncept se temeljio na okultnom misticizmu (odakle mu i ime «black» kao «black magic»), koji je za sobom povukao naturalističku i romantičnu stranu koja se uskoro spojila u nekoliko koncepata oko generalne ideje: da je prirodan svijet važniji od društva u kojem nema nikakve vrijednosti osim novca, da se vlastito značenje otkriva kad osoba prihvati svoju smrtnost i spremna je sagledati svijet izvan nametnutih granica. Opsežne, metaforične i epske pjesme sličile su na mala klasična djela, sa svojom poetikom podsjećajući na vremena poganske Evrope. Mnogo je bilo napisano o paljenju crkvi i ubojstvima u Norveškoj i Švedskoj početkom devedesetih, povezano s black metal pokretom, ali jedna stvar je jasna: dok su prijašnji bendovi izvodili ekzibicije da bi pridobili pozornost, paljenje crkvi i ubojstva su bili privatni čini, a ne promocija bendova iza njih. Bez obzira na motive, čim su mediji počeli izvještavati o 70 spaljenih crkvi i najmanje petero ubijenih ljudi, black metal je stekao ogromnu

javnu pozornost u skandinavskim zemljama. NSBM, ili National Socialist Black Metal, postao je fenomen u Norveškoj. Dok su gitaristi Iggya Popa ili Slayera nosili nacističke ambleme iz čiste provokacije, ovi bendovi su uvodili nacističku ideologiju u svoju glazbu, i uzdizali ličnosti poput Adolfa Hitlera.

Stvaranje ekstremne glazbe je fina linija između umjetnosti i zabave, do sredine devedestih black metal je doživio ono što se dogodilo punku, nekoliko bendova je stvorilo nešto veliko, ostali su zamijenili formu s originalnom idejom, povodili se za pionirima i posezali za nižim standardima. Rezultat ovoga je ravnopravna, slobodna-za-sve scena, u kojoj se nikakvi glazbeni pomaci ne stvaraju, a kreativnost se usmjerava na imidž. Ironično, black metal je postao u kratkom roku ono protiv čega se borio.

ZAKLJUČAK

Staro pitanje “Oponaša li umjetnost život ili život oponaša umjetnost?” je suptilna šala: umjetnost je jezik za opisivanje života, posebice onog što je bitno umjetniku.

Od vremena njenih najranijih pojavljivanja, umjetnost je bila sredstvo za opisivanje iskustva velikog značenja. Pećinski je čovjek, bez sumnje, oko vatre pjevao pjesmu da iskaže trenutke svog života koje najviše cijeni. Ova umjetnost nije bila jednodimenzionalna, već je naglašavala cijelo iskustvo-gubitak, bol, borbu i na kraju dobitak ili zasićenje.

Moderno vrijeme zahtijeva drukčiju umjetnost; nakon industrijske, tehnološke i ljudske dominacije nad prirodom, sredstva za umjetnost su jeftinija i svatko je može stvarati. Radi toga, sve ostaje na sposobnosti pojedinca da prenese emociju na druge. Glazba daje jasan pogled na ovo, budući da doslovno «zvuči kao život»: ritam označava pokret, tonovi reflektiraju raspoloženje ovisno o stupnju rezonancije. U ovome se vidi način na koji metal reflektira život u svom zvuku i bira publiku ovisno o njihovoj percepciji o životu: ratnički ritam, nestaložena (čak i primitivna) harmonija, melodija ovisna o subžanru, ili zadovoljavajuće geometrijska ili disonantna u svojoj ljepoti. Ova glazba aproksimira popularnu verziju tradicionalnih indoeuropskih kultura, kao i

kozmpolitskog jazza, rapa, funka, techna, i stvara glazbu koja je senzibilnija u svojoj kompoziciji i bliža duhom nego u bilo kojem navedenom žanru. Unificirajući sebe oko filozofije koja se izražava kroz glazbu, metal može prekinuti svoju evoluciju koja je kulminirala s black metalom i postati jedno neovisno biće s dugom budućnošću kojoj ne trebaju «inovacije» da bi zadržala svoje silne vrijednosti.



**čAkoVec – GRAD
KREATIVNOSTI I UMJETNOSTI**



Romano Bogdan, poznati čakovečki kulturni djelatnik, govori o intelektualnoj inerciji čakovečke inteligencije, značaju mladih u kulturi grada Čakovca, kulturi kao gospodarskoj grani turizma, međimurskom jalu i, dakako, čakovečko-međimurskom brendu.

Razgovarao: Igor Baksa

Kako trenutno stoje stvari u kulturi grada Čakovca?

Najiskrenije, u Čakovcu ima previše kulture, vrlo kvalitetnih programa. Od svih većih gradova u Hrvatskoj, **Čakovec ima najaktivniji kulturni život.** Ono što ne valja u Čakovcu je to da ljudi govore da se ništa ne događa, ta neka INTELEKTUALNA LIJENOST intelektualne elite grada.

Srećem ljude na ulici, pa me pitaju kad ćemo nešto organizirati. Evo baš neki dan me čovjek pita: “Kad ćete nešto napraviti u toj novootvorenoj Scheierovoj zgradi?” Upravo taj tjedan se u toj zgradi događa šest koncerata, dvije književne promocije, uz, naravno, paralelna događanja u Centru za kulturu! A **ne može se reći da nema informacija** o događanjima. Postoje plakati, programske knjižice, najave u novinama, internet... Evo, odlučimo danas otići na nešto, sigurno ima barem dva programa koja možemo posjetiti. Druga stvar je kvaliteta. O tome možemo raspravljati. Sviđa li mi se nešto ili ne, je li neki program za mlade, za starije, za djecu... Ali ne može mi nitko reći da nema programa. Ono što mi netko može reći je to da nema komedije, ili da bi htio više mjuzikla, ili da bi trebalo biti više šansone. Ali, to je onda druga razina razgovora, i o tome možemo pričati.

INTELEKTUALNA LIJENOST

Na cikluse art filmova u Centru za kulturu dolazi jednih te istih petnaestak ljudi. Drugima su takvi filmovi dosadni. Naravno da su ti dosadni kad si zaražen holivudskim smećem, o kojem ne moraš razmišljati kad ga gledaš! A pogledati jednu drugu kulturu, drugi rukopis... Ali najlakše je staviti mozak na pašu. Naši intelektualci najradije raspravljaju o tome kako je ovaj dinosaur pojeo onog i zašto je Spielberg ovaj film snimio ovako, a ne onako.

PROBLEM

Postoji još jedan problem, a taj je da ljudi govore o kulturnim programima misleći zapravo na estradu. To je krivnja medija, koji godinama forsiraju estradu, neke značajne kulturne događaje prate crticama, a potpuno nevažne, kičaste stvari dižu na pijedestal. Mislim da je to kulturna sramota Čakovca.

KLUB MLADIH

Klub mladih Čakovec trenutno dijeluje u potkrovlju zgrade bivšeg PUB-a. Više o programu moguće je naći na www.kmck.org

PORCIJUNKULOVO

Varaždin ima Špancirfest, a Čakovec Porcijunkulovo.

TAJ VRAŽJI MEĐIMURSKI JAL

Koliko god se mi pravili da ne postoji, taj jal nas uvijek sustavno baca deset godina unatrag od onog gdje bismo mogli biti. U to sam se u svom poslu uvjerio tisuću puta. Nitko nikome ne želi pomoći, nitko nikome neće "štajngu držati", čim netko nešto dobro napravi odmah ga treba tući po glavi. Tko god uspije, svi se vesele kad propadne. To je takvo veselje, trebalo bi raditi veselice na čakovečkom trgu! (smijeh)

VENÓKULTIVATOR

S druge strane, postoji i **PROBLEM** programa za mlade. Nema kvalitetnih uvjeta za kreiranje programa mladih. Čakovec je dosta mali grad, ***nema dovoljno proračunskih sredstava***. Ono što u svakoj prilici govorim je to da bi pod hitno trebalo pronaći prostor za mlade. Ima ljudi u gradu koji to razumiju. Pokušat ću se izboriti za Macanov dom, ako gimnastičko društvo ode iz njega u novi prostor, da to bude novi **KLUB MLADIH**, Centar za mlade, ali i da ti mladi sami vode taj prostor, da nema nikog iznad njih.

Kao što je nekad bilo? Čakovec je osamdesetih bio kulturni centar mladih za cijelu sjeverozapadnu Hrvatsku...

Čakovec i Rijeka su bili u samom vrhu produkcije kulturnih programa osamdesetih. Imali smo jako dobru suradnju s Rijekom. Čakovec je, nakon generacije nekadašnjeg Kluba mladih, nakon zatvaranja njegovih vrata, jako otišao dolje. Nitko se ***nije pobrinuo mladima dati prostor***. Mislim da je neprimjereno to da Čakovčanci moraju rock-koncert raditi u društvenom domu Mihovljan.

Kakav identitet Čakovec njeguje održavanjem PORCIJUNKULOVA? Koliko je Čakovec središte Županije, a koliko urbana sredina za sebe?

Teško je govoriti o Porcijunkulovu, jer to je stvar Turističke zajednice i njihove prezentacije. Nisam a priori protiv Porcijunkulova, ali mislim da bi ga trebalo drugačije iskoristiti. Mi naše resurse ne koristimo. Turistička zajednica ne dovodi ljude u Međimurje. Mislim da Porcijunkulovo ne bi trebalo biti za Čakovčance i Međimurce i njihovu rodbinu i prijatelje iz Njemačke. Ljude treba zadržati turističkim aranžmanima. Mi nemamo prepoznatljiv turistički proizvod. Imamo mnogo značajnih, kvalitetnih i vrijednih proizvoda, ali to nemamo okupljeno u jednu turističku ponudu. Je li to zbog toga što ljudi ne komuniciraju, ili je u pitanju **TAJ VRAŽJI MEĐIMURSKI JAL**, ne znam.

Koliko se našim kulturnim sadržajima može privući ljude u Čakovec?

Kultura se mora prodavati kroz turizam. Ljudi moraju shvatiti da je kultura gospodarska grana turizma. Nemaju Beč, Prag, London, Pariz i Budimpešta mnogo turista zbog toga što se tamo mogu najesti čevapčića, nego jer mogu otići u kazalište, muzeje, na koncerte... Turizam bi trebao prodavati kulturu. Mi kulturnjaci možemo napraviti svoj proizvod, ali nismo mi ti koji bismo trebali to okolo prodavati.

Jeste pokušali ostvariti kakvu suradnju s turističkom zajednicom proteklih godina?

Nije to tako jednostavno. Turistička društva su neprofitne organizacije, one nisu turističke agencije. A turističke agencije, s druge strane... Njima je još uvijek jednostavnije raditi aranžmane za naše ljude da idu van, nego dovoditi ovamo ljude izvana. Ima jedan užasno velik neiskorišten prostor što se promocije Međimurja tiče. Ne moramo dovoditi ljude iz Londona, Pariza, idemo za početak dovesti ljude iz Zagreba, Rijeke... Nama na Čakovec četvrtkom već dugi niz godina dolazi dvadesetak ljudi iz Slovenije i Mađarske, ima dosta i Varaždinaca... Varaždin nema ništa znatnije aktivniji kulturni život od Čakovca, nemojmo se zavaravati, ali Varaždin ima mnogo bolju propagandu. A problem propagande je problem medija. Njihovi mediji ne čekaju priliku da nekoga popljuju nego ističu ono što vrijedi. Mi plasiramo informacije koje su vani totalno nezanimljive, sve zbog međimurskog jala, umjesto da se ponosimo stvarima koje su kvalitetne i da se prezentiramo kroz njih. Krajnje je vrijeme da to promijenimo, inače smo papci.

Na kraju, što bi se, po Vašem mišljenju u području kulture moglo prezentirati kao međimurski ili čakovečki brend, i radi li se već nešto po tom pitanju?

Ono na čemu Čakovec već godinama radi je kultura za djecu i mlade. Imamo ŠAF (Škola animiranog filma), imamo kazališnu družinu Pinklec, imamo festival dječjeg kazališta ASSITEJ, plesnu skupinu Teuta, plesni studio Vivona, dječje gradsko kazalište ...

Imamo Pedagošku...

Da, Visoka učiteljska škola je tu... Djeca u Čakovcu imaju jako puno mogućnosti kreativnog izražavanja... Trebalo bi raditi na tome da Čakovec postane, ne samo deklarativno, Grad prijatelj djece, nego jedna oaza za djecu gdje se ona mogu kreativno baviti mnogim stvarima i gdje joj se nudi mnogo različitih programa. Mislim da bi to trebalo brendirati. Trebalo bi **BRENDIRATI** Čakovec kao grad gdje se ljudi kreativno bave umjetnošću, jer to Čakovec ima već

BRENDIRATI

Čakovec – Grad Zrinskih, to se može brendirati, ali ne tako dugo dok se Stari Grad ne revitalizira. Ne možeš brendirati nešto ako ne središ ono što ti taj brend nosi. Za Stari Grad nema ni novaca, a niti ideja, koliko vidim. Stari Grad je, nažalost, crna rupa Čakovca.

više od stotinjak godina, u bilo kojem segmentu. Filmskom, glazbenom, likovnom, kazališnom... Čakovec ima strašno mnogo ljudi

koji se kreativno izražavaju, što kroz udruge, što individualno. Čakovec kao Grad kulture. Ne neke velike pop-kulture, nego jedne žive kulture, koja se neprestano mijenja, razvija.



preveo: Mario Kovač

dada drugi dio

ljetno 2006. [venó] 31

....Cabaret Voltaire

Odlomak iz knjige
RoseLee Goldberg
**“Performance Art
from Futurism
to the Present”**

o dadaizmu kao
početku umjetnosti
performansa kakvog
danas poznajemo.

Početkom 1916. godine, Ball i Hennings su odlučili pokrenuti svoj vlastiti caffè kabaret, ne previše drugačiji od onih kakve su ostavili za sobom u Münchenu. Jan Ephraim, vlasnik malog bara u Spiegelgasse, pristao je da koriste njegov prostor u tu svrhu pa su uslijedili dani mahnitog skupljanja umjetnina koje bi ukrašavale klub. Izdano je i priopćenje za tisak: *“Cabaret Voltaire. Pod tim imenom se okupila grupica umjetnika i pisaca s namjerom da stvore centar za umjetničku zabavu. Osnovna ideja našeg kabareta je da gostujući umjetnici svakodnevno imaju glazbene ili pjesničke nastupe. Pozivamo mlade umjetnike Züricha, koje god orijentacije bili, da dođu sa svojim prijedlozima i doprinosima.”*

Večer otvaranja je privukla mnogo ljudi, i klub je bio prenatrpan. Ball se prisjeća: *“Oko šest popodne još smo uvijek pribijali i lijepili futurističke postere na zidove, kad se pojavilo izaslanstvo sastavljeno od četvorice niskih muškaraca pomalo orijentalnog izgleda, držeći pod miškama razne slike i mape; pristojno su se naklonili nekoliko puta. Zatim su se predstavili: slikar Marcel Janco, Tristan Tzara, Georges Janco i četvrti gospodin čije ime nisam zapamtio. I Arp se pojavio ubrzo i razumjeli smo se odmah, bez puno pričanja. Uskoro su Jancovi raskošni “Arkandeli” visili po zidovima zajedno s ostalim prekrasnim predmetima, i iste večeri je Tzara čitao neke svoje pjesme (tradicionalnog stila) koje je na šarmantan način vadio iz bezbrojnih džepova svog kaputa. Emmy Hennings i gđa. Laconte pjevale su nešto na francuskom i danskom, Tzara je čitao neku svoju poeziju na rumunjskom, a cijelo vrijeme je orkestar balalajki svirao popularne melodije i ruske plesove.”*

Tako je 5. veljače 1916. godine otvoren Cabaret Voltaire. Program se odvijao svake noći: 6. veljače, s mnoštvom Rusa u publici, program je uključivao pjesme Kandinskog i Else Lasker, Wedekindovu *“Donnerwetterlied”* (Pjesma groma), *“Totentanz”* (Ples smrti) izveden *“uz pomoć revolucionarnog zbora”* i *“A la Villete”* (Villeti) Aristide Bruant. Sljedeće noći, 7. veljače, izvedene su pjesme Blaise Cendrara i Jakoba van Hoddisa, a 11. veljače je doputovao Richard Huelsenbeck, Ballov prijatelj iz Münchena. *“On se zauzima za čvršći, crnački ritam.”*, zapisao je Ball. *“Više je volio bubnjati literaturu o pod.”*

Sljedeće tjedne su ispunili različitim pjesmama Werfel, Morgenstern i Lichtenstein. *“Svi su se zarazili nečim neobjašnjivim. Mali kabaret je bio toliko prepun ljudi da je pucao po šavovima i pretvarao se u igralište s ludim emocijama.”* Ball je, sav uzbuđen, aranžirao programe i pisao tone novog materijala zajedno s različitim kolegama. Nisu se previše zamarali idejama o kreiranju nove umjetnosti; štoviše, Ball je upozorio: *“Umjetnik koji proizvodi stvari iz svoje vlastite mašte, sam sebe vara što se tiče originalnosti. I on koristi materijal koji je već formiran i bavi se tim materijalom samo da ga dodatno razradi.”* Umjesto toga, rađe je na sebe preuzeo ulogu katalizatora: *“Producirati znači ‘proizvesti’, ‘udahnuti život’. To ne trebaju biti samo knjiški poslovi. Moguće je producirati i umjetnike.”*

Materijale za kabaretske večeri su zajedničkim snagama proizvodili Arp, Huelsenbeck, Tzara, Janco, Hennings i ostali pisci i umjetnici u prolazu. Pod pritiskom da zabavljaju različitu publiku, bili su prisiljeni biti *“neprestano živahni, novi i naivni. To je dvoboj s očekivanjima naše publike i u tom dvoboju se od nas očekuje da upotrijebimo svu svoju inventivnost i izazovemo raspravu.”* Ball je posebno uživao zbog još jedne činjenice: *“Ne može se baš reći da je umjetnost posljednjih dvadeset godina bila nešto u čemu se uživalo, baš kao što se ne može reći da su moderni pjesnici bili nešto posebno zabavni i popularni.”* Čitanje i nastupanje uživo postali su ključ koji je nanovo otkrio užitak u umjetnosti.

Svaka večer je bila osmišljena oko neke teme: ruske večeri za Ruse; nedjelje su pomalo podcjenjivački ostavljene za Švicarce – *“no, mladi Švicarci su preoprezni što se tiče kabareta.”*, mislili su dadaisti. Huelsenbeck je razvio prepoznatljiv stil čitanja: *“Dolazio bi na pozornicu držeći u rukama štap od*

španjolske trske kojim bi mahao naokolo s vremena na vrijeme. To bi uzbudilo publiku. Mislili su da je bahat, a on je uistinu i ostavljao takav dojam. Nozdrve bi mu podrhtavale, obrve se nakostriješile. Njegove usne sa ironičnim trzajem bile su umorne, ali staložene. Čitao bi uz pratnju velikih bubnjeva, usklika, zviždanja i smijeha: Polako je grupa kuća rastvarala svoje tijelo Zatim su natekla grla crkvi vrištala do dubina...”

Tijekom francuske večeri, 14. ožujka, Tzara čita pjesme Maxa Jacoba, Andrea Salmona i Laforguea; Oser i Rubinstein sviraju prvi stavak *Sonate za cello* Saint-Saensa; Arp čita odlomke *Kralja Ubua* Alfreda Jarrya i tako dalje. *“Dok god cijeli grad nije začaran, kabaret nije uspio!”*, napisao je Ball.

Večer 30. ožujka označava novi razvoj situacije: *“Na Tzarinu inicijativu, Huelsenbeck, Janco i on sam recitali su (po prvi put na svijetu) simultane stihove Henri Barzuna i Fernand Divoire-a kao i simultanu pjesmu sastavljenu od nekih svojih kompozicija.”* Ball je definirao koncept simultane poezije ovako:

“Kontrapunktni recitativ u kojem tri ili više glasa govore, pjevaju, fućkaju (tj. glasaju se) istovremeno na takav način da elegijski, komični ili bizarni sadržaj izvedbe proizlazi iz kombinatorike. U takvoj simultanoj pjesmi, kvaliteti organskog djela dodan je snažni izričaj, ali i limitacije pridruženih dodataka. Buka (glas rrrrrrr razvučen na minute trajanja, zvuci sudara, sirene itd.) je energijom superiorna nad ljudskim glasom.”

Tada je već kabaret postigao urnebesno uspjeh. Ball je bio iscrpljen: *“Kabaret treba odmor. S tenzijom svakodnevne izvedbe, ne samo da se iscrpljujemo, već postajemo i doslovce invalidi. Usred grupe ljudi, ja počinjem nezaustavljivo fizički drhtati.”*

Ruski socijalisti u egzilu (uključujući Lenjina i Zinovieva), pisci poput Wedekinda, njemački ekspresionisti Leonhard Frank i Ludwig Rubiner i još mnogi drugi njemački i istočnoeuropski prognanici i disidenti u to su doba boravili u Zürichu. Neki su posjećivali kabaret, neki su sudjelovali u njegovom radu. Rudolf von Laban, koreograf i pionir suvremenog plesa, često je dolazio gledati plesne točke svojih plesača. Janco je napravio sliku *Cabaret Voltaire*, a Arp je pokušao objasniti kako je sve to izgledalo:

“Na pozornici nakinđurene, šarene i prenatrpane gostionice nalazi se nekoliko čudnih i neobičnih spodoba: Tzara, Janco, Ball, Huelsenbeck, gđa. Hennings i moja malenkost. Potpuni pandemonij. Ljudi oko nas galame, smiju se i žučno gestikuliraju. Mi odgovaramo uzdisajima ljubavi, volejima štucanja, poezijom, mukanjem i mijaukanjem srednjovjekovnih Bruitista. Tzara vrti svojom stražnjicom poput trbušne plesačice. Janco svira nevidljivu violinu pa se zatim klanja ili struže o pod. Madame Hennings, s licem Majke Božje, radi rupe u pozornici. Huelsenbeck cijelo vrijeme gromoglasno nabija u bubanj dok ga Ball, blijed poput krede ili duha, prati na klaviru. Dodijelili su nam počasni naziv: nihilisti.”

Za konzervativne pojmove švicarskog grada, kabaret je privukao i dosta nasilja i pijanstva. Huelsenbeck naglašava da su to isključivo zasluge *“sinova gradske buržoazije, studenata koji su navikli dolaziti u pivnicu Cabaret Voltaire, a mi smo htjeli pretvoriti mjesto u središte najnovije umjetnosti. Nismo izbjegavali da tim debelim i nepodnošljivo nerazumijevajućim lokalnim filistejcima s vremena na vrijeme kažemo da su svinje i da je njemački Kaiser započeo rat.”* Svatko od njih je razvio neku svoju specijalnost:

Janco je izrađivao maske za koje je Ball rekao da *“nisu samo vješto izrađene; podsjećale su na drevne japanske ili antičke grčke maske, a istovremeno su bile i potpuno moderne.”* Osmišljene tako da budu efektne kad ih se gleda iz velike daljine, u skučenom prostoru kabareta izazvale su senzaciju. *“Svi smo nestrpljivo iščekivali kad bi Janco donosio maske i isti čas smo ih isprobali. Tad se nešto čudno dogodilo. Ne samo da smo isti čas zaključili da takve maske iziskuju i kostime, već su nas nedvosmisleno poticale na strasne pokrete koji graniče s ludošću.”*

Emmy Hennings je svaki dan stvarala nove točke. Od svih koji su nastupali, samo je ona bila profesionalna kabaretska izvođačica. A novine su brzo prepoznale kvalitetu njenog rada. Tako je Zürcher Post napisao: *“Zvijezda kabareta je Emmy Hennings, najsajjnija točka mnogih noći kabareta i poezije. Godinama je stajala pred šuštećim žutim zastorima berlinskih kabareta s rukama na bokovima, bujna poput grma u cvatu. Sada također hrabro nosi tu istu fasadu i izvodi iste pjesme s tijelom koje je tek blago načeto tugom.”*

Ball je izumio novu vrstu “stihova bez riječi” ili “zvučne poezije” u kojoj je *“balansiranje vokala odmjerenom i podijeljeno ovisno o vrijednosti početnog stiha”*. U svom dnevniku je opisao kostim koji je dizajnirao za prvo čitanje jedne takve pjesme 23. lipnja 1916.: na glavi je nosio *“visoki čarobnjački šešir išaran plavo-bijelim prugama”*, noge je ugurao u plave kartonske tube *“koje su mu sezale do bokova tako da je izgledao poput obeliska”*; na sebe je navukao i ogromni kartonski ovratnik, iznutra crven – izvana zlatan, s kojim je mahao gore-dolje kao s krilima. Morali su ga donijeti na pozornicu u mraku i tada je, čitajući sa stalaka za note raspoređenih po pozornici, počeo *“polako i svečano”*.

*gadji beri bimba
glandridi lauli lonni cadori
gadjama bim beri glassala
glandridi glassala tuffm i zimbrabim
blassa galassasa tuffm i zimbrabim*

No, recitiranje se pokazalo problematičnim. Ubrzo je primjetio da mu način govora nije adekvatan njegovom *“pompoznom scenskom nastupu”*. Kao da je izrežiran nekom čarolijom *“ustanovio da nema drugog izbora već da preuzme starinske kadence duhovnih žalopojki, podjednako plačni pjev misa rimokatolika i pravoslavaca... Ni sam ne znam što me inspiriralo da koristim takve napjeve, no počeo sam deklamirati svoje vokalne linije u crkvenom stilu.”* S tim novim zvučnim pjesmama htio se odreći *“jezika uništenog i devastiranog od strane novinarstva”*.

.....Dada



Tzara je imao drugih problema. Brinuo je o časopisu i imao je ambicioznije planove vezane uz događanja u Cabaret Voltaire-u; vidio je u njima potencijal – kao pokret, kao magazin, kao sredstvo s kojim bi uzdrmao Pariz. S druge

strane, Arp je, kao tiha i povučena ličnost, ostao van tih događanja. *“Arp nikad nije nastupao!”* prisjeća se Huelsenbeck. *“Njega nije zanimala halabuka, no njegova osobnost je imala takav utjecaj na ostale da je od samog početka bilo jasno da Dada bez njega ne bi bila moguća. On je bio duh vjetera i snaga koja daje oblik našem gorućem grmu. Njegov delikatan ten, baletska nježnost njegovih kostiju, elastičan hod, sve je to ukazivalo na enormnu osjećajnost. Veličina Arpa je ležala u njegovoj sposobnosti da se ograniči isključivo na umjetnost.”*

Kabaretske večeri su se nastavile. Ustale su se u određenu stalnu formu, no ostale su, prije svega, snažna gesta. Ball je objašnjavao da *“svaka izgovorena ili otpjevana riječ govori, u najmanju ruku, jednu stvar: ovo ponižavajuće doba nije uspjelo osvojiti naše poštovanje. Što bi to trebalo biti tako impresivno i vrijedno poštovanja? Njihovi topovi? Naš veliki bubanj je glasniji od njih. Njihov idealizam? On je već dugo predmet sprdnje i u svom pučkom i u svom akademskom izdanju. Grandiozna klanja i ljudožderska iskorištavanja? Naša spontana ludost i entuzijizam za iluziju će ih uništiti!”*

Tijekom travnja 1916. kovali su se planovi vezani uz *“Udrugu Voltaire”* i međunarodnu izložbu. Zarada od toga bila bi utrošena na tiskanje antologije. Tzara je najviše želio antologiju, Ball i Huelsenbeck su bili protiv nje. Bili su protiv *“organizacije”*. *“Ljudima je dosta toga!”*, tvrdio je Huelsenbeck. I on i Ball su tvrdili da *“nitko ne smije pretvoriti hir u umjetničku školu”*. No, Tzara je bio uporan. Negdje baš u to vrijeme ova dvojica su skovala ime, koje su pronašli u Njemačko-francuskom rječniku, za pjevačicu Madame le Roy: *“Dada je dvostruka afirmacija na*

rumunjskom, a dječji konjić na francuskom. Za Nijemce, to je znak lude naivnosti, užitka u stvaranju i velikog zanimanja za dječja kolica.”

18. lipnja 1916. Ball je zapisao: *“Do sada smo uspjeli iskoristiti upotrebljivost te riječi do točke koja se ne može ni sa čime usporediti. Uspjeli smo to nauštrb racionalne, logično konstruirane rečenice te zato što nismo koristili dokumentaristički način rada...”*. Naveo je dva faktora koji su omogućili tako nešto: *“Prije svega, osobite okolnosti ovog doba koje ne dozvoljava pravom talentu niti da odmara, ali niti da se razvija i time stavlja njegove mogućnosti na istinski test. Osim toga, tu je bila i naglašena energija naše grupe...”* Kao početni uzor naglasio je Marinettija čije su oslobođene riječi izvukle samu riječ iz okvira rečenice *“i hranile oslabljene riječi velikog grada sa svjetlošću i zrakom te im vratile njihovu toplinu, osjećajnost i njihovu prvobitnu neuznemirenu slobodu”*.

Mjeseci noćnih rusvaja u kabaretu počeli su uznemiravati vlasnika Ephraima. *“Čovjek nam je rekao da moramo ponuditi bolju zabavu i privući više ljudi ili zatvoriti kabaret”*, napisao je Huelsenbeck. Dadaisti su na taj ultimatum reagirali različito no dosljedno: Ball je bio spreman *“zatvoriti dućan”* dok se Tzara, kako je Huelsenbeck cinično primijetio, *“koncentrirao na komunikaciju sa Rimom i Parizom, ostajući dosljedan imidžu međunarodnog intelektualca koji se igra sa svjetskim idejama”*. Rezerviran kao i obično, *“Arp je uvijek zadržao određeni odmak. Njegov program je bio jasan. On je htio revolucionarizirati umjetnost i prekinuti s objektivnim slikarstvom i kiparstvom.”*

Kabaret Voltaire je, nakon samo pet mjeseci djelovanja, zatvorio svoja vrata.



TEŠKO VRIJEME ZA FAČUKE

*Od 1. do 4. lipnja održao
se u Čakovcu treći po redu
kazališni festival «Fačuk»*

Piše: Igor Baksa

Odluka da se ove godine festival premjesti NA ULICE, u kafiće i slične primarno ne-kazališne prostore bila je korisna iz dva razloga. Prvi je taj što se u Čakovec moglo dovući performere iz Australije i Kanade, jer su paralelno nastupali samo stotinjak kilometara južnije, u Zagrebu, na «**Cest is the best**», tako da su troškovi bili minimalni, a senzacija za uspavani, skromni gradić maksimalna. Drugi je razlog taktički, i tiče se dugoročnog cilja stvaranja kazališne publike. Čini se da se ovogodišnjim festivalom teatar htio približiti onima koji mu baš nisu vični, onima koji će radije na kavu nego na predstavu. Koliko se to postiglo, upitno je, budući da je prvi kafićski nastup bio odigran u «Rupi», podzemnom dijelu kafića «Arcus», u koji niste mogli zalutati, nego ste morali doći

s namjerom da odgledate show. Tako su seksipilna **Miss Minetti** (Nizozemska) i **Huggy & Strawberry** (Australija) morali vući dobrovoljce za svoje vratolomije iz malobrojne publike od kojih dvadesetak ljudi - dok je gornji dio kafića bio pun.

Treba napomenuti da je neplanirana lipanjska kiša potpuno poremetila redoslijed, vrijeme i mjesto događanja, što, s druge strane, nije obeshrabrilo organizatore koji su se svojski trudili pronaći najbolja rješenja. Tako je performans nevjerovatno duhovitog dvojca iz Švicarske pod imenom **Jajko** svoju cirkusariju izveo na šljunku gradilišta na Franjevačkom trgu, iskoristivši u potpunosti improvizirani prostor – ploče koje radnici ugrađuju u zemlju, razbacali su i posložili ih u amfiteatarski polukrug naznačivši tako mjesto gdje slučajni prolaznik mora stati kako bi vidio performance, trake za ograđivanje gradilišta iskoristili su kao rekvizit u zarobljavanju prolaznika i šetača



gradom, naposljetku za omeđivanje kazališnog čina, dok su po šljunku željeznim šipkama ucrtavali mizansen dobrovoljaca iz publike. Improvizirani redoslijed kratkih uličnih skečeva, zezancija, štoseva, te prirodni smisao za neposrednost i komunikaciju s publikom, ovom je dvojcu osigurao gotovo najmnogobrojniju publiku na festivalu (vjerojatno je tome pridonijela i činjenica da je bila nedjelja poslijepodne). Tugaljiva **Martha** (Austrija) svojom je nenapadnom klaunovskom pantomimom privukla uglavnom djecu, a stariji su, osim maštovitih skečeva, sviranja i akrobacija u njenom nastupu mogli vidjeti tematiziranje nemogućnosti potpune i «sretne» komunikacije među

NA ULICE

Domaće su kazališne snage također odigrale svoje predstave. Prvog dana festivala bila je to kazališna skupina "Pinklec" s novom predstavom "Kralj Gordogan" u Centru za kulturu. Pomaknute glumačke ekspresije s tjelesnim i facijalnim grčevima na tragu Artaudovog teatra brutalnosti i komične kreacije likova i odnosa među njima, stvorili su mogući montipajtonovski kazališni smjer kojim je družina prvi put krenula u "Romeu i Julieti" 2002. Posljednji dan festivala "DADA", dramski studio Centra za mlade, izveo je Huxleyevog "Majmuna i bit".



ljudima. Nedovršenom gestom, mikro-mimikom i tužnim pogledom Martha je jedan od pravih predstavnika klaunovske simbolike. Posljednji dan bio je rezerviran za **All Star Skateboard Circus** (Kanada) i **Leopardmana** (Australija) poznatog po stoju na rukama pet metara iznad zemlje. U prijedpodnevnim satima njihov zajednički nastup smješten je u Graditeljsku školu, dok su se cirkusarije popodne odigravale u centru grada. Žongliranje, akrobacije, komedija, plameni obruč, sve to, nažalost, nije bilo dovoljno da se u ponedjeljno rano popodne iz publike izvuče više od usiljenog pljeska, tako da je Leopardman odustao od grand finale stoja na rukama. Nije mu za zamjeriti. Čakovečka publika, nenavikla na ulične egzibicije, ksenofobno se povlačila na gotovo svaki Leopardmanov pokušaj izravnog kontakta.

Razgovor s **Davorom Doklejom**, organizatorom Fačuka, rezultirao je zaključkom da Čakovec ima potencijala (pogotovo se to vidjelo u nedjelju na nastupu Jajka), postati gradom ulične akcije, ali za to publiku treba pripremiti. Nepovoljno vrijeme i prekratko trajanje festivala najveće su prepreke u postizanju tog cilja. Nadamo se da se dogodne neke stvari neće urotiti protiv organizacijskog tima, ali zašto bi trebalo čekati sljedeći lipanj da se izađe na ulice?



URBANOVO

Blagdan posvećen sv. Urbanu, zaštitniku vina i vinogradara svake se godine obilježava krajem svibnja u cijelom gornjem Međimurju koje je poznato po proizvodnji kvalitetnih i vrhunskih vina. Urbanovo traje nekoliko dana, a jedan dan u sklopu ovog događaja prozvan je Danom otvorenih podruma, kad svi vinari otvaraju svoje degustatorske usluge gostima koji naiđu.

LOVREC

Obitelj Lovrec zasigurno je jedna od najpoznatijih vinogradarskih obitelji u Međimurju, ali i mnogo šire. Gospodin Lovrec dvostruki je vinski vitez, u Mađarskoj i Austriji. Gospođa Lovrec ispričala nam je mnogo toga o vinarstvu, a neke osnovne stvari koje bi svaki zaljubljenik u vina trebao znati pročitajte na str. 42.

NA MEĐIMURSKOJ VINSKOJ CESTI

piše: Goran Rohaček

I nakon kaj sto put čovek obide rodnu grudu, još navek ga i po sto i prvi put ima itekak kaj iznenaditi. Tak se to i nama dogodilo dvajsti i sedmoga maja ove leti na posjetu **URBANOVOM**, a vse zato kaj popijemo koju bolšu kapljicu domačega vinčeka. Kud smo vse išli i kaj smo vse obišli (i to veliku većinu pešice) stvarno nam je teško za reči, a posebno teško već negde nakon druge obidene kleti. No, jedno je sigurno - tulko lepih bregci punih goric, šumi i sikaške druge zelenjave smo već hajd' dugo ne meli priliku videti, pogotovo ne mi kaj smo skorom celo svoje vreme v gradu, ili pak v nekšoj drugoj urbanoj sredini. Tak nam je draga gospođa **LOVREC** v Urbanu z svojega grunta pokazala kak se z jedne strane Čakovec kak na dlanu vidi, a z druge pak milijonček bregi puni sikaških i sakakših trsi. Pa onda čovek niti ne zna kam bi rajši gledal - tam prema doma ili pak na drugu stran punu raznobojnih plodi šteri nam vinčeko davleju. No, ipak moramo priznati da su nam se prsti tu i tam doli z kupice ravno na fotoaparat poškliznuli, pa smo nekaj od se te zelene lepote zanaveke zabilježili. Kaj smo vse vidli i kaj smo vse doživeli mortik vam nit nej smel reči, jer znate da si čuda i poznatih ljudi rad šteru kupicu vejč spije, a tam pak ga stvarno i bilo dost poznatih, bogme z sih elementi međimurskoga društva.

Istini za volu, nega lepšega nek dok se s plus tridesti celzijusi, a sam dragi Bog zna da je tu subotu dvajsti i sedmoga maja v Urbanu tulko i bilo, spustite ravno nutri v klet ŠTAMPAROVIH na nekših laganih plus deset do petnojst celziji, pa si onda još z deset najfinejših sorti međimurskoga vina lagano onu prašinu kaj ste ju vuni na cesti nakupili, doli z grla splavite. Stvarno mislim da si vu tomu času čovek nebre vejč v životu zaželeti. A tam sam još med tridesti i pet lagvi, v dvo rede naslaganih vu sam jednoj prostoriji, i dvo fest interesantne spazil. Jeden lagvek od nekših dve hiljade litrov, naprovleni je još jezero devetsto i jedanajstoga leta, dok je na još jednomu (po kilaži sličnomu kak of prvi) stal natpis "Nezavisna Država Hrvatska". Ne verjem da je vinčeko vu tej lagvaj bilo z teh istih let, to bi već bilo i malo preveč, ali bogme finejših vina od teh teško da bumo de blizu našli. A kulko ga stvarno litri v sema tej lagvi stvarno bilo, sumnjam da i gazde točno znaju.

Da pak su najgostoljubiviji ljudi na svetu, Međimurci su to i ve dokazali. Vu sakoj kleti su nas lepo dočekali, kupicu raznih sorti vina donesli, a kak se na prazen želudac vinčeko neda degustirati, i pod kljun su nam nekaj dali. Kak zgubljenim gradskim štakorima, od kleti do kleti su nam i puta kazali, a do nešternih nas čak i z autom prepelali. No, morem reči kaj mi je opče niti ne žal kaj smo tulko propešačili, jer inače nit nej znali kulko nam Međimurje stvarno lepo more biti. Sa ta priroda, cvetje, vočke i gorice su nekaj na kaj smo mi već skoro opče ne niti nafčeni, a i stvarno je lepo za znati da je naše MEĐIMURSKO VINO štero pijemo čisto prirodno i najbolše kvalitete.

I kaj vam još reči? Nikaj - do drugoga Urbanovoga!

ŠTAMPAR

Poslastica obitelji Štampar je žuti muškat. Osim Štamparovih, spomenimo još veterana i legendu međimurskog vinogradarstva i vinarstva Franju Lebara, Branimira Jakopića vinogradara i vlasnika dvorca Terbotz, u kojem svake godine Zrinska garda odaje počast slavnoj plemićkoj obitelji, Dejana Jambrovića, predsjednika društva vinara i vinogradara Međimurja Hortus Croatiae, koji je ujedno i jedini međimurski šampanjer, obitelj Belović, Kojter, Crmečnjak, Dvanajščak... Vinska cesta broji tridesetak podruma s kvalitetnim i vrhunskim vinima.

MEĐIMURSKO VINO

Najraširenije sorte vina u Međimurju su Sauvignon i Moslavac. U sklopu ovogodišnjih Dana sv. Urbana održan je i okrugli stol s temom "Moslavac – sorta regije".

IN VINO VERITAS

razgovarali, istraživali, kušali:
Igor Baksa, Petar Jović i Irena Gomezelj





SVETOME URBANU

Papa Urban živio je u 3. stoljeću. Marko Aurelije mu je kod proganjanja kršćana dao obrubiti glavu. Ovaj svetac prikazuje se s grozdom u jednoj i ključem podruma u drugoj ruci, a smatra se zaštitnikom vina i vinogradara. U svijetu postoji nekoliko mjesta nazvanih njegovim imenom i sva su pravi vinarski rajevi. Jedno od njih smjestilo se, eto, i u našem gornjem Međimurju.

ORGANOLEPTIČKIM

Ovaj termin je vezan za senzornu analizu vina, a odnosi se na svojstva vina opažena čulima.

DIONIZIJSKI KUTAK

Na Međimurskoj vinskoj cesti štošta smo naučili, a ponajviše od gospođe **Ljiljane Lovrec** koja je spremno odgovarala na sva naša pitanja u svojoj Vinskoj kući u **SVETOME URBANU** (Štrigova). Ipak, od mnoštva informacija koje nam je gospođa Lovrec eruditski iznijela, teško je bilo sustavnije zapamtiti najvažnije, pa smo u našem malom enološkom istraživanju morali posegnuti i za elektroničkom literaturom.

PODJELA VINA PREMA KAKVOĆI

Stolna vina su vina proizvedena od jedne ili više sorti, a smatraju se najnižom vrstom, premda, napominje gospođa Lovrec, to ne mora biti pravilo. Postoje i stolna vina s kontroliranim podrijetlom.

Kvalitetna vina s kontroliranim podrijetlom

su vina proizvedena od jedne ili više sorti grožđa koje potječu iz jedne vinogradarske podregije. To su vina s izraženim kvalitetnim organoleptičkim svojstvima značajnim za ekološke uvjete i sorte određene vinogradarske podregije, vinogorja ili položaja.

Vrhunska vina s kontroliranim podrijetlom

su vina proizvedena od određene sorte ili grupe sorti grožđa koje potječu iz jednog ili više vinogradarskih položaja u okviru jednog vinogorja. To su vina s osobito izraženim kvalitetnim, specifičnim **ORGANOLEPTIČKIM** i kemijskim svojstvima značajnim za ekološke uvjete položaja i sorte, odnosno grupe sorti grožđa. Takvo vino mora biti i odnjegovano i punjeno u boce u vinogradarskom vinogorju koje obuhvaća određeni položaj.

Predikatna vina su vina koja u izuzetnim godinama u posebnim uvjetima dozrijevanja, načina berbe i prerade daju posebnu kakvoću, a moraju biti proizvedena samo od grožđa preporučenih sorti za pojedino vinogorje. Ova vina se dijele na: *kasnu berbu* (vino proizvedeno od grožđa koje je ubrano u stanju potpune zrelosti), *izbornu berbu* (vino proizvedeno isključivo od brižno izabranog grožđa), *izbornu berbu bobica* (vino proizvedeno od prezrelih ili plemenitom plijesni napadnutih bobica), *izbornu berbu prosušenih bobica* (vino proizvedeno od prosušenih bobica) i *ledenu berbu* (vino proizvedeno od grožđa koje je ubrano pri temperaturi od najmanje -7°C i prerađeno u smrznutom stanju).



Arhivska vina su vina koja se u podrumskim uvjetima čuvaju dulje od njegovog optimalnog zrenja, a najmanje pet godina od dana prerade grožđa u vino, od čega najmanje tri godine u boci.

Specijalna vina su vina dobivena posebnim načinom prerade grožđa, mošta ili vina bez dodatka ili s dodatkom određene količine vinskog alkohola, vinskog destilata, šećera, koncentriranog mošta i mirisavih ili drugih dopuštenih tvari biljnog podrijetla. U ovu grupu vina ubrajamo; *desertno vino*, *likersko vino* i *aromatizirano vino*.

Pjenušava vina su vina koja, uz ostale određene sastojke, sadrže i povećanu količinu ugljičnog dioksida, zbog kojeg se kod otvaranju boce razvija obilna pjena. U ovu grupu ubrajamo *prirodno pjenušava* i *gazirano pjenušava vina*.

Atributi poput suho i polusuho vino, te slatko i poluslatko odnose se na količinu šećera u njima. Gospođa Lovrec dodaje kako grožđe samo po sebi, ako se njeguje na visokim ekološkim i organskim principima, daje dovoljno šećera i da česta praksa došećerivanja znatno umanjuje kvalitetu vina. No, zaključuje, u vinarskoj industriji postoje jaki šećerni lobiji, kojima je bitna samo zarada.

BELA HAMVAS

Ovaj mađarski humanistički pisac, filozof i društveni kritičar koji je živio od 1897. do 1968., u svom filozofskom radu spajao je istočnjačke i zapadnjačke tradicije oblikujući zasebnu praktičnu filozofiju kvalitetnog življenja. Jedan je od rijetkih mislilaca koji ne staje samo na kritici društvenih problema, nego nudi zdravorazumske, pomalo romantičarske načine rješavanja istih. Romantičarske zato jer je Béla Hamvas zaljubljenik u prirodu. U centru njegova rješenja svih ljudskih nedaća i unapređenja kvalitete čovjekova duha, odnos je prema prirodi. Pa će tako njegove knjige, eseji ili zapisi nositi nazive "Filozofija vina", "Filozofija berača jabuka", "Jasmin i maslina"... Ukratko, tko voli Hessea, voljet će i Hamvasa.

KUŠANJE VINA

Kultura kušanja vina dovedena je do savršenstva: postoje profesionalni školovani međunarodni kušači, stručnjaci, ocjenjivači, no ono što nas zanima jest kako obični laik može uživati u dobrom vinu. Postoji nekoliko jednostavnih koraka koji nas uvode u novi svijet senzornih i spoznajnih senzacija. Kušanje vina nije samo pijenje, već način pogleda na svijet, na život, pa i na ono izvan naših opažajnih mogućnosti. Kušanje vina je meditativne prirode i, da bismo mu pristupili, prvo moramo izdvojiti nekoliko sati iz našeg užurbanog svakodnevnog života. Vino koje ćemo kušati možemo kupiti i u trgovačkom centru (danas se mogu naći dobra vina za manje od 50 kn), a i internet nam pruža mnoge mogućnosti naručivanja vrlo kvalitetnog vina od odabranih vinara.

Kad ste otvorili butelju vina i ispunili njime najviše četvrtinu čaše sa stalkom, uzmite ga u ruku i razmislite o njemu. Pogledajte ga, na kakve vas asocijacije navodi njegova boja, izgled? Nakon toga zavrtite čašu da bi vino oslobodilo miris i, zatvorenih očiju, udahnite njegove arome. Osjećate li miris cvijeća? Ili voća? O kojem je cvijetu riječ, o kakvom voću? Svako vino ima svoj miris koji kod većine kušača izaziva slične asocijacije na spomenute plodove i bilje. Vino zatim valja kušati (za potpuniji doživljaj možete oči još uvijek držati zatvorenima), zadržati ga nekoliko sekundi u ustima, pa progutati. Arome koje sada osjećate rijetko su jednake onima koje ste osjetili kad ste ga mirisali. Nakon što ste ga progutali vrijedi još osjetiti kakav vam okus ostavlja u ustima.

Ovako možete, uz romantičnu večeru s voljenom osobom, ili u ugodnom društvu s prijateljima, uživati cijele večeri, a kad butelja ili dvije budu prazne, shvatit ćete da ste blago omamljeni, dobro raspoloženi i druželjubivi, nikako pijani. Jer, dobro vino u čovjeku pobuđuje samo dobre vibracije. **BELA HAMVAS**, mađarski pisac i filozof prirode i vina, napisao je da kvalitetno vino dolazi od Boga i zato u njemu treba uživati, dok nam trećerazredna vina, koja se takvim imenom ne bi trebala ni nazivati (neki nazivi: šmarnica, noja, direktor), i koja u čovjeku pobuđuju negativne osjećaje, podmeće Vrag, a otuda i miris sumpora u takvim amaterskim pripravicima.

PRIJEDLOZI ZA GASTRONOMSKI UŽITAK

Pravi odabir vina uz pojedine vrste jela doprinosi vrijednosti jela, i obratno. Osim pravog odabira, vrlo je važna i temperatura na kojoj poslužujemo vino. Prije nego što bocu stavimo na stol, vrijedi je rashladiti na temperaturu predviđenu za to vino (bijela suha vina od 10 do 12 °C, roze vina i opoli od 11 do 14°C, crna vina od 16 do 18°C, vrhunaska vina, kasna berba i arhivska vina od 12 do 13°C, desertna vina od 15 do 16°C, pjenušava vina od 6 do 8°C).

Stručnjaci preporučuju sljedeća vina uz jela:

- **Predjelo** - graševina, pinot bijeli i sivi, kraljevina, cabarnet sauvignon roze...
- **Svijetlo meso** - graševina, pinot bijeli, chardonnay, kraljevina...
- **Meso s ražnja, roštilja, gradela** - graševina, kraljevina, pinot bijeli i sivi, malvazija, rajnski rizling, chardonnay...
- **Tamno meso ili perad** - frankovka, zweiglet, pinot crni, teran, caribnan
- **Bijela riba, kuhana, i u umaku** - rajnski rizling, malvazija, vugava, pinot bijeli, graševina
- **Sir i jela od sira** - frankovka, pinot crni, cabarnet sauvignon, merlot...
- **Bijeli i mazivi sirevi** - muškati žuti, pinot bijeli, kraljevina, graševina...
- **Plava riba, pečena ili pržena** - pinot bijeli i sivi, malvazija, frankovka, carignan, graševina, granache...
- **Riba s roštilja i gradela** - pinot bijeli i sivi, graševina, chardonnay, cabarnet sauvignon, pinot crni, merlot...
- **Divljač** - merlot, plavac mali, barik vina
- **Kolači, sladoled** - traminac polusuhi, muškati otonel polusuhi, muškati slatki, muškati suhi poluslatki, chardonnay poluslatki, prošek...

<http://www.vjesnik.hr/html/2004/04/18/Clanak.asp?r=kom&c=2>

<http://www.cestica.hr/vino/vina/podjela.php>

<http://www.vinarija.co.yu/ovinu/ocenjivanje.htm>



GOSTIMA SE NAJVIŠE SVIĐA PRIRODA, MIR I LJUBAZNOST OSOBLJA

S direktorom marketinga toplica Sv. Martin, Željkom Zadravcem, o turističkoj ponudi u privatnom turističkom sektoru razgovarao Igor Baksa



Recite mi nešto o povijesti Toplica. Postoji jedna priča da su Englezi na ovom području tražili naftu, a pronašli toplu vodu. Je li istinita?

Izuzetno bogata termalna voda visoke mineralizacije poznata je još od 1911. godine, kad je englesko-mađarska tvrtka LONDON BUDAPEST vršila istraživanja - bušenja u potrazi za naftom, no umjesto nafte potekla je termalna voda. Okolno pučanstvo je ubrzo otkrilo LJEKOVITU SVRHU vode, te je 1936. godine izgrađen jedan drveni bazen, dimenzija 3 m širine i 4 m dužine, i jedan natkriveni bazen, a instalirano je i sedam kada za namakanje u termalnoj vodi. Zbog izuzetnog mineralizacijskog sastava termo-mineralne vode i prisutnosti ugljičnog dioksida, ista je bila privlačna za piće pa je buteljirana u razdoblju do izbijanja II. svjetskog rata, pod nazivom "Međimursko jodno vrelo Selnica Sv. Martin na Muri". Distribuirana je u bocama od 1,44 lit (1 oka), pod nazivom Mineralno međimursko vrelo Vučkovec.

Prema balneološkoj analizi, voda ima jaka balneološka svojstva po mineralizaciji, jodu, fluoru i temperaturi. Mineralizacija ukazuje da u vodi dominira hidrogen-karbonat i natrijev klorid. Po ionskom sastavu voda ima minimalne količine kalcija, magnezija i sulfata. Od otkrivanja vode do danas, temperatura vode se nije promijenila i iznosi 33-34°C.

Koje su osnovne smjernice u radu toplica Sv. Marin?

Svakako zadržati titulu najljepših hrvatskih toplica koja je dodijeljena lani, nagrada HRT-a i HGK "Kvaliteta za Hrvatsku 2005." Cilj nam je postati najveće i najmodernije kupalište i wellness centar u Hrvatskoj.



LJEKOVITA SVRHA

Voda iz vrela toplica Sv. Martin se preporučuje za liječenje degenerativnih bolesti zglobova i kralježnice (artroze, lumbalgije, lumboišijalgije, cervikalnog sindroma i dr.), upalnih reumatskih bolesti (reumatoidnog artritisa), kontraktura zglobova s atrofijom mišića te ožiljcima (posljedice iščašenja, prijeloma, oštećenja mekih tkiva, opsežnih ožiljaka i dr.), izvanzglobnih bolova i smetnji mekih dijelova (raznih neuralgija, neuritisa, mialgija, i dr.). Način liječenja je namakanje u termalnoj vodi, masiranje termalnom vodom, stavljanje obloga...



Budući da je ovaj broj časopisa posvećen međimurskom brendu, kakve autohtone ili tradicionalne turističke sadržaje nudite u izvantopličnoj ponudi?

Nudimo izlete u prekrasnu prirodu, organiziramo degustacije na vinskoj cesti, posjete farmi jelena, izlete na rijeku Muru i vožnju skelom, u području seoskog turizma surađujemo sa seoskim gospodarstvima, organiziramo posjete međimurskim dvorcima, crkvama, team building...

Kakva je posjećenost Toplicama, odakle gosti uglavnom dolaze, i što izdvajaju kao najveću znamenitost našeg kraja?

3000 - 3500 noćenja mjesečno. U ovoj godini planiramo ukupno 40 000 noćenja, što bi bilo više nego duplo u odnosu na broj noćenja u Međimurju prijašnjih godina. Gosti su uglavnom iz Hrvatske - najviše iz Zagreba, a ostatak Hrvatske je podjednako zastupljen. Sve više dolaze Austrijanci, Slovenci, Nijemci... A najviše im se sviđa priroda, uređenost i čistoća bazena i okoliša, mir i tišina, gostoljubivost osoblja...

Po čemu se toplice Sv. Martin izdvajaju od ostalih toplica Hrvatske i Slovenije?

Drugačiji smo jer su toplice u potpunosti privatne, u stopostotnom su hrvatskom vlasništvu. Niži smo u cijenama od sličnih slovenskih toplica. Jefitniji smo 30 do 40 posto. Osim toga, stalno se radi na uređenju i proširivanju sadržaja koje nudimo.

Kakvi su planovi što se toga tiče?

Do 2010. godine planiramo izgraditi golf teren, dva hotela s četiri zvjezdice, jedan s 300 kreveta, a drugi sa 400 kreveta, bazenom i kongresnom dvoranom za 400 ljudi, te wellness centrom. Planiramo izgraditi i dvadesetak luksuznih vila/apartmana.

EKOSELA – EVOLUCIJA LJUDSKIH NASELJA

piše: Marijana Lesar

Kad čujete riječ 'ekoselo' vjerojatno pomišljate na turistički orijentirani skup obnovljenih tradicionalnih kuća u nekom selu okruženih lijepom prirodom, koje služe kao izložbeni prostor za starinske alate i razne upotrebne predmete naših pradjedova i prabaka. Termin 'ekoselo' se kod nas, u nekim slučajevima, krivo koristi kao marketinški naziv za etnološki muzej ili skup etnoloških muzeja. Prema tekstu *Declana Kennedyja* „What is an eco - village?“ iz „Directory of Eco-villages in Europe“ GEN – Europe, 1998., ekoselo ima jedno potpuno drugo značenje, a definirano je kao „...namjerno osnovana samoodrživa zajednica bilo u ruralnom, urbanom ili suburbanom području. Ima stanovnike (članove) i upravljačku strukturu. Broj članova nije konkretno definiran, okvirno sadrži između 50 i 3000 ljudi (te su brojke postavljene na Konferenciji za ekosela i samoodržive zajednice u Findhornu, 1995. godine). Ekoselo ima sve aspekte namjerne zajednice, sela i zajedničkog stanovanja (Co-housing) te ima holistički ekološki projekt kao svoj cilj, bez obzira je li cilj postignut ili se radi na njemu. Ekoselo sadrži i više od nabrojenog.“ Prema toj definiciji uočavaju se ogromne razlike





između konotacije etnoloških muzeja i ekosela. Pokret ekosela započeo je 60-tih godina dvadesetog stoljeća, kad su politička i kulturna previranja dovela do formiranja grupa ljudi koji su, za razliku od većine, ulične proteste zamijenili praktičnim promjenama društva ukomponiranim u vlastite živote u zajednici – komune, s ciljem stvaranja novih primjera zajednica baziranih na miru i samoodrživosti. Danas postoje mnoge takve zajednice, koje nastoje svoj ekološki otisak smanjiti do mjere samoodrživosti, sa skupinama ljudi od osam pa sve do nekoliko tisuća. Dio njih okupljen je u Global Ecovillage Networku, svjetskoj mreži ekosela (www.ecovillage.org).

ŽIVOTNE ZADRUGE

Ekosela prvo nastaju kao ideje grupe ljudi o međusobnoj suradnji i iz osjećaja potrebe da se živi zajedno s ljudima koji imaju slične vizije, stvarajući pritom alternativu buki, otpadu i međuljudskoj netrpeljivosti. Većinom su to skupine istomišljenika vezanih oko istih interesnih zona, bilo da se radi o duhovnim ili materijalnim koristima i praksama, no, nerijetko će to biti i potpuno različiti ljudi koji naizgled nemaju nikakve dodirne točke. Najveća energija u ekoselima jest u međuljudskim odnosima, koji se baziraju na prihvatanju svakoga člana kao ravnopravnog u svakom aspektu. Nema pravila koja bi definirala daljnji razvoj ekosela, jer ovise o mnogim faktorima dogovora i želja osnivača/ osnivačica. Tako se dalje ponekad kupuje zemljište ili skvotiraju napuštene kuće, zajednički uređuju pravila i kriteriji koji će se primjenjivati kod gradnje, sadnje, rješavanja sukoba, odlučivanja... što je osnovno 'ljepilo' za intencionalne zajednice. Najčešća metoda odlučivanja jest konsenzus koji, kao participativna metoda, daje moć odlučivanja svakome u zajednici



i eliminira diktature i koncentraciju moći na nekoliko osoba ili pojedinca / pojedninku. Ekosela bi trebala predstavljati primjere simbioze ljudi, životinja i biljaka, u kojima članovi preuzimaju vlastitu odgovornost za zajednicu i okoliš, te poštuju sebe i druge članove zajednice. Tipična ekosela djeluju u nekim ili svim navedenim područjima: razvoj lokalne ekonomije, kooperativne socijalne ekonomije, izgradnja zajednica, sustav odlučivanja u koji su svi uključeni, rješavanje sukoba, holistička edukacija 'cjelovite osobe', lokalna organska proizvodnja hrane, permakulturni principi dizajniranja, ekološka gradnja, sustavi obnovljivih izvora energije, menadžment otpada. Ekosela su, prema tome, aktivne i kritične heterogene skupine ljudi svjesne svog pripadanja prirodnim ciklusima, grupe ljudi koje danas toliko nedostaju kao protuteža negativnim posljedicama globalizacije.

Sam korak prema životu u namjernoj zajednici je danas vrlo hrabar potez, jer je takav način života destimuliran mnogim faktorima, npr. rascjepkanim zemljišnim parcelama, koje imaju mnoge vlasnike, gdje okrupnjavanje takvih zemljišta zahtjeva enormnu vremensku investiciju. Ekološka gradnja također nije stimulirana povoljnijim građevnim zakonima, te se jeftini ekomaterijali, poput, primjerice – slame, ne mogu zakonski koristiti. Također je teško pronaći ljude koji su spremni učiniti taj korak, jer mnogi imaju krive predodžbe o gubljenju privatnosti u ekoselu, prisili ili se boje za materijalni opstanak i gubljenje komfora. Međutim, mnoge današnje ekoseoske zajednice dokazuju suprotno: pojedinke i pojedinci se lako i brzo uklapaju u ekosela, osnažuju se kroz samospoznaju i potporu zajednice, kreativnost se potiče kroz zajedničke društvene aktivnosti, djeca se tretiraju kao djeca cijele zajednice, a ne pojedinačne obitelji, osnivaju se zadruge i profitni oblici koji donose dobit kroz održive aktivnosti, a kuće od prirodnih materijala i prirodno uzgojena hrana potiču zdravlje. Ukratko: duhovno zadovoljni pojedinci stvaraju održive zajednice. Princip ekosela podsjeća na principe dobro organizirane zadruge, gdje mnoge ruke udruženo rade na dobrobit svakog člana ili članice: doprinose svojim znanjem, radom, suosjećanjem i ljubavlju.

CJELOŽIVOTNA ŠKOLA

Život u kreativnoj sredini kao što su ekosela ljudima otvara glad za znanjem i stalnom edukacijom. Ekosela, kao životne sredine, predstavljaju uvjete koji omogućuju članovima da se razvijaju i uče kroz multikulturu, različitost i nepostojanje straha od autoriteta, jer se određeno znanje prenosi izvan ustanova na bilo kojem mjestu i bilo kada unutar zajednice, teorija zajedno s praksom. Takva cjeloživotna škola otvara članove za opažanje kako sebe samih u interakciji s okolinom, tako i prirode te na taj način postavlja temelje za mudrost i sposobnost učenja i shaćanja kroz svaku situaciju. Znanje iz svakog životnog segmenta se nesebično dijeli i na taj način razvija, što otvara mogućnost za efektivne i konkretne edukacijske modele koji su svrhoviti, škole za održiv život. U ekoselima po svijetu postoje tzv. 'Living and learning' centri, o kojima Marti Mueller i Lucilla Borio u istomenoj GEN brošuri pišu: *"Living and learning" centri su snažni ubrzivači promjena. To su mjesta gdje ljudi mogu dolaziti i naučiti stvari o održivom načinu života kroz praktična iskustva koja se mogu koristiti bilo gdje na svijetu. To su lokalni planetarni modeli. Radi se o treninzima za trenere kroz inspirirajuće programe na terenu. Što funkcionira na jednoj strani planete, često radi i na drugoj. Jer se ne radi o ponovnom otkrivanju kotača, nego stvaranju efektivnih novih načina suradnje. Jer izazovi koji stoje pred nama zahtijevaju stvarnu suradnju, brzu akciju i duboke spoznaje."* Davno su prošli dani kad su se spoznaje i zapažanja prenosili s koljena na koljeno kroz pjesmu, priču i stihove, a spremnost na pomoć i ljubav bile najviše ljudske vrijednosti. Je li to glavni razlog zašto se tako rijetko danas nalaze stari seoski mudraci?

Koliko ima raznih ljudi, toliko i raznih ekosela postoji. Zajednice su ponekad organizirane u razne aktivističke skupine koje promoviraju održiv način života. Ekosela su živi organizmi koji se stalno preoblikuju prema unutarnjim potrebama članova i članica. Kako bi se omogućilo lakše ocjenjivanje stupnja održivog razvoja ekosela, Global Ecovillage Network sastavio je upitnik za zajednice koji pomaže kod procjene postignute održivosti. Sastoji se od pitanja vezana uz socijalne, duhovne i ekološke aktivnosti koji se boduju i na kraju za svako područje zbrajaju uz komentare.

PERMAKULTURA KAO LJEPILLO ZA ZAJEDNICU

Namjerne zajednice se najčešće lome zbog nedovoljne vještine rješavanja sukoba. Sukobi sami po sebi nisu loša stvar, no, kod nedovoljne prijašnje povezanosti grupe ili konflikata koji se ne rješavaju u počecima, često dovode do raspada zajednice. Imajući u vidu osnovna permakulturna načela koja su briga za ljude, briga za okoliš i pravedna raspodjela, ona predstavlja zajedničko polazište i okvirni način razmišljanja svakog ili svake tko je prošao temeljnu obuku u permakulturi. Ukoliko je grupa povezana svojim predznanjem u permakulturi, eliminiraju se mnogi mogući izvori sukobljavanja. Pretpostavka glasi da ljudi koji posjeduju znanja koja uključuju temeljne životne vrijednosti lakše dolaze do konsenzusa.

Ekosela koja postoje i koja nastaju, mogla bi poslužiti kao primjeri novih ljudskih zajednica, koje isključuju potrebu za kontrolom, a uključuju svakog člana i članicu kao aktivne graditelje poticajne životne sredine. Za razliku od današnjih naselja, sela i gradova, ekosela pružaju utočište i inkubator inovativnoj, kreativnoj i slobodnoj individui koja sve navedeno koristi kao moćan alat za stvaranje mreže za bolje sutra. Potrebno je tek shvatiti koliko smo zajedno jači, koliko je važno na trenutak stati i samouvjereno zalupiti vrata za sobom. Vrijeme postoji da bi se mijenjalo. Zašto ne bismo pokrenuli ekoselo?

ZELENI PLAN KAO

Piše: Siniša Golub

[činjenica: Zeleni plan je strateški dokument koji općine i gradovi, bez zakonske prisile, izrađuju kroz metodu sudjelovanja javnosti, a obuhvaća okoliš te prirodnu i kulturnu baštinu. Ideja je na području Republike Hrvatske najprije ostvarena u Međimurju i u Istri, a danas Zelene planove diljem panonske Hrvatske kreira i potiče međimurska udruga ZEO Nobilis.]

Dobro je poznato da su kultura te zaštita prirode i okoliša uglavnom minorizirane stavke u lokalnim proračunima, odnosno, stavke koje se u rebalansu najprije skidaju s pozicija za financiranje. Takvo stanje treba pripisati ne samo nedostatku osjećaja za prirodne i kulturne vrijednosti koje postoje na određenom lokalnom području, već i nekreativnosti lokalnih dužnosnika (dakle, onih koji kreiraju lokalne proračune!) u osmišljavanju projekata na području prirode i kulture. Pa se onda u godišnjem proračunu možda i predvide kakva-takva sredstva za “prirodu i društvo”, ali kako ih tijekom godine nema tko potrošiti putem ovih ili onih osmišljenih aktivnosti, krajem godine sredstva budu raspoređena na krpanje proračunskih rupa ili krpanje asfalta i šljunčanje poljskih putova.

No, kako su i lokalni općinski/gradski vijećnici bombardirani različitim idejama kroz nasilne medije, te kako većina njih ipak ima osnovni osjećaj za vrijednosti koje ih okružuju, tako se u nekim sredinama dogodi čudo, pa se u lokalnim proračunima nađe ozbiljan novac za dobre projektne ideje. Negdje ti projekti čak i budu realizirani, ako postoji onaj tko je dovoljno uporan da ih gura. Pritom je shema realizacije uglavnom nasumična; realizirani projekti nisu dio nekog većeg sustava, odnosno, nemaju “potporno okruženje” u dugoročnom smislu. Primjerice, općina postavi kontejner za odlaganje otpadnih ulja iz domaćinstava, ali potencijalni korisnici kontejnera uopće ne budu upućeni zašto ulje treba odlagati na posebno mjesto a ne u kanalizaciju, ili pak uopće nemaju informaciju o ovom dobrom potezu financiranom iz sredstava njihovog poreza ili komunalne naknade. Pa kontejner bude izvan funkcije, te ga općina na kraju ukloni, a projekt proglasi promašenim. A sve zbog toga jer je izostalo “potporno okruženje”.

MEĐIMURSKI BREND



Kako bi se zaustavio trend nasumičnih akcija, te kako bi se općine i gradovi usmjerili na sustavni pristup pitanjima prirode, okoliša i kulturne baštine (dakle, na kreiranje potpornog okruženja), tijekom 2002. godine osmišljen je projekt "Green Agenda", uz suradnju hrvatskih udruga "Zelena Istra" i ZEO "Nobilis", a uz nositelja ideje - nizozemske Zaklade Milieucontact iz Amsterdama. Da bi projekt postao i regionalno prepoznatljiv, najprije je preveden njegov naslov u Zeleni plan. Uz početnih osam jedinica lokalne samouprave (4 u Istri i 4 u Međimurju), današnji broj općina koje izrađuju svoje "Zelene planove" popeo se na petnaestak, a sve zahvaljujući činjenici što se nakon povlačenja Nizozemaca iz projekta (sredinom 2005. godine) priča nije ugasila, već međimurska udruga ZEO Nobilis i dalje gura stvar diljem panonskog dijela Hrvatske, stavljajući prirodu i okoliš na dnevni red općina koje (barem) žele sustavno promišljati o održivom razvoju. Time se međimurska iskustva i spoznaje o mogućnostima zaštite okoliša na lokalnoj razini vješto implementiraju u lokalnu okolišnu politiku mnogih općina, uglavnom manjih, onih koje se u razvoju ne mogu nadmetati s velikim industrijama, ali mogu svojom prirodnom ljepotom i svojim kulturnim posebnostima.

E, sad, uz neizbježno pitanje što uopće jest brend, ne ulazeći pritom u stroga marketinška određenja, osjećaj mi govori da se "Zelenim planom" uvelike brendira (a jedan od prijevoda riječi "brend" jest i žigosanje!) Međimurje, i to kao regija naprednih okolišnih tehnologija, te kao regija koja razvija proaktivni odnos prema baštini na kojoj želi graditi održivu budućnost. Da taj osobni osjećaj nije samo subjektivna fikcija, potkrepljuju svojim izjavama i iskrenim oduševljenjem svi oni koji posjećuju

Međimurje upravo tijekom studijskih putovanja organiziranih u sklopu izrade pojedinih ZP-a. Kad ovdje vide sustav upravljanja otpadom, ili sustav zaštite vodocrpilišta u Nedelišću ili još neka veća ili manja rješenja koja doprinose kvaliteti okoliša i življenja, posjetitelji-namjernici iz Međimurja odlaze u još čvršćem uvjerenju da su posjetili "Malu Švicarsku", županiju u kojoj teče med i mlijeko. (No, je li to uistinu tako?!?) Cjelovitoj, pozitivno-žigosanoj slici Međimurja kao okolišno svjesne regije dodatno doprinose i tvrtke poput "Tehnixa" ili "Čakoma", a "pokazivanje" tih uspješnika gostima koji međimurski zavičaj posjete u sklopu izrade svojeg ZP-a, sasvim je sigurno brendiranje Međimurja. Bez obzira što stručnjaci rekli o tome.

ZAŠTITA PRIRODNE RIJEKE MURE

(protiv gradnje hidroelektrana i vodnih stepenica)



RIJEKA MURA? IN MEMORIAM!

Inicijator i nosilac Programa zaštite i revitalizacije rijeke Mure je “Odbor za zaštitu rijeke Mure”, koji čini stotinjak nevladinih organizacija iz četiriju država – Austrije, Slovenije, Hrvatske i Mađarske.

U jednom dijelu svog pamfleta, oni kažu:

Mi, Ljudi s Mure, za očuvanje smo i revitalizaciju poriječja prirodne rijeke Mure u sklopu zaštićenog područja EU - NATURA 2000. Protiv smo gradnje hidrocentrala i vodnih stepenica, daljnjeg reguliranja i kanaliziranja rijeke Mure i time potpunog uništenja vrijednog tradicionalnog prirodnog i kulturnog okoliša (ekocid i kulturocid) jedne od posljednjih europskih (su)prirodno očuvanih (Spielfeld/Legrad) poplavnih rijeka “Lijepe Naše” Mure te dodatnog pogoršanja mikroklimе i ugroze zdravlja stanovnika – 400 000!!! U četiri države!

Glede današnjeg stanja planiranja i moguće gradnje osam do dvanaest(!) hidrocentrala i stotinjak vodnih stepenica na rijeci Muri hitna je potreba za upoznavanjem javnosti u sve četiri države sa - danas nažalost “tužno zaboravljenom” - prirodnom posebnosću i jedinstvenošću te “izvanvremenskom” ljepotom bogatog autohtonog, tradicionalnog, prirodnog i kulturnog ljudskog okoliša na još danas očuvanoj (su)prirodnoj rijeci Muri od Spielfelda/Austrija do Legrada/Hrvatska.



Upoznavanje javnosti s hitnom potrebom očuvanja i zaštite (u sklopu EU- NATURA 2000) današnjeg (su)prirodnog stanja rijeke Mure i njezinog poplavnog područja, kroz prezentaciju i implementaciju programa održivog gospodarskog razvoja sa nadziranim rastom prirodi bliskog ekoturizma i uvođenjem višenamjenske prirodno-bliske poljoprivrede, s nastankom stotina prirodno-bliskih NOVIH RADNIH MJESTA za stanovnike - posebno za mlade!

Najjači argument protiv gradnje osam do dvanaest(!) hidrocentrala i vodnih stepenica je mogućnost nastanka stotina STALNIH RADNIH MJESTA, povezanih s postojećim i planiranim zaštićenim prirodnim i ekoturističkim zonama u Austriji, Sloveniji, Hrvatskoj i Mađarskoj, u današnjem stanju

depopulacije i odlaska mlađeg stanovništva i stagnacije životnog standarda u prilično nerazvijenom, rubnom i pasivnom graničnom području u sve četiri države.

Od 2000 do 2006. g. izvršeno je namjensko zaštitno terensko znanstveno istraživanje i dokumentiranje današnjeg stanja cjelokupne rijeke Mure (od izvora do ušća) te istodobno istraživanje mogućnosti za uvođenje održivog razvoja uz uvjet očuvanja i revitalizacije poriječja poplavne prirodne rijeke Mure (Spielfeld - Legrad).

Projekt istraživanja današnjeg stanja i mogućnosti revitalizacije prirodne rijeke Mure

Naziv projekta je prilično dugačak: ***“Prirodne i kulturne raznolikosti poplavnog područja suprirodne rijeke Mure, s prijedlogom Održivog razvoja uz revitalizaciju-renaturalizaciju te razvoj Ekološkog (kontroliranog!) turizma i višenamjenske prirodi bliske poljoprivrede”***

Odbor za zaštitu rijeke Mure predlaže sljedeće korake u svom naporu za zaštitu Prirodne rijeke Mure:

1. Podrška i pomoć prijedlogu Programa zaštite i renaturalizacije rijeke Mure;
2. Hitno izdavanje i javna prezentacija Programa zaštite u četiri države.

Prijedlog Programa zaštite i renaturalizacije rijeke Mure

Države uključene u projekt su Austrija, Slovenija, Hrvatska i Mađarska.

- održivi razvoj poriječja rijeke Mure
- zaštita - revitalizacija - renaturalizacija rijeke Mure
- četverodržavni transregionalni park prirode-biosferni rezervat: “Rijeka Mura”
- četverodržavne transregionalne eko-turističke zone “Mur-@-land”

Ciljevi projekta

- Potpuna zaštita rijeke Mure i njezinog poplavnog područja: EU “NATURA 2000”
- Zaustavljanje planiranja i gradnje osam do dvanaest (!!) hidrocentrala i vodnih stepenica
- Zaštita - revitalizacija -renaturalizacija prirodne rijeke Mure od Spielfelda/Austrija do Legrada/Hrvatska - 135 km
- Održivi razvoj kroz prirodi bliski turizam i višenamjensku poljoprivredu

Izdavanje i javna prezentacija Programa zaštite u četiri države

Program Zaštite bit će objavljen u formi četverojezične fotomonografije eko-turističkog zemljovida “Lijepa naša Mura-Ljepotica zauvijek” (Our River Mura - Beauty forever / Unsere Mur - Schönheit für immer / Naša Mura - Lepotica za vedno).

Projekt zaštite i revitalizacije potrebno je hitno prezentirati glede potrebe za rastom javne ekološke svijesti o nužnosti primjerene zaštite i zaustavljanja mogućeg uništenja (naturocida i kulturocida) bogatog autohtonog tradicionalnog prirodnog i kulturnog ljudskog okoliša rijeke Mure.

Fotografije rijeke Mure su načinjene na svim mogućim lokacijama - metodički i sistematično od 2000. do 2006. kroz sva godišnja doba i u sva doba dana. Izvršeno je cca 100 raft-kanu foto-izleta na rijeci Muri i cca. 300 foto-izleta pješice i automobilom, više od 1000 sati i 1000 kilometara, na rijeci Muri i pokraj nje.

10 000 fotografija rijeke Mure (od izvora u Visokim Turama do ušća pokraj Legrada - 444 km) je načinjeno s namjerom temeljitog i sveobuhvatnog foto dokumentiranja današnjeg suprirodnog stanja za slučaj hitne potrebe za primjerenom zaštitom od mogućeg uništenja prirodnog i kulturnog autohtonog okoliša rijeke Mure - jedne od posljednjih preostalih prirodnih evropskih autohtonih nizinskih riječnih prirodnih i kulturnih okoliša.

Fotografije će dokazati, bez sumnje, prirodnu jedinstvenost i bezvremensku ljepotu do danas očuvane prirodne rijeke Mure (Spielfeld - Legrad) te “zaštite vrijednu” ljepotu krajolika rijeke i njenog poplavnog područja, prirodni riječni dinamizam i pozitivne i negativne ljudske djelatnosti na prirodnoj rijeci Muri od 2000. do 2006. godine.

(Odbor za zaštitu rijeke Mure Hrvatska)

MELIN NA MURI PAK NAM ŠLAFURI...!



Osim po svojoj ljepoti te prirodnoj i kulturnoj raznolikosti, Mura je bila posebna i po mlinovima i mlinarenju. U prošlom stoljeću na Muri je radilo mnoštvo melina - mlinova.

O mlinovima na Muri pišu već antički izvori iz IV. stoljeća p.n.e. Mlinarski izrazi u mađarskom jeziku dokazuju da su nomadska mađarska plemena prilikom naseljavanja ovih krajeva u IX. stoljeću preuzeli u svoju kulturu upotrebu mlina na vodeni pogon, a s time i izraze u mlinarskoj terminologiji od već naseljenih Slavena.

Mlinovi uz Muru su u najstarijim vremenima namješteni na deblima, zvanim "kompi", koje su povezivale dvije grede. Komp je bilo kopano hrastovo deblo, dugačko i preko 12 metara i široko do 2 metra. Obod debla su omekšali vatrom, da bi u nj usjekli korito, gdje su učvrstili vratilo, široki krug iz četiriju vijenaca, na koji su pričvrstili lopatice.

Tek na kraju XIX. stoljeća slikovni zapisi otkrivaju nadogradnju srednjovjekovne tesarske tehnike s tesanim daskama, koje su oblikovale lađe, čune, što su nosili pogonsku napravu na Muri.

Djelatnost mlinarenja posebno je bila razvijena u prvoj polovici XX. stoljeća. Zabilježeno je da je na rijeci Muri od Lapšine do Podturna dvadesetih godina XX. stoljeća djelovalo oko 90 mlinova, šezdesetih godina oko 11, a sredinom osamdesetih godina zapečaćena je sudbina i posljednjem mlinu, koji se nalazio kod Žabnika u Općini Sveti Martin na Muri.

Nestankom mlinova ugasili su se i tradicijski obrti vezani uz gradnju i održavanje navedenih objekata: izrada drvenih pogonskih i prijenosnih elemenata mlinskog mehanizma, izrada krovova od drvene šindre, rezbarenje ukrasnih elemenata na zabatima, izrada drvenih mlinarskih alata i drugo.

Nažalost, nestankom posljednjeg mlina ugasilo se i zanimanje mlinara.

U Hrvatskoj nije očuvan ni jedan ploveći riječni mlin, a u cijeloj Panonskoj ravnici postoje tek dvije potpune rekonstrukcije, u Sloveniji i Austriji.

U prošlom stoljeću na Muri je radilo mnoštvo mlinova - vodenica. Plivajući mlinovi na Muri predstavljaju svojevrsni izum.

Danas je tih mlinova malo, jedan od rijetkih je Babićev mlin u Veržeju. Pogonsko kolo pliva na dva čamca, dok je mlin u zgradi na obali. Sila se s pogonskog kola u mlin prenosi čelcnim užetom te tako mlin ne ovisi o vodostaju rijeke.



OTVOREN MLIN NA MURI

No, ove je godine u Žabniku kraj Svetog Martina na Muri u prekrasnom Međimurju opet proradio ploveći riječni mlin. Službeno otvorenje održano je bez velike ceremonije, s obzirom da prije stotinjak godina, u doba renesanse drvenih riječnih mlinova, nije bilo svečanih odijela, kićenih govora, rezanja vrpce i "švedskog" stola. Priča o riječnim plovećim mlinovima bila je tužna. "Kotač napretka" pregazio je i posljednji mlin koji se nalazio nedaleko današnje lokacije, sredinom osamdesetih godina XX. stoljeća. Zato su zaljubljenici u tradicionalne vrijednosti projektom revitalizacije plovećeg riječnog mlina na rijeci Muri željeli vratiti djelić atmosfere vremena kada je samo na 40-ak kilometara toka rijeke Mure mljelo oko 90 mlinova. Radove na mlinu, strpljivo i s puno ljubavi, izvodio je majstor Ivan Strnad iz Svetog Martina na Muri.

Puštanjem mlina u pogon ovaj projekt nije gotov. Slijedi uređenje poučne staze u prirodi, najsjevernije točke RH, etnografske zbirke posvećene mlinarstvu i tradicijskom životu uz Muru, prometne signalizacije, uređenje pristupnog puta i okoliša, a sve će to biti u funkciji svih najmlađi naraštaji što bolje upoznaju svoju tradicijsku i prirodnu baštinu.

Dobrodošli ste posjetiti mjesto gdje tradicija još uvijek živi. Ogromno bogatstvo flore i faune te prekrasnih močvarnih područja na kojem se sunča ogroman broj lopoča i u kojem svoj mir pronalaze najveći i najljepši labudovi nadohvat je ruke svakom posjetitelju koji dođe u najsjeverniji dio Lijepe naše. 3 000 metara uređenih pješačkih staza, klupe i informativne table uvelike olakšavaju put svakom ljubitelju prirode kao i svakom čovjeku koji se želi psihički odmoriti od stresnog i ubrzanog načina života. Rijeka Mura sa svojim rukavcima pruža savršen dom raznim životinjama, kao i velikom broju raznih riba. (www.kneja.hr)

UČENJE DR. RUDOLFA STEINERA



Piše: Bernarda Orehovec

I. DIO KRATKI ŽIVOTOPIS UTEMELJITELJA ANTROPOZOFIJE

Dr. Rudolf Steiner rođen je 27. veljače 1861. u Donjem Kraljevcu, kao sin austrijskog telegrafista zaposlenog kod Južne austrijske željeznice. U prvoj godini njegova života obitelj Steiner se seli. Na svoje rodno mjesto uvijek je gledao kao na granicu između Istoka i Zapada. Nadosjetilni svijet za Rudolfa Steinera prisutan je od samog rođenja. Bio je jedan od posvećenih i imao je zadatak da ljudima koji se gube u materijalizmu pokaže put koji bi im otvorio smisao za «pravu istinitost» o postojanju fizičkog, duševnog i duhovnog svijeta.

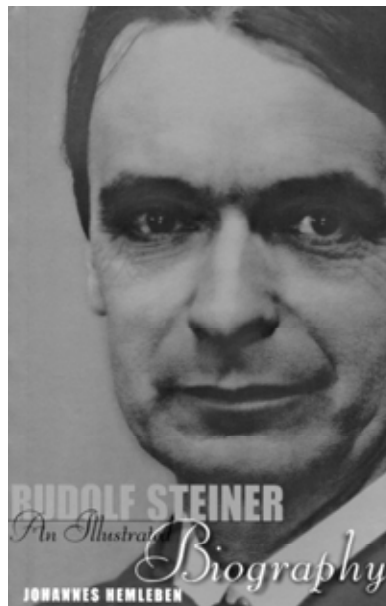
Zbog čestih selidbi rano je sazrio i tako se rano osamostalio. Pohađao je realnu gimnaziju i od 14 godine počeo davati privatne satove svojim suučenicima. Držao je satove grčkog i latinskog jezika, a za odrasle i satove iz knjigovodstva. Ti privatni satovi bili su mu izvor prihoda do njegove 29. godine.

Od 24. do 28. godine živi kod jedne bečke obitelji kao učitelj njihove djece, među kojom je i jedno bolesno i zaostalo dijete kojem je izuzetno pomogao. Završava fakultet i postaje liječnik.

Od 1890. do 1896. sređuje Goetheov arhiv u Weimaru i tako postaje stručnjak za Goethea kao istraživač prirodnostvenih radova. Već 1894. izdaje knjigu «Filozofija slobode», u kojoj opisuju osnove modernog pogleda na svijet i duhovni rezultat promatranja po prirodnostvenim metodama. 1897. odlazi u Berlin i postaje urednik književnog časopisa «Magazin für Literatur» i drži mnoga predavanja u različitim udruženjima. 1899. drži predavanje «O Goetheu» u Teozofskom društvu. Na tom se predavanju izražava jezikom koji će kasnije postati terminologijom antropozofije. Od 1910. do 1913. izvode se četiri misterijske drame koje je napisao kao poseban studijski materijal za lakše razumijevanje antropozofskog impulsa. Suraduje s Teozofskim društvom do 1913. Isključen je iz tog društva radi različitih pogleda na svijet, pa tako osniva Antropozofsko društvo, zajedno sa svojom suprugom Mariom Sivers, koje se vrlo brzo širi kao veliki i jaki pokret.



1914. počinje izgradnja budućeg antropozofskog centra «Goetheanuma» pod njegovim vodstvom i uputama, u Dornachu kraj Basela u Švicarskoj. Zgrada «Goetheanuma» gradila se 10 godina,



a gradili su je stručnjaci i antropozofi iz cijelog svijeta. Bila je izgrađena iz drveta, a njegovi protivnici su je zapalili na staru godinu 1922. Dr. Rudolf Steiner to doživljava kao težak udarac Antropozofskom društvu i počinje graditi maketu novog zdanja koje će biti napravljeno

od betona, tako da ga se više ne može zapaliti. Na detaljima oko izgradnje radi do svoje smrti.

1919., na molbu tvorničara cigareta Emila Molta, R. Steiner u Stuttgartu osniva Waldorfsku školu, koja je na početku bila zamišljena samo za djecu radnika i službenika tvornice. Pedagoški uspjeh bio je očit, pa se takvo školovanje proširilo po cijeloj Njemačkoj. Već 1923. Antropozofsko društvo broji 12000 članova, pa Dr. Steiner radi na njegovoj reorganizaciji. Na božićnom zasjedanju 1923. utemeljuje Visoku školu za duhovnu znanost, sa sedam sekcija. Od tog vremena postaje prvi predsjednik Društva (dotad je bio član i učitelj). Cilj novog ustroja Društva je bio da njegovi članovi prakticiraju antropozofiju s mnogo više istinitosti nego prije. Mnogo veleposjednika, većinom grofova, javlja se Društvu s molbom za uputama za zdravu i plodnu poljoprivredu. Već tada

je bilo jasno kamo vodi konvencionalno poljodjelstvo: prevladavalo je mišljenje da će se plodnost tla uništiti



i da će kvaliteta prehrambenih proizvoda katastrofalno pasti.

1924. Steiner udovoljava molbama poljovlasnika i održava čuveni Poljoprivredni tečaj u osam lekcija na imanju grofa Keyserlingka u Koberwitzu. Na tečaju govori da je

svoje djetinjstvo proveo na selu, pa se smatra «malim kmetom». Njegova biološko-dinamička poljoprivreda temeljena je, dakle, na antropozofiji kao duhovnoj znanosti. Ona modernom čovjeku omogućava razumjeti smisao i savršenstvo svijeta i vlastitog života.

Od 1921. do 1927. Steiner sa svojom ženom održava tečajeve oblikovanja govora i dramske umjetnosti, razvija umjetnost recitiranja. Kroz antropozofiju položio je i temelje euritmije. To je umjetnost u kojoj se pokretom izražava individualna duhovnost.

Pred kraj života Steiner liječnicima daje uputstva kako liječiti kroz nove spoznaje u antropozofskoj

medicini. Nakon šestomjesečne bolesti, dr. Rudolf Steiner umire u svojoj 64. godini, a njegov grob danas se nalazi kraj monumentalnog zdanja novog «Goetheanuma» u Dornachu. Danas se u «Goetheanumu» održavaju razni seminari, a početkom veljače Kongres antropozofa cijelog svijeta. Zapisi s mnogobrojnih Steinerovih predavanja (oko 6 000) izdaje Zaklada R. Steinera u Dornachu.

(U sljedećem broju čitajte nastavak: o antropozofskom filozofskom sistemu...)



VLAŠTITE DJEČJE PRIČE

Postizanje samostalnog stvaranja teksta jedan je od ciljeva učenja čitanja i pisanja

Pripremila: Nevenka Holetić, odgajatelj-mentor

“Ne možete natjerati djecu na čitanje i pisanje. Oduvijek je bila najbolja značajka vrhunskih učitelja da oni pozivaju... Ovdje je cijeli novi svijet, valja ga otkriti – dođite, uđite... Ali ne možete pozvati nekoga da dođe tamo gdje vi sami niste nikad bili.” Donald Graves

Istinita tvrdnja Donalda Gravesa ukazuje na potrebu da se djeca zovu u novi svijet koji se otvara pred njima te da ih treba podržati u toj novoj avanturi da istražuju sve dalje i dalje. Nužna je povezanost djetetovog okruženja i svakodnevnih njima bliskih komunikacijskih situacija, primjerenost dobi i kognitivnih sposobnosti u procesu opismenjavanja. Proces usvajanja jezika, čitanja i pisanja kod djece temelji se na njihovom prirodnom razvojnem putu, pri čemu su odgajatelji uzori, modeli i partneri pri učenju. Suvremena istraživanja pokazuju koliko je usvajanje pismenosti zapravo socijalno prenošenje vještina.

Program “korak po korak” posebno naglašava činjenicu da se opismenjavanje najbolje postiže u okruženju koje je bogato tiskovinama i mnoštvom raznolikih poticaja i prilika za uporabu i istraživanje jezika. Odgajatelji pripremaju okruženje za djecu kako bi ona učila aktivnim istraživanjem u interakciji s odraslima, drugom djecom i materijalima. Razvijajući takvo okruženje u vrtiću, razvijajući dakle centar za početno čitanje i pisanje, usvajanje vještina pismenosti postaje ugodna aktivnost koja potiče predškolsko dijete na nova učenja. U bogatom okruženju odgajatelj potiče dijete na razvoj vještina kao što su: razvijanje govora, upoznavanje sa značenjem pisma i teksta, prijenos govora u pisani tekst, razvijanje glasovne osjetljivosti, primjena abecednog načela (šifriranje i dešifriranje), kao i razvijanje pisanja i postizanje čitanja s razumijevanjem.

Djeca biraju među aktivnostima koje je odgajatelj ponudio ili među onim aktivnostima što su ih sama spontano započela. Pisanje se razvija pisanjem, a čitanje čitanjem.

Razvijen govor neophodan je preduvjet razumijevanja pisanog teksta.

POSTUPCI koji potiču razvoj govornog izražavanja su: pohvala govora, proširenje djetetova izričaja, pitanja otvorenog tipa i stanka očekivanja. Oni se mogu primijeniti u aktivnostima glasnog čitanja priče, ali i u svim ostalim oblicima govorne komunikacije.

POSTUPCI

Najbolje su pohvale koje djetetu pokazuju prihvatanje njegovog govornog ponašanja, afirmacije poput: “Tako je!”, “Imaš pravo!” i “Točno si to rekao!”. Nikad djetetu nećemo pokazati da smo nezadovoljni njegovim izričajem. Prihvatit ćemo ga nekom izjavom odobravanja, ponoviti njegov izričaj i proširiti ga nekim kratkim i jasnim dodatkom.

Poticanje govora ponavljanjem djetetova izričaja pokazalo se uspješnim i među predškolicima i u višim razredima škole. Ohrabruje djecu, a odgajatelja/učitelja prisiljava na odgodu komentara ili kritike. Primjena otvorenog pitanja potiče djecu na dulje trajanje govora i na duže izričaje. Takva se pitanja mogu postavljati: kad dijete opisuje (što je na slici?), kad okreće stranicu (što će biti dalje?), za poticanje pamćenja (što je pas Žučko radio na prijašnjoj stranici?). Nakon pitanja važno je djetetu dati dovoljno vremena za odgovor. Pri postavljanju pitanja otvorenog tipa, stanka je nužna. Osim što djetetu dajemo dovoljno vremena za odgovor, važno je i prihvatiti odgovor, bez obzira koliko je izričaj, po mjerilima odraslih, prihvatljiv.

SMISLA

Igra je temeljna dječja aktivnost kroz koju dijete uči. Igra koja je interaktivna, slobodna, spontana i odvija se bez prisile. Igra koja je interesantna i u kojoj dijete uživa. Igra koja je neograničena, maštovita i ekspresivna, kreativna i divergentna. Dijete je unijeto u igru, ima utjecaj na drugu osobu ili predmet, i reagira na promjene koje izaziva. Da bi nešto bilo igra, dijete mora željeti sudjelovati u onome što radi. Ono može samo odabrati aktivnost, ili mu je može predložiti odgajatelj. Dijete koje se igra, potpuno je posvećeno onome što radi i to za njega ima smisla.

Igra pruža djeci mogućnost istraživanja, eksperimentiranja, razvijanja smisla i ideja za učenje pokušajima i pogreškama. Kada dijete svojevolumeno stupa u interakciju s drugim ljudima ili predmetima, a bez unaprijed određenih granica, ono pokazuje izuzetnu zainteresiranost i koncentraciju, ono uči.

Djeci trebaju biti osigurane mnoge prilike da shvate kako su čitanje i pisanje korisni, prije nego ih se počne podučavati nazivima slova, glasova ili smisla riječi. Temeljna umijeća se usvajaju kada djeci imaju **SMISLA**. Različite vrste aktivnosti koje potiču razvoj jezika i pismenosti putem osmišljenog iskustva su: slušanje i čitanje priča i pjesama, tematski izleti, diktiranje priča, promatranje tiskanog materijala, sudjelovanje u dramskoj igri i drugim iskustvima gdje se traži komunikacija, neformalni razgovori s drugom djecom i odraslima, eksperimentiranje u pisanju preslikavanjem, crtanjem i izmišljanjem vlastitog sricanja slova. Prirodna radoznalost motivira djecu na uključivanje u te i slične aktivnosti učenja.

PRIČANJE I PREPRIČAVANJE

Zašto je važno pričanje: kad pričate djetetu, ono uči slušati, održavati pažnju, uči nove riječi, uči da priča ima početak, sredinu i kraj te da se u priči nešto događa, uči uživati u sretnom završetku i u svemu smiješnom. Kad dijete priča vama, ono uči upotrebljavati riječi koje je čulo, ispričati događaj po redoslijedu, uživati u tome da zna priču.

U prvoj fazi prepričavanja priče, dijete nakon zajedničkog čitanja prepričavanjem povezuje početak, sredinu i kraj. U ovoj fazi djeca prepričavaju priču na različite načine, dopunjavajući i mijenjajući njihov sadržaj ili pojedine dijelove priča. Neka djeca prepričavaju priču točno onako kako su je čula. Zatim počinje faza pričanja priča bez čitanja. To su, najčešće, priče o vlastitim i obiteljskim događajima. Treća faza je samostalno smišljanje priča, uz odgajateljevo slušanje i zapisivanje priča u individualne knjižice djece ili u zajedničku bilježnicu.

Djeca dolaze u vrtić s pričama koje im pričaju odrasli.

Ena (3 g.): “Meni mama priča priče dok sam ja u krevetu.”

Jelena (5,5 g.): “Ja pričam priče mami i tati dok smo u krevetu.”

Tino (4 g.): “A meni baka priča priče.”

Djeca donose različite slikovnice u vrtić i žele da im ih odgajatelj pročita, njima i njihovim prijateljima. Odgajatelj planira priče koje će ispričati ili pročitati djeci, kako bi utjecao na razvoj svih razvojnih područja kod djece (emocionalni, spoznajni razvoj, razvoj govora...). Odgajatelj potiče djecu na razgovore o priči i na prepričavanje priče, kao i na dramatizacije priča, igre uloga.



Kada djeca odslušaju nekoliko priča, odgajatelj može započeti igru “Biralice priča” u kojoj djeca predlažu koju bi priču željela čuti. U odabiru biraju i svoje vlastite priče (koje imamo zapisane) i vlastite priče druge djece. Ponovno čitanje priča potiče djecu na stvaranje novih priča.

Nakon ispričane priče neka djeca žele nacrtati priču. To čine na različite načine. Primjerice, nakon pričanja priče “Kućica”, Viktor (5 g.) je nacrtao glavni lik koji ga se osobito dojmio. Ilija (3,5 g.) na jedan je papir nacrtao sve likove iz priče. Karin (6,5 g) crta po dijelovima priče, prema radnji, “što je bilo prvo, pa drugo, pa treće...”

PRIMJERI VLASTITIH DJEČJIH PRIČA

Slijede zajedničke i samostalne priče djece iz skupine “Delfinici” iz vrtića “Vjeverica”, Dječjeg centra Čakovec.

NAŠA PRIČA

Karin (6,5 g.): Tu napiši priča o mravima. Ti teta počni.

PRIČA O MRAVIMA

Odgajatelj: I bili su mravići...

David (3 g.): I sreli su pauka...

Ilija (3,5 g.): Razgovarali su...

Viktor (5 g.): Pauk im je rekel da nema kuću. I mravi su ga pustili u svoj mravinjak.

Karin: I živjeli su skupa i zajedno.

Olive (4 g.): I onda su ga uveli u kuću. I dali su mu svoju jabuku. I on je jeo jabuku.

Viktor: Mravi su imali svoju kraljicu koja je rodila mrave i bilo ih je sve više.

Ena (3 g.): Mrave smo vidjeli u travi dok smo bili vani. To su isti mravi kao u priči.

Karin: Kraljica mrava je čitala pismo od mrava. Pisalo je da mravi moraju ići raditi u rudnik.

Ilija: I da su letjeli avionom.

Martin (4 g.): I da su jedni mravi u rudniku.

Karin: Da su mravi išli u dućan kupovati hranu da budu imali jesti i da budu imali za drugi put.

Ilija: I mravi su odlučili loviti hobotnicu.

Luka (3,5 g.): Hobotnica ima pjege i zalijepi se.

Luka: I zalijepi se mravu za vrat tak da ne može ni disati. I jedan mrav je umro, dok je njega hobotnica tak.

Ilija: I onda je došla jedna maca i jednog mrava pojela.

Oliver: A ostali mravi su htjeli pojesti mačku i hobotnicu. A onda su se mravi sjetili da uzmu olovku i da hobotnicu i mačku jako istuču.

Ilija: I zavrtiju olovkom i olovka tuče. I mačka i hobotnica pobjegnu.

David: I onda je i pauk poterao mačku i hobotnicu.

Ilija: Hobotnicu je sa krajem olovke, a mačku sa početkom olovke.

Martin: I onda su mravi sreli jednu zmiju i došli su natrag svojoj kraljici.



O SLAGALICI

Bila jedna slagalica. Ona nije voljela raditi. Onda je pala u svemiraj. Onda je tak pala i nije se znala zdignuti. Onda je nekog molila. Ponija. Molila je da joj pomogne. A on joj nije mogao pomoći. Jer je on nosio Ivana. (Jelena Kovačić, 3 g.)

O PUŽIĆIMA

Tak su živjeli mali pužići na obali. Ne. U moru su oni živjeli. U moru su živjeli. I tako je jedan pužić rekao kamenčićima: "Ja hoću s tobom u more." Tako mu je reko. I onda je samo otišao u more. I to je gotova priča. Sad je vrijeme da svi pužići i kamenčići žive u moru. (Jelena Kovačić)

O CVJETIĆU

Cvjetić nije imal nikaj za jesti pa se odma rasplakal. Onda pak se prestal plakati. Tata i mama su dobili peneze i išli su kupiti cvjetiću nekaj za jesti. Kupili su mu pekmeza, kruha, žemlu i peršina. Cvjetić je rekel da bo ve jel. (Tessa Bengez, 3,5 g.)

...

I padala je kišica. I ništa se nije dogodilo. I samo je cvetalo, cvetalo... Ja sam tužan. Sudarili su se oblaci i grmjelo je. E, onda, bojao sam se! (Jan Jančec, 3,5 g.)

PRIČA O LJUBIČICAMA

Karin: Priča se zove "Ljubičice".

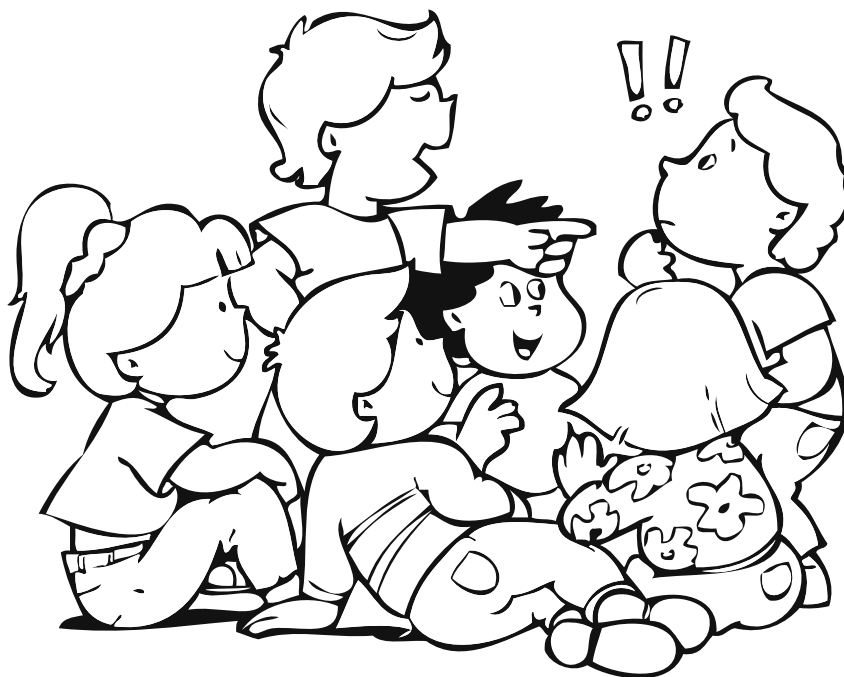
Odgajatelj: Jedne srijede ja sam se probudila...

Karin: Onda su zrasle ljubičice, jer je padala kiša.

Tessa: Onda dok je padala kiša, još su veće zrasle.

Oskar (5,5 g.): Onda je jako veliki suncokret zrasel i ljubičice su se pentrale po njemu. Onda su otišle u divov dvorac. Div ih je napao, ali su one pobile i otišle u svoju kuću spavati.

Oliver: Onda se dogodila nezgoda, da bu se pojavila trava. Onda je neko zvonio. To je bio lopov. Onda je išao bi-bi-bi sa drugim kamionom. I ljubičice su se spasile od lopova mitraljezom. Tak se mogu spasiti. I onda su ljubičice radile travu od lišća.



AUTO I MIŠ

Auto je išao u dućan. I onda je našao miša i rekao je: "O, dobar dan!" A miš mu je rekao: "Uj – joj, doviđenja!" Onda je došao vuk. I pobjegao nazad u šumu. Onda je došao helikopter. Gađao je zemlju. I onda je eksplodirala. Zemlja. Došli su vatrogasci i ugasili brzo vatru. Onda je došao pesek i onda je skakutal po toj zemlji. (Ilija Biškup, 3,5 g.)

PRIČA PRASICA

Jedan je striček bio u vojsci i rekao je: "Nema ptice do prasice." I onda su donesli pajceka i striček je rekao: "Nema piva do pan piva." I onda je prošla ta reklama. (David Zdolec, 3 g.)

LOVAČKE PRIČE

David: Ja znam lovačke priče. Budem pričao.

Odgajatelj: Može. Ti pričaš, a ja zapisujem.

David: Tak sam ti ja bio na straži. I onda sam čuo da nešto mumlja.

Martin: Kakva mumija? Ovakva ili onakva?

David: Pa ja pričam priču.

Viktor: Postoje inače mumije i faraoni.

David: I onda sam čul da nešto mumlja, a ja sam znao da je to medvjed. Ja sam nanišanio pušku.

Moj pas Rex počne režati. Imao sam dva psa. Rexa i Belu. Počne režati Bela i Rex. Imam tri psa. Rex, Bela i isto Bela. Jedan, dva, tri. Onda su došli vojnici i odnesli su svoju vojsku. U našu vojsku. To nije za stvarno. To je samo priča.

VUK I MEDO

Jednog dana išao je medo u šumu. I onda sretne psa. Medo reče psu: "Jesi li spreman za diskač?" Pas reče: "Za kakav diskač?" Onda mu reče medo: "Pa kaj nisi čuo za diskač?" Pas pita: "A kaj je to diskač?" Medo reče: "To ti je tam de se seksa." Pas reče: "Ja ti to ne volim." Onda dojde bokser i njegovi prijatelji i buldogi i istuku medvjeda. Onda pas reče: "Žalostan sam. Propade mi šator." I najedamput čuje korake bum-bum-bum. Onda reče: "Ja sam div. Ja sam D-I-V!" I najedamput čuje auvukanje. Vukov glas. Bio je to vuk. Vuk je otišao u Spidermanovu kuću jer je Spiderman išao diva srediti. (Oskar Ovčar, 5,5 g.)

Korištena literatura:

Mira Čudina – Obradović: "Kad kraljevna piše kraljeviću", 2. izdanje, Zagreb, POU Korak po korak, 2004.

Sue Bredekamp: "Kako djecu odgajati", Educa Zagreb, 1996.

KOCKA, KOCKA, KOCKICA

JA ĆU O OSKARU

Jednog sunčanog dana je bila kiša i zgubil se je Oskar. Onda je mama skričala. Onda je ne znal doma. Onda je tata za njim došiel i onda je dišel kući. Onda je počelo grmeti i onda su se odštekali. Onda su išli na kompjuter i onda je zgorel. Onda su ga Neniju nesli. I onda je Neno složil i onda su igrali na kompjuteru. (Tino Mihael Posedi, 4 g.)

O LOPTI

Po mraku lopta je pala van iz kuće i onda tak je došla van lijepo kroz prozorek. Dotrčal je pesek i lepo ju je zgrizel. Onda ju je tak zdrapal lijepo i onda se dogodilo s loptom i pasom... Onda je došao tata i reko: "A zašto si požvakao loptu?" Onda je rekel pes: "Nisam znao da je to lopta, pa sam je izgrizo." I onda je pas reko: "Oprostite." (Martin Raić, 4 g.)



Radna atmosfera redakcije časopisa "Venó"



KAKO JE ČAKOVEC DOBIO IME?

Piše: Irena Gomezelj

Prvi poznati naziv za Međimurje datira još iz rimskoga doba kada je ovo područje bilo nazivano Insula Muro – Dravana, a središte mursko-dravskoga otoka – Čakovec, nosilo je naziv Aquama, odnosno Vodengrad. O porijeklu naziva Čakovec postoji nekoliko različitih mišljenja. Tijekom 13. st. u središnjem dijelu močvarnog i šumovitog Međimurja izgrađena je drvena utvrda zvana Csaka-Thurn koju je u svrhu obrane izgradio grof Čak Demeter 1266. ili 1267. godine. Uvriježeno je mišljenje da je stoga staro ime Aquama zamijenjeno imenom Csaktornyara.

Neki, pak, tvrde da je ime dobio po potoku Trnavi (stari naziv Tornua) koja ovuda protječe, pa su mišljenja da izvorni naziv za Čakovec glasi – Čakova Trnava (Csak–Tornua), jer je grof Čak imao posjede uz Trnavu.

Prema pavlinu Bedekoviću, današnji naziv Čakovec potječe od naziva Čakova ves, Čakovo imanje, ili doslovno – Očevo selo.

Današnji se povjesničari ipak opredjeljuju za “toranj” vjerojatno stoga jer je na najstarijim zemljopisnim kartama najčešće ucrtan uz ime Čakovca.

FLORA U HRVATSKIM KAJKAVSKIM POSLOVICAMA U MEĐIMURJU

Piše: Josip Janković

Nemamo nijedne samostalne zbirke sabranih poslovice na tlu «hrvatskoga cvjetnjaka». Ovdje su prikazane poslovice pod vidom flore, kako bi se lakše mogle zapamtiti i čitati s većim zanimanjem. Zapisivao sam poslovice još u gimnazijsko vrijeme, što znači: još prije 45 godina. U ovom prikazu poslužio sam se svojim bilješkama i poglavljem: «Hrvatska pučka prirečja u Međimurju» str. 411-439. iz knjige Zvonar-Hranjec-Strbad, Usmena narodna književnost, Čakovec 1987.

Zastupljenost flore svrstao sam u devet grupa: 1. drveće, 2. voćke, 3. grmlje, 4. žito i kukuruz, 5. povrće, 6. konoplja, 7. trava i djetelina, 8. gljive, 9. drač i koprive.

DRVEĆE

Hrast i brijest

Jaki kak hrast.

Skočiv z hrasta na vrbo.

Opav z hrasta v drek. (na mekano)

Ide na hrast dreka krast. (besposlica)

Neje se gubača najel. (ljekoviti plodovi hrasta koji su možda halucinogeni)

Ide na brest dreka jest. (skatološki rečeno za besposlicu)

Sa kola su drvena, a samo osi so brestove.

Različito drveće

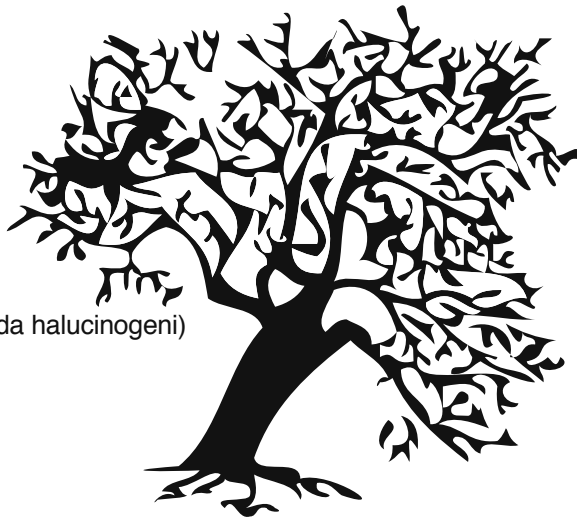
Z kleha su najbolše vupore. (često je svinut)

Za bukvom graber dojde. (za ogrjev.)

Jalšev zgovor je nejfalješi. (nepoznato značenje)

Z bukovu drvu na nebi kurijo. (ljetna žega)

Gda topolov cvet otpada, žibeki crkavajo. (gutaju kunadru ili dlačice kojima plod leti)



Drvo općenito

Vudrikovo drvo. (može se reći i za nepoznato drvo)

Drevo drveno. (nepokretni čovjek)

Stojiš kak drvo.

Živi kak drvo v šumi. (bezbrizno)

Raste kak drvo.

Nejveč drevi je pukljavi.

Šibo tre vijati dok je mloda. (zelena)

Drevo se ravna dok je mlodo. (poznata: «Drvo se savija dok...»)

Drfće kak šiba na vodi.

Plestati virgeša. (pod šibama; latinski «virga» - šiba)

Mladice se moraju za mlada vijati.

Kam veter z vehom, tam junak s verom (obećanjem).

Kam drvo vesi, tam se i zruši.

Drevo se zravna dok se prereže.

Polek suhoga dreva i zeleno zgori.

Neje moči pre sirovi drvi kruha peči, gda ga melje ne.

Či bi deli išče jano drvo - kolači bi zgoreli.

Sekiro je v trčək zasekel, ve nemre trčka reskoliti, niti sekiro vun sneti. (bezizlazna situacija)

- Tak se naduva kak sljugova drva. (stavljena u vodu)

Nega drv kaj pesa zgodil.

Rit prodal – drva kupil. (podlegao ucjeni)

Zlo bode, gda se bo vu zemlji drva iskala (krčilo).

Z cepanicom ne boš ognja zakuriv.

Z treskom se ne moči zaklati.

Nej se klati u trekom! (mučiti)

Mesa kak drv.

Pučo se kak tolvaji z šume. (majka sinu razbojniku: «Šuma ti mati, brda se vati!»)

Ne presađaj staro drvo kajti se bo posušilo. (Ne seli starog čovjeka, umrijet će prije vremena!)

Korenje je pustiv. (biti dugo na jednom mjestu)

Bota ima dva kraje

Pijan kak bota.

Štima kak pes boto.

Bog je fale vreden, a mi debele bote.

Dva so ga nesli na drošćo, zadnj je prvoga pitav:

Ali je išče gori?! (šala)





Suhi kak plot.
Je steblo, ali pozeblo.
Zabadav je steblo, ako ploda nema.
Na pukljivo drevo i koza skače.
Na grbavo drevo ido i koze /srat/.
Kakše drevo – takši klin.

Vrba

Raste kak vrba z vode.
Skočiv z hrasta na vrbo. /s konja na magarca/
Jaki kak vrbov klin. /ili babji zob/.
Na vrbi grozdje. (nemoguće)
Fučka (prda) je išče na vrbi. (na vrbi svirala)
Tele vu vrbo ritalo. (suvišni napor, objest)
Venča se v cirkvi, a pod vrbo ženi.
Venčani pod vrbom. (divlji brak.)
Gda Marija-Svečnica v zemljo svečo vužge, mom
počne okoli vrbe zemlja črneti.

VOĆKE

Jabuka

Jabuka ne padne dalko od stebila.
Jabuka ne padne dalko od hruške. (susjedna stabla)
Z jabuke bi kačo stirav, samo da jo strosi.
Z jabuke bi kačo stirav i frkav.
Deci so zelene jabuke-slatke.

Kruška

Hruška dalko od dreva ne padne.
Zbira si kak medved hruške.
Nesam opav z hruške. (nisam udaren u glavu)
Išče je hruške pekev. (nerođen)
To su mefke hruške. (lagani posao)

Trešnja

Piceki pocrkajo, ki se zležo gda so črešnje zrele.
Na sako reč pazi kak prasica na črešnjev drek.
Z veliko gospom je ne dobro črešnje jesti. (gađaju te košticama)
Na Vidovo se črešnje tržijo.

Vinova loza

Trsova juha. (vino)
Dok bu suha rozga z grozdličem rodila. (nikad)
Gorice ne čakaju molitvo nego motiko. (vjernički: oboje)
Na trpljenje grozdovje vesi. (o mucu grozdovi vise.)
Neje dobro kre pota gorice meti. (svaki otkine grozd)
Na Furijonovo se z brega na breg mora mlodo ličje videti.
Gda na Vincekovo voda v kolomijaj stoji, unda trsje obilno rodi.

Ostalo voće

Fige mandalice. (valjda zrele na svetu Magdalenu, 22. VII.)
Friške fige. (ništa)
Faljene jagode.
Zbirajo kak poscane slive. (nakon svadbe gladni)
Ose samo finoga sada grizejo, tak i jeziki.

GRMLJE

Trn i grm

Po trnju se ide v nebo, a po glatkim poto v pekel.
(očiti evanđeoski utjecaj)
V leti već da trn nego v zimi hum.
V leti sak grm čoveku stona da.
Dužen trno i grmo (i zajco.)
Vu tem grmo leži zajec. (čuje se i šaljiva inverzija: Vu tem zajcu leži grm.)
Lepo mi je kak kači na trno.
Moči se kak kača na trnjavki (trno).
Na trn se poscal. (loše volje)
Hmonji kak der ga na trno dovlekel.
Lefko se z ljudskom ritjom po trnjo smicati.
Trnine su dobre za jesti dok jih mraz popari.
Drži se kak da trnje je.
Marcijuški veter kopino suši.
Dečji sod je za grmom.

Ruža

Kod mati buhlje, onod ruža cvete. (meso raste).
Ki v rožico cilja-v drek pogodi.
Pepica-ružica.(tepanje.)
Picek-ružek. (tepanje.)
Pun reči kak šipek/ruža koščic.
Pun greha kak šipek koščic.

Bazga

Dober je zgovor makar bezgov. (nepoznato značenje)
Slab kak z bezgova speha. (bazgina srčika nema vrijednosti)

SAMOGLASNICI U MEĐIMURSKOM DIJALEKTU

piše: dr. sc. Đuro Blažeka

Međimurski govori izdvojeni su u poseban kajkavski dijalekt činjenicom da je u njima izgubljena opreka po kvantiteti i modulaciji i što se razvio vokalski sustav od čak 5 stupnjeva otvora, što znači da ima čak 5 vrsta različitih e-samoglasnika. Vrsta naglasaka nije važna, već samo mjesto naglasaka.

Budući da će većinu čitatelja najviše zanimati koje su to vrste samoglasnika i kako se pišu, u ovom ću broju prikazati vokalizam.

Strogo treba razlikovati naglašenu i nenaglašenu poziciju pa ću zbog toga odvojeno prikazati primjere za naglašenu i nenaglašenu poziciju, i to u znanstvenoj grafiji koju svatko lako može usvojiti.

Jednoglasi (nalaze se u donjomeđimurskih i srednjemeđimurskih međimurskih govora):

‘i - nap’itj se, ‘itj, š’iršj (komp.), preh’itj, gur’i (prez. 3. l. jd.), udefč’ila (gl.p.r. ž.r.), kuč’ija “kočija”, preh’itj se “prevrnuti se”, mlad’ič, m’itkeres “nered”

‘u - m’uzlek, ‘unterek, pyzablj’uvati “zaboravljati”, kap’ut, kyž’uh, pytep’uh “skitnica”, kalj’užatj se “valjati se u kaljuži (o svinjama)”, halj’upa “trošna kućica”

‘e - d’ēn, vr’ēme, zam’ēsjtj, t’ēnkj (prid.), ‘ēcjka “tele” (hip.), napr’ē, nal’ēvatj, št’ēnga, čeg’er “jak ocat loše kvalitete”, lefet’erka “1. mršava, ali zdrava krava, vrlo živa i pogodna za vuču. 2. žena koja voli hodati okolo”, keref’ēka “vesela lukavština”

‘e - st’ēza, r’ēh “orah”, pygl’ēč (imp. 2.l.jd.), pul’ēfku “polako”, m’ēsec, ‘escajk, kam’ēnček, f’orb’egatj “nedostajati” (St’o k’unj mj fyrb’ēga.), pulet’ētj “poletjeti” ‘e - ž’ēn (G mn.), gr’eda gled’e (prez. 3.l.mn.), prij’etj, ‘endlatj “raditi rubove na tkanini”, cvrtj’e, ledv’enj “leden”, hyrm’eljijtj se “glupirati se”, ftel’ebijtj “otkinuti veći komad neke hrane (kruh, meso, sir)”, fkan’ečj “varljiv” (V’inu je b’ilu fkan’eče.)

‘e - b’ērem (prez. 1.l.jd. od br’atj), ž’ēna, d’ēj (imp. 2. l. jd.), s’ēdem (br.), ‘eh (uzv.), zak’ēljtj “zalijepiti”, m’ēljn “mlin”, kul’ēsljn “starinska kolica”, pret’eršjtj se “nagnuti se na jednu stranu zbog težine”

‘o - k’orpjca, naš’opatj, kystj’om (I jd.), ven’o “ono”, hyrmast’oča “glupost”, nak’opatj se “nakupati se”, put’ohnutj se “snuždit se”, znat’orbatj se “najesti se” (pej.) ‘o - k’otec “svinjac”, ‘očem (sup.), f’oljšen “koji je s nedostatkom”, nak’opatj “nakopati”, zaduv’oljen, m’ostj (N mn. od m’ost “most”), pum’očj

‘o - tr’ova, br’ot za’orjatj, hrm’ok, cvrtj’o (G jd.), krjžuv’otj “u krjžuv’otj k’umj - obostrano kumstvo”, kjselj’ok “1.vrsta sira 2. vrsta kisele trave”, nak’opatj “nakopavati (pej.)”, kul’oč

‘a - kr’ava, ‘ancyk, l’agal (gl.p.r. ž.r.), ugr’ajenj, zač’as (pril.), hrd’avetj “korodirati”, fr’ajskj “slobodan (o ženidbi)”, čv’apelnjca “prva kap kiše”, utpr’avijtj “otpremiti”

Dvoglasni (nalaze se samo u većini govora gornjeg Međimurja):

‘ij - kr’ijla, z’ijti se “sastati se”, čest’ijtk, p’ijšek “stražnjica”, č’ijk “opušak”, s’ij
“svi”, b’ijk, gled’ij (prez.3.l.jd.), zag’ijljti “zagnjiliti”, kul’ijč “batina”, kr’ijš, m’ij
“mi”, m’ijsljm (prez.), fr’ijšku “brzo”, gl’ijsta, k’ijšta “ladica”, kr’ijčati, p’ijšani
“šaren”, r’ijba, spym’ijnatj se, š’ijbje “granje”, š’ijpek “ruža”, vel’ijm (prez.),
vryč’ijna, v’ijšja, č’ijslu “brojanica, krunica”

‘ei - l’ēipj, vmr’ēitj, sn’ēik, vr’ēime, tr’ēišče “triješće”, žr’ēibe, d’ēite, s’ēinu,
dul’ēivatj, p’ēisek, kl’ēišča, dr’ēinek, b’ēilj, r’ēišjtj, v’ēžbatj, vr’ēiden, l’ēinj,
pjp’ēivatj, bl’ēidj, c’ēf, tr’ēizen, l’ēipjtj, t’ēisen, pl’ēiva, nav’ēik, puv’ēidatj (nesvr.),
nas’ēičj, nas’ēičem (prez.), pub’ēičj, s’ēi “ovamo”, hl’ēip, d’ēilatj, m’ēisec,
p’ēiške, s’ēime, čr’ēišja, vrt’ēitj se, j’ēite (imp. 2. l. mn. od j’ēstj), m’ēistj, d’ēica,
kul’ēinu, d’ēi “gdje”, vl’ēičj, l’ēitu, r’ēižem (prez.), vrt’ēitj se, t’ēi “taj”, dr’ēivj,
b’ēizek, spl’ēitkj “vrpce u pletenicama”, n’ēi “ne”, kap’ēilja, cmr’ēik “smreka”,
plesn’ēivj, p’ēinzljn “soboslikarski kist”, šekr’ēit “zahod”, salv’ēit “salveta”,
pap’ēir, krump’ēir, tej’ēir “tanjur”, kalamp’ēir, vud’ēir, tjuč’ēir “lijevak”, pal’ēir,
sijk’ēiratj se, f’ēirma, ufjc’ēir, ljn’ēir, španc’ēiratj se, djčk’ēir “dječačić”, frjžjd’ēir

‘au - v’auže “uže”, g’auska, k’aupatj “kupati se”, hr’aušč “hrušt”, r’auka “ruka”,
k’aut “kut”, bl’audjtj, m’auš “muž”, z’aup “zub”, b’aum (svr. prez. od b’itj
- kontrakcija od b’odem), p’aulne “podne”, pvs’auđa, g’auštj “gust”, m’auđa
“testisi”, v’auskj “uzak”, s’ausjt, b’aubej “bubanj”, g’aujp “gumb” k’aupatj se
“kupati se”, n’aus “nos”, kyk’aut “kokot”, n’auč, kym’autny “komotno”, cp’aut
“ispod”, r’aur “dovod dima iz peći u dimnjak”, š’aus “suknja”, lyp’aur “drvena
naprava za vađenje kruha iz pećnice”, kym’aura “spremište za žito”

‘ou - B’ouk, m’oust, šk’oula, b’ous “bos”, m’ouram (prez.), l’ounček, balk’oun, s’oul
“sol”, bet’oun, č’ounta “kost”, gr’ouzdje, kv’oučka, dr’ouben, Mjkl’ouševj “dan sv.
Nikole”, kump’out, š’oulenka “1.tijesto ukuhano u mlijeko 2. smušen čovjek”

Nenaglašena pozicija:

j - jm’ętek, pjj’onec, p’očjju (prez. 3.l.mn.), zr’ęstj, z’ętjk, kvjž’ičęvatj
“ispitivati (o službenim organima)”, čjg’ęr “jaki ocat”

ų - ųbr’as, šųg’orja, g’ęnųtj se “krenuti”, m’očkųm (I jd.), s’ęly, kųp’otva
“kopanje”, dvųr’išče “dvorište”, pųr’ęn, s’ęly

e - len'ęer "ravvalo", hiljed'orka, vr'ęme, ml'ęćec, elev'atur "stroj za prijenos kukuruza u kukuružnjak", deždęvn'ica "kišnica"

a – mar'uljca, pal'ęer "poslovođa na poljskim ili građevinskim radovima, s'ęđati se "sjedati", štr'iga "uholaža", č'ęsal (gl.p.r. m.r.), d'unjščanj "koji smrdi po plijesni"

o - < l u nastavku za gl.p.r.m.r.jd. (samo u gornjem Međimurju), npr. d'ęlo, 'išo, napr'avjo, g'ęno, s'ipo, k'opo, nam'ako, pr'ęspo, st'ęko (od st'ęčj "isteći"), m'ogo, zazv'ono, nagr'abjo, d'ojšo, t'iro, v'rtjo, ož'eno (od už'ęnjtj se), p'oslo, r'ęko (od r'ęčj), db'ęižo (od db'ęižatj "otrčati"), puzdr'avjo, spl'ęjzo (od spl'azjtj "popeti se"), pr'ijo (od prij'etj), č'eko, zav'ezo, prestr'ašjo, zmek'uvo, hl'apno (od hl'apnytj "udariti"), z'aklo (od z'aklatj), vg'odjo (od vg'odjtj "ugoditi"), začrl'eno, p'osto, 'imo, r'azmjjo, n'osjo

Izgovor nenaglašanih samoglasnika specifičan je u odnosu na standardni jezik jer se kreće unutar određenih vrijednosti:

a) Samoglasnik e u nenaglašenoj poziciji ostvaruje se u vrijednostima između ę i ę. To znači da izgovor riječi st'ęrec u stvarnosti može biti [st'ęrec], [st'ęřec] i [st'ęřec]. U riječi r'ace (N mn. od r'aca "patka") izgovor može biti [r'acę], [r'ace] i [r'acę].

b) Samoglasnik ę ostvaruje se u vrijednostima između ę i u. To znači da izgovor D jd. imenice br'at može biti [k br'atę], [k br'atę] i [k br'atu]. U imenici ęrm'ęr "ormar" izgovor može biti [ęrm'ęr], [ęrm'ęr] i [ęrm'ęr].

c) Samoglasnik j ostvaruje se u vrijednostima između i i ę. To znači da izgovor glagola ž'ętj može biti [ž'ęti] i [ž'ętę]. Izgovor DL jd. imenice ž'ęna može biti [ž'ęni] i [ž'ęnę].

Odmah pada u oči da su se u nenaglašenoj poziciji izjednačili o i u kao jedna vrijednost.

Iz ovoga prikaza svaki laik može naučiti kako se pišu pojedini samoglasnici i koja je njihova izgovorna vrijednost. U idućim člancima razlagat će se po pojedinim jezičnim razinama temeljne osobitosti međimurskoga dijalekta.

ŠARENE SLIČICE ZA DJECU I RODITELJE

Piše: Jurica Starešinčić

Između sve većeg izbora prijevoda stranih strip hitova na našem tržištu, izabrao sam dva relativno nova izdanja kako bih predstavio dva sasvim različita stvaralačka i izdavačka svjetonazora.

Wondercity, u izdanju Bookglobea, s kultnim strip izdavačem Bernardom Radovčićem kao pomoćnikom glavnog urednika, šarena je mješavina svega što trenutno na tržištu dobro prolazi. Priča o djevojčici s nadnaravnim moćima koja odlazi u školu čuda besramno je ukradena iz popularnog *Harrya Pottera*, s blagom injekcijom *X-mena*; tiska se u tzv. *Marvel* formatu, znanom i kao format američke sveščice; stilom crteža i dinamikom pripovijedanja križanac je Disneya i tzv. *euromange* (europski stripovi koji nastoje sličiti popularnim japanskim mangama), obojan je u tradiciji francusko-belgijske škole, a pišu ga i crtaju talijanski zanatlije. Kako se radi o stripu očigledno namijenjenom mlađim uzrastima, a naslov i imena likova su na engleskom jeziku, zaključak bi bio da se u novom mileniju industrija zabave djeci obraća univerzalnim jezikom globalizacije.

Zekanove hvalevrijedne pustolovine, suludi izdavački poduhvat zagrebačke prodavaonice stripova, igrice, DVD-a i tko zna čega još ne, More Comicsa, podjednako su šareni primjer klasičnog formata francusko-belgijskog stripa. Sve sličice su organizirane u četiri jednaka reda, likovi su antropomorfne životinje, radnja teče pravocrtno, nigdje nikakvih kompjutorskih efekata ili napadnih onomatopeja, nigdje psovki, nitko ne spašava svijet, nikakvo ekstremno nasilje... Samo inteligentni dijalozi i prepoznatljivi likovi. Reklo bi se, krasan strip za našu djecu.

Samo što *Zekanove hvalevrijedne pustolovine*, za razliku od *Wondercitya*, nisu strip za djecu. Zanimljivo je kako dječji strip komercijalne orijentacije (*Wondercity*) u sebi sadrži sve ono što dušebrižnici smatraju sadržajima za odrasle, pažljivo skriveno od cenzora i roditelja, trikovima naučenim još iz vremena slavnog američkog CCA (Comics Code Authority organizacija je osnovana 1954. u SAD kako bi zaštitila djecu od nepoželjnih sadržaja u stripu, a uspjela je odvratiti od stripa čitave generacije odraslih, jer su njima zanimljive teme sasvim isčezele iz *mainstream* stripa distribuiranog uobičajenim kanalima): tako, umjesto «loše riječi» za stražnjicu, u jednoj sceni dobijemo tri točkice («Skidaj ruke s moje g...! Ja sam dama!»), ekstremno nasilje, oružani okršaji i slično, ne prolijevaju krv, a seksualnost je sublimirana u igru duše koja je izašla iz tijela djevojčice i malenih duhova koji se zabavljaju tako da je škakljaju ulazeći u nju.



Zekan je, pak, strip za odrasle koji se ne trudi podilaziti publici koja u zadnje vrijeme traži sve ekstremnije i što je moguće grafički eksplicitnije prizore psovanja, seksa i nasilja (superpopularni američki serijali *Preacher* i *Sin City* bili su svojevrsan vrhunac tog *over the top* trenda). Autorski je to rad čuvenog Lewisa Trondheima (pseudonim Laurenta Chabosya), jednog od osnivača nezavisne izdavačke kuće L'Association, koja se smatra najzaslužnijom

za održavanje nežanrovskog stripa bliskim francuskom čitateljstvu. Naime, globalizacijom europskog strip tržišta (sve veći broj prijevoda i veća dostupnost stranog materijala preko interneta) nije se dogodio očekivani efekt širenja čitateljskog interesa. Naprotiv. Ukus čitateljstva još se više uniformirao. Američki, japanski i europski *mainstream* stripovi nikad međusobno nisu bili sličniji. A proces približavanja se i dalje nastavlja. L'Association je u devedesetima na scenu progurao nekoliko alternativnijih autora, senzibilizirajući publiku i za takav pristup, a *Zekanove hvalevrijedne pustolovine* su u tome otišle najdalje, jer se radi o albumima koje je izdavao jedan od najkomercijalnijih francuskih izdavača, Dargaud, i koji su postali veliki hit. U zadnje vrijeme sve više Trondheimovih, ali i stripova drugih francuskih umjetnika stripa, izdaje se i u Americi kod izdavača sklonih alternativni (donedavno su to bili Fantagraphics i NBM, a pred nekoliko mjeseci im se pridružio i First Second).

Žanrovski gledano, *Wondercity* je dječja fantastika. Ima tu klišeja svih vrsta. Od tipičnih likova iz tinejdžerskih televizijskih serija, zlog nacističkog vojnika koji govori (u našem prijevodu) hrvatski osim što ponekad uzvikne «Mein Gott!!!», dobre bake i djeda, naivne glavne junakinje koja bez nekog razloga za sebe misli da samo prouzročuje nevolje, šlampavog genijalnog profesora, vidovite starice odjevene u šareni kič... Ali pitanje je zašto bi se u stripu za djecu klišeji uopće izbjegavali? Imaju li djeca dovoljno čitalačkog iskustva da te klišeje prepoznaju? Jesu li im dovoljno dugo izložena da ih dožive kao nešto dosadno i neinovativno?

U stripu za odrasle, poput *Zekana*, žanr je drugačije iskorišten. Svaki album smješten je u drugi žanrovski stereotip (kod nas su dosad objavljeni *Atomski ubrzivač*, parodija ili posveta Spirou, i *Slalomi*, koji je najbliži žanru obiteljskog izleta koji polazi po zlu, samo što nema obitelji, dok će pravi primjeri tek uslijediti - vestern, horror...) i zadržava pažnju čitatelja uporno iznevjeravajući njegova očekivanja. Tako u *Slalomima* glavna opasnost, vuk ljudožder, koji stalno prijeti da se odnekud pojavi, zapravo ostane sasvim izvan

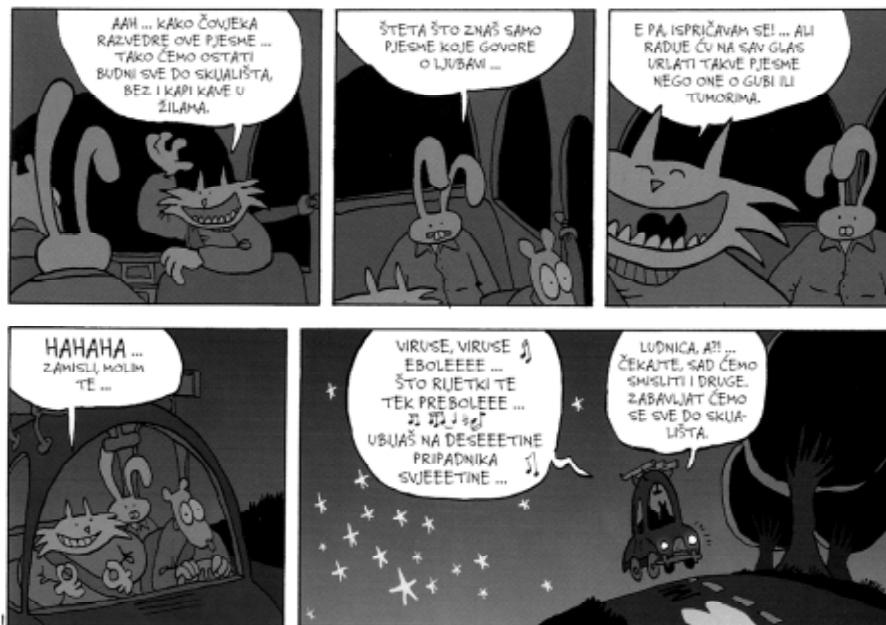
ONOMATOPEJA



priče. Likovi ga uopće ne sretnu. Takav strip teško da i može biti zanimljiv djeci koja još ne prepoznaju obrasce po kojima se odvija radnja u žanrovskoj fikciji. To stvara neobičan paradoks. Ono što će odrasli kritičar smatrati velikom manom za bilo koje narativno djelo (klišeizirana rješenja), u dječjoj literaturi je možda poželjna kvaliteta. Ako ni zbog čega drugog, onda da ih pripremi na djela koja se žanrom poigravaju.

Ali Wondercity, nažalost, djecu uči i da je život negdje drugdje. U nekoj nepostojećoj, eskapističkoj verziji SAD-a. Glavna junakinja je rođena sa posebnim moćima, nije ih morala steći vlastitim trudom. *“Vi, djeco, niste? Šteta - uči nas Wondercity - Onda vam život nikada neće biti uzbudljiv i ispunjen, pa se radije posvetite televiziji, brzoj hrani, šoping maniji i, naravno, našem stripu koji će vam pomoći na dvadeset minuta zaboraviti koliko ste jadni i ujedno vas podsjetiti kako trebate željeti sve one stvari koje ne možete imati ako ne kupujete Nikeove ili Pepsijeve proizvode.”*

Kad bi *Wondercity* imao barem dio iskričavih, autoironičnih dijaloga iz *Zekana* (zbog dijaloške orijentacije stripa, neobično bitan je i prevoditelj, a taj je posao Darko Macan obavio briljantno), djelovao bi puno simpatičnije. Ne vjerujem da je prevoditeljica (Tamara Pliško) tu mogla puno pomoći. Zbog silne naguranosti sadržajem i spotovske dinamike, između velikih kadrova akcije ostalo je sasvim malo prostora za male sličice dijaloga koji bi nam pomogli da barem malo doživimo likove kao ljudska bića i damo im šansu da nas nasmiju, dirnu ili zabave.



Može li uopće strip za djecu biti zabavan i odraslima? Poznato je da se američka industrija zabave puno trudi oko toga da u animirane filmove za djecu ubaci i poneku šalu za odrasle, kako bi roditelji veselije vodili svoju djecu u kina. Je li to pravi način? Nedavno izdanje stare epizode Spiroua na hrvatskom jeziku (još jedan odličan prijevod Darka Macana) uvjerilo me da dobro ispričana priča za djecu može zadovoljiti i apetite odraslog čitatelja, kao što znamo i da su djeca, podjednako kao i njihovi roditelji, uživala u prvim epizodama Alana Forda, koje im sasvim sigurno nisu bile namijenjene (opet jedan strip odlično preveden na hrvatski). Kako bi se *Zekanove hvalevrijedne pustolovine* svidjele nekom klincu, ne znam i ne mogu pogoditi. Budući da je strip pažljivo skriven od njihova oka po knjižarama i specijaliziranim prodavaonicama, vjerojatno će ga tek poneko dijete imati priliku prolistati (ako ga uzme s tatine police), pa nikada nećemo ni imati dovoljan uzorak da bilo što zaključimo.

Ono što oba ova stripa čini blagom anomalijom na našem tržištu je ekspresivniji, karikaturalni crtež. To nije nebitan korak naprijed prema autorskom stripu. Između Bonellijevih i Marvelovih junaka, napisanih i nacrtanih kompjutorski precizno da ne iznevjere niti jedan žanrovski ili crtački kliše, i *Wondercity* je svojevrsna alternativa. Doduše, samo kod nas, jer nam tržište još uvijek nije pretrpano mangama i euromangama (dosta je popularna jedino euromanga *Witch*) kao tržišta bogatijih europskih zemalja.

Pozdravljam, dakle, svako novo strip izdanje na našim prostorima, koliko god infantilno i nezanimljivo bilo, jer samo upornom i dugotrajnom izloženošću dosadnim stereotipima razvit će se u čitateljstva želja

za reakcijom. Povijest umjetnosti uvijek je obilježena etabliranom estetikom i alternativom koja se bori protiv nje, samo da bi se etablirala i omogućila novoj alternativni (koja najčešće uči upravo od autora one prve etablirane estetike) držati umjetnost živom i u stalnoj mijeni. Strip je u Hrvatskoj dugo spavao i činio se alternativom sam po sebi, pa je i «alternativni strip» djelovao besmisleno (čemu točno je mogao biti alternativom kad nije postojala dominantna produkcija?), ali, s obzirom na broj izdanja na kioscima, čini se da je to vrijeme iza nas.



VUK MED NOGAMI

Piše: Antonije iz Panonije

*Stare riječi kriju ponekad u sebi duboke tajne.
Uvjerljivost pojedinih riječi jedina je mjera za snagu stiha.
Iz njih svijetle i fosforesciraju tajanstvene gama i beta
zrake.*

Miroslav Krleža

Gledah jednoć na TV Sloveniji jednu emisiju o kulturi, zapravo, tema je bila - kakvu „lektiru“ ponijeti sa sobom na ljetni odmor za opuštanje i guštanje? Pa su gosti (profesori književnosti, književni kritičari, voditelji kulturnih radijskih emisija i ostali) davali preporuke. Prošli su kroz sve „sorte“ književnosti (roman, drama, poezija), preporučivali svjetske kao i slovenske autore. Kod poezije, između ostalih knjiga, bile su preporučene i – Krležine *Balade Petrice Kerempuha*¹! Dotična profesorica je otprilike rekla: „Predlažem Balade. To je vrlo zanimljiva i zabavna poezija. Uostalom, Krleža ju je zbog problema s cenzurom prvi put tiskao kod nas, u Ljubljani.“ Na pitanje voditelja nije li jezik Balada težak i nerazumljiv i treba li ga prevesti na slovenski, odgovor je glasio: „Ne. To je kajkavština, a mi Slovenci smo kajkavci. Uz malo napora, možemo ih razumjeti. Zapravo, to bi bilo šteta prevoditi na slovenski jer bi se mnogo toga izgubilo.“

O postanku te poeme Krleža je u rječniku *Balada* (koji je sam sastavio i koji je sastavni dio *Balada*)

pod natuknicom *kerestinečki dečki* zapisao: *Balade Petrice Kerempuha... napisane zimi 1935. – 1936., štampale su se jula 1936. u Domžalama kraj Ljubljane u nakladi Silvestra Škerla, ljubljanskog nakladnika Akademске založbe, više – manje kao krijumčarska rabota...*

Da se ne bi mislilo da se tako virtuozna poezija (na staro kajkavštini) može napisati u godinu dana, Krleža u razgovorima s Matvejevićem² objašnjava, na pitanje jesu li *Balade* avantura: *Balade nisu nikakva avantura, ukoliko pisati poeziju uopće nije avantura. Dug je bio put do Balada. Trajao je dvadeset godina, a avanture su obično mnogo kraće!(...) Balade su pisane na motiv ljudske patnje usred sveopće infernalizacije životnih prilika, a ta tema traje već od Budhe preko Dantea do dana današnjega... (...) Balade su u svojoj osnovi plebejska pobuna, izgovorena baroknim jezikom i simbolima revolta protiv politike u okviru jednog stanja fakata u Hrvatskoj i oko nje, oko godine 1935. – 1936.*

Ali, u *Baladama* je riječ i o

...suvremenom stanju fakata tridesetih godina kod nas i u Europi. Balade su dakle, tendenciozna, angažirana poezija. (...) Pisati o paklu, a maštati o nebu to je, ako hoćete, raspon svake poetske misli od početka svijeta i vijeka literature kao takve. Balade su lirski predah na nekom proplanku poslije dugog uspona.

Napisane su starom kajkavštinom, dakako, u Krležinoj umjetničkoj obradi:

Balade su potvrdile da se može pisati poema na jednom zaboravljenom i umirućem jeziku, koji se u svojoj prošlosti nije baš odlikovao nekim naročitim pjesničkim nadahnućima... (...) Koja su vrela Balada? Belostenec. Habdelić. Molitvenici. Crkvene propovijedi. Pokazalo se da se lenjinske parole mogu izraziti retorikom crkvenih propovijedi, i to još jezuitskih!

Spomenuli smo rječnik *Balada* koji je sastavio sam autor, a o tom rječniku će ovdje biti rečeno par riječi jer ćete se njim morati služiti dok budete čitali *Balade* (osim ako niste doktorirali starokajkavski). Možete ga prelistati i prije samog čitanja *Balada*, tako da se upoznate s riječima koje je Krleža „iskopao“ iz



prašine zaborava. Osim toga, rječnik je zanimljiv i u njemu se zrcali Krležina erudicija.

Tako kod natuknice *Kerempuh* čitamo: *Značenje riječi nije potpuno jasno. Kerempuhi su crijeva, drobina, trbuh, vamp: Schmerbauch. Karapuh, kalapura, kerepup je očišćeni želudac, fileki. U prenesenom smislu: Kerempuh je čovjek lukavac, spretan, ispičutura, prokšenjak, lakoumnik, vragoljan, domišljati prevejanko, podvaljivač. (...) Knjiga o Petrici Kerempuhu od Jakova Lovrenčića (1787. – 1842.) štampana u Varaždinu 1834. pod naslovom: Petrica*

Kerempuh iliti čini i življenje človeka prokšenoga prijevod je jedne njemačke pučke varijante Tilla Eulenspiegela, bez ikakve samostalne književne vrijednosti, napisan živim jezikom.

Ili natuknica *dijakrič pemski*: U pravdanjima oko našeg pravopisnog pitanja pojavila se pedesetih godina prošlog (devetnaestog) stoljeća u našoj javnosti pretpostavka, da je *dijakritične* znakove izmislio jedan Čeh ili Poljak, po prezimenu: *Dijakrych*.

(Riječ zapravo dolazi od grčkog *diakritikós*: koji razlikuje.)

Natuknica *duševni sladoled*: *Starčević u Pismima Magjarolacah* ironizira jalovost *Strossmayerovih* napora oko stvaranja Akademije usred žalosne i sveopće narodne i političke zaostalosti tom slikovitom frazom koja govori za sebe poglavlja.

Budući da su *Balade* ispjevane, kako *Krleža* kaže, iz plebejske perspektive (krv se stalno provlači kroz njih), u rječniku su objašnjeni i glavni akteri krvavih događaja:

Doža, *Dózsa György*, vođa seljačke bune u Ugarskoj 1514. ...Bio je smaknut tako, da su ga postavili na usijano željezno prijestolje, a na glavu mu tri puta pritisnuli užarenu krunu, načinjenu od bivoljih brnjica. Dožinom prijestolju dotjerali su devet smrtno izglednijih seljaka. Na muziku svirala, violina i zviždanja morali su igrati kolo, i poslije svakog zaokreta morali su,

kao gladni vuci i svinje, da jednom zagriznu u vođino tijelo i da te krvave dijelove njegove progutaju. Onoga pak, koji nije htio da ga grize, a to se moglo poznati po tome, da li su mu usta bila crvena od krvi ili nisu, na mjestu su posjekli. Trojica, četvorica su tako platila svojim životom.

Slično je bilo i s *Gupcem* (natuknica u rječniku *Gobec*, *Matija Gubec*):

Kmet donjostubičke gospoštine, vođa seljačke bune 1573., koja je planula protiv krvavog zuluma feuduma. U nedjelju 15. februara dovedoše *Ivana Pasanca* i *Matiju Gupca* u Zagreb gdje su pogubljeni uz užasne muke, a naročito *Matija Gubec*. Najprije ga „okruniše“ vrućom željeznom „krunom“, zatim ga vucarahu po gradskim ulicama štipajući ga užarenim kliještima, dok ga najzad ne pogubiše i rasjekoše na četvero – 59 godina nakon njegova prethodnika *Dože* u Mađarskoj.

Ili natuknica *zijak*: *Prodavati* ili *kupovati zijake*. *Kerempuhovska*, *frkljevačka* fraza za blesavo ljenčarenje i zurenje u nekog tko je isto tako zinuo te se čudi papinjoj mački.

Proučavajući rječnik, doznat ćete što je to *beskušencija*, za što služi *bička* (sa B – i nije štamparska greška), tko je *čipkeš*, što je to *futač* a tko je *glavač*, što je *gazophylacijum*, tko je to *hračkolizec*, što označava pridjev *hijerozolimitanski*, tko je *izdumlavec* ili *kebrojedec*, što je to *kontrafaktura*, tko je *krabonosec*, kako djeluje *kubuz zidoderec*, što označava riječ *nadrišpan*, što znači sintagma *nafarbana Toskana*, tko je *oblizač* a tko *overstlajdnandissa*, koga zovemo *palandra*, zašto treba izbjegavati *porkolaba*, što se skriva iza riječi *sfrišuntksuntati*, tko je *skrivnopisec* a tko *šipuš*, što ili tko je *vuk med nogami* i što označava sintagma *zgubljenje glavno* – te tko se sve to skriva iza nadimaka *Frass*, *Fuchs*, *Gondola*, *Stari*, *Štroca*...

Dakako, nama kao kajkavcima, neke će riječi biti poznate jer se još uvijek koriste: *buncec*, *canjek*, *cendrat*, *čurka*, *dund*, *fela*, *frigati*, *gverc*, *kača*, *kušlec*, *mušanka* ili *mašanka*, *najže*, *pajdaš*, *poskubsti*, *pušlec*, *rinčica*, *špaler*, *teca*, *tenja*, *vezda*, *zbetežati*, *žganje* i *žganica*.

Uza sve to, Krleža je u razgovorima s Matvejevićem na pitanje zna li kajkavski, odgovorio: *Znam. Ali, da bi govorio – ne znam!* Krleža je smatrao da su Ilirci, odlukom da odbace kajkavski i uzmu štokavski za književni jezik, zapravo kajkavski *bacili kroz prozor kao truplo*. To se zbilo 1836. – a Krleža je na točno stotu obljetnicu tog „masakra“ (1936.) tiskao *Balade Petrice Kerempuha* i u njima prikazao (između ostaloga) i Ilirce, u negativnom kontekstu, kao grobare jednog književnog jezika. Hrvatski preporod njemu je – sprovod. No, nije u *Baladama* sve tako mračno. Petrica Kerempuh sve promatra kroz smijeh, šalu, ironiju, zafrkanciju:

*Gdo pintu more vu se zlejšati,
taj lahko bude mogel spati.
Gdo dobro spi, brez greha projde,
a takšni pak vu nebo dojde.
Gdo hoče tak vu nebe iti,
taj navek mora pijan biti.*

Nije Krleža dosadan pisac, nije uvijek ozbiljan i namrgođen, ne piše nerazumljive kilometarske rečenice, već zna biti duhovit i razigran, u što ćete se uvjeriti kad u ruke uzmete *Balade* (prevedene i na neke strane jezike), po nekima, najbolje pjesničko djelo cjelokupne hrvatske poezije.

¹Miroslav Krleža, *Balade Petrice Kerempuha*, Zora, Zg, 1963. (u okviru *Sabranih djela*, svezak deseti) ili neko drugo (novije) izdanje.

²Predrag Matvejević, *Razgovori s Krležom (VII. dopunjeno i prošireno izdanje)*, Prometej, Zg, 2001.



ZNAKOVI PORED PUTA

Piše: Antonije iz Panonije

Pisac treba iznenaditi čitatelja nečim poznatim.

Odbijte ono što o meni pišu moji kritičari – što ostane – to sam ja.

Ivo Andrić

Književnost je riječ koja upućuje na knjigu, zacijelo bi rekao neki naš jezikoslovac. Gutenberg bi dodao: Sve je to biznis! Književnost se puno piše (množi se), pa se onda mora i podijeliti na razne rodove i vrste, čime se ovdje nećemo baviti i zamarati čitateljstvo.

Može se raspravljati o književnosti na milijun načina, no, na kraju ostaje najbitnija podjela: na dosadne (zamorne) i zanimljive (zabavne) knjige. Ivo Andrić je rekao (odnosno, zapisao): Vlast može na sve prisiliti ljude, samo ne može na jedno: da s užitkom čitaju pisca kojeg ne vole.

Među svim Andrićevim knjigama jedna se izdvaja – Znakovi pored puta.¹ To su, zapravo, Andrićeve zabilješke koje je on pisao cijeli život – njegove misli. Iznenadit ćete se koliko se dubokih, uznemirujućih, poticajnih i utješnih misli može izreći, npr., na temu – ništavila:

Ne smrt, zaborav rešava sve. Zaborav, i to ne samo pojmova, reči i lica, nego i svega što postoji i živi. Zaborav tela i zaborav vremena. Zaborav, da bi se moglo predahnuti i živeti dalje u telu bez sećanja, sa duhom bez imena. Zaborav, smrt sa pravom na nadu.

Između bojazni da će se nešto desiti i nade da možda ipak neće, ima više prostora nego što se misli. Na tom uskom, tvrdom, golom i mračnom prostoru provodi mnogi od nas svoj vek.

Ili:

Nije najgore što sve prolazi, nego što mi ne možemo i ne umemo da se pomirimo sa tom prostom i neizbežnom činjenicom.

U dijelu te knjige pod naslovom *Za pisca*, nalaze se njegova razmišljanja o umjetnosti, književnosti i stvaralaštvu uopće. Vjerojatno ste tisuću puta čuli neku izreku u stihu ili je upotrijebili u nekoj prilici. Andrić i o rimovanim izrekama ima svoje posebno mišljenje:

Treba se čuvati rimovanih istina i s nepoverenjem primati i njih i one koji ih prave ili suviše često upotrebljavaju.

(Sljedeći put kad vam netko bude dokazivao nešto uz pomoć rimovanih sentencija, pripazite malo...)

Ako ne znamo značenje neke reči ili nam ono nije jasno, to ne znači da ga ona nema; isto kao što jedna riječ može da znači drugo i da kazuje više od onoga što mi o njoj znamo.

Ili ovo:

Kazana na južnom (= ijekavskom, op. a.) narečju, svaka stvar izgleda ne samo nešto duža nego, ako je tužna, i nešto tužnije.

O sebi kao piscu:

Za mene je najbolje kad ja pišem a ne govorim, i kad se o meni ne piše i ne govori.

Ili:

Umetnost je i u tom slična životu: izgleda kao igra, a u stvari je đavolski ozbiljna stvar; i utoliko ozbiljnija ukoliko više liči na igru.

Treći dio Znakova pored puta nosi naslov *Slike, prizori, raspoloženja*, „snovi i pomisli“, kako kaže Andrić:

Ja bih mogao da uzmem za devizu (= lozinku, op. a.) ime jedne kanadanske lađe: „I'm alone“ (Ja sam sâm). Ali, ja sam i bez devize.

Kad čujem ruske ciganske romanse i naše

„sevdalinke“, onakve kakve ih pevaju ovde po kafanama, osetim onaj bolni i potresni stid koji sam poznavao u detinjstvu, stid od egzibicionizma osećanja, gori od stida od fizičke golotinje.

Nalaze se tu i lirski zapisi:

U prostranom krompirištu usamljen suncokret pod oblačnim nebom. Okrenut je ka istoku, iako sunce celog dana nije izašlo i sad je tamo negde na zapadu, iza oblaka. Ali on je očigledno izgubio orijentaciju i tako stoji, izbezumljen, još od jutros. Ne može drukčije.

Dio knjige nosi naziv *Nesanica* (od koje je Andrić patio), pa možda nekomе pomognu njegova razmišljanja u besanim noćima – barem kao utjeha...

Posljednji dio knjige ima naslov *Večiti kalendar materinskog jezika*, u kojem je Andrić namjeravao pribilježiti „na desetinama i desetinama stranica stotinu reči, možda i više...“. No, zanimljivu ideju o tom kalendaru riječi (riječi su ga opsjedale) samo je započeo a nije je uspio dovršiti...

Zapravo, Andrić nije volio memoarske zapise, pa je i ova knjiga svojevrsni kuriozitet. (Knjiga je izdana nakon Andrićeve smrti, u okviru njegovih *Sabranih djela*.) Ne znam tiskaju li se nova izdanja te knjige, no, staro izdanje se može pronaći po antikvarijatima. Vjerojatno je nakladnicima više u interesu tiskati Andrićeve „lektirske“ naslove jer će se dobro prodati i dobro zaraditi. Knjiga ima više od petstotinjak stranica (manjeg formata). Budući da to nije roman, već su to zapisi, teško da ćete ih moći pročitati brzo, za nekoliko dana – ne zbog toga što bi knjiga bila „naporna“ ili „teška“ već jednostavno zbog toga što sam već istaknuo – to nije roman. Ali, to ni ne mora biti nedostatak – možete svaki dan pročitati

stranicu – dvije, pribilježiti ili podcrtati misli koje vam se sviđaju i uživati u Andrićevom majstorstvu, dubini i originalnosti.

No, pustimo Andrića da nam prišapne koju lijepu sentenciju za promišljanje:

Čovjek nikad nije sam ako je sa svojom mišlju i sa svojim ćutanjem.

Ali bez gluposti nema rata, a oni se uzajamno pothranjuju.

Rat, i najduži, samo protrese pitanja zbog kojih se zaratilo, a njihovo rešenje ostavlja vremenima koja nastupaju posle sklapanja mira.

Slabe i plašljive ljude strah nagoni da rade upravo ono čega se najviše boje.

Ja se i ne bojim ljudi, nego onog što je neljudsko u njima.

Zemlje velikih ostvarenja su i zemlje velikih nepravdi.

Ili ove, proročanske riječi:

Suviše je ovaj narod patio od nereda, nasilja i nepravde, i suviše navikao da ih podnosi sa podmuklim roptanjem ili da se buni protiv njih, već prema vremenima i okolnostima. Između zlokovarnih, osvetničkih misli i povremenih pobuna prolazi im gorak i pusti vek. Za sve drugo oni su neosetljivi i neprisutni. Ponekad se čovek pita da nije duh većine balkanskih naroda zauvek otrovan i da, možda, nikad više neće ni moći ništa drugo do jedno: da trpi nasilje ili ga čini.

(Sva sreća što mi nismo ni blizu tog groznog Balkana i što smo uvijek miroljubivi.)

Ipak, nije sve tako crno, nada postoji, samo se treba potruditi i pomučiti:

1) Sve su Drine ovog sveta krive; 2) Nikad se one neće moći svekoliko ni potpuno ispraviti; 3) Nikad ne smemo prestati da ih ispravljamo.

Ili:

Tragika lepote je u tome što ne može da ne postoji a ne može da traje i da se drži.

Uz *Znakove pored puta* postoji i knjiga *Sveske*, također izdana davno u okviru *Sabranih djela* u kojoj se nalaze Andrićevi zapisi i razmišljanja, od kojih su neki uvršteni i u *Znakove pored puta*.

¹*Znakovi pored puta*, Sarajevo, 1977., *Sabrana djela Ive Andrića* (drugo izdanje). Ne brkati ovu knjigu sa zbirkom pripovijedaka *Znakovi*, također Andrićevom.



TRAFFICKING

S Ružicom Mandić, koordinatoricom Udruga žena Vukovar, razgovarala Marina Kolar.

Obiteljsko nasilje, trgovanje ženama, prisilna prostitucija i sl. sve više uzimaju maha. Trgovanje ljudima prošle je godine bio **DRUGI** posao po zaradi, odmah poslije droge. Danas donosi više dobiti nego prodaja oružja. Kao da nismo u “civiliziranom” društvu, već smo otišli nazad u doba robova. Žena i žensko tijelo postalo je samo stvar kojom se trguje i koju se iskorištava.

Istraživanje javnog mnjenja u Hrvatskoj pokazuje da je - iako hrvatski građani nisu naročito upoznati s pojmovima “trgovanje ljudima” i “seksualno trgovanje” - skoro dvije trećine ispitanika čulo za slučajeve organizirane prostitucije koja uključuje i strane građane, a više od 40% zna za slučajeve koji uključuju i maloljetne osobe. Dio ispitanika je izjavio da je slučajeva međunarodne prostitucije bilo i u njihovim lokalnim zajednicama. Zanimljivo je da najveći postotak ispitanika koji su čuli za slučajeve trgovanja uključuje građane Zagreba i okolice, te stanovnike Slavonije, koji su u velikom broju izjavili da su te informacije dobili od prijatelja i poznanika. Slavonija graniči s Mađarskom, Srbijom i BiH, a tamo je i bio smješten najveći broj pripadnika međunarodnih mirovnih snaga, dok analiza novinskih napisa ukazuje na Zagreb kao centar organizirane prostitucije strankinja u Hrvatskoj.

Međutim, diljem Hrvatske niču mreže, udruge i institucije koje se bave osnaživanjem žena, edukacijom i direktnom pomoći. Jedna od njih je i Udruga žena Vukovar, s čijom sam koordinatoricom **Ružicom Mandić** pričala o tom problemu.



DRUGI

Tijekom godine se diljem svijeta kupe ili prodaju četiri milijuna osoba. Procjenjuje se da je godišnji profit sudionika organiziranog kriminala koji trguju ljudima između 7 i 19 milijardi dolara. Samo u zemlje zapadne Europe godišnje stiže oko pola milijuna žrtava trgovine ljudima... Trgovina ljudima postala je jedan od najvećih problema s kojim se susreću policije i vlade diljem svijeta, ali zbog njenog ilegalnog karaktera i iznimne prilagodljivosti novim uvjetima nemoguće je utvrditi koliko je trafficking stvarno raširen.

M: Molim Vas, ispričajte mi nešto o svojim počecima.

R: Udruga žena Vukovar osnovana je 1998. godine i prvo je radila s osobama treće životne dobi. Sad radimo na pitanju suzbijanja obiteljskog nasilja kao i suzbijanja trgovanja ženama.

Jedna smo od 53 članice Ženske mreže Hrvatske, kao i suosnivačice Ženske mreže "Petra", u kojima je 11 organizacija. Ženska mreža "Petra" bavi se suzbijanjem trgovanja ženama i djecom.

Ja sam već drugu godinu koordinatorica za Hrvatsku i, kao takva, članica Nacionalnog tima za suzbijanje trgovanja ljudima u RH pri Vladinom Uredu za ljudska prava.

M: Kako se dogodio prijelaz s rada s ljudima treće životne dobi na rad o pitanjima obiteljskog nasilja i trgovanja ženama? Je li na to utjecala i činjenica da je Vukovar poratno područje?

R: Vukovar je područje koje je dosta uništeno ratnim razaranjem i počeo se javljati odljev mladih ljudi u treće zemlje (oko 60%), tako da su ostala većinom staračka domaćinstva. Iz toga je proizašla potreba za druženjem, a edukacijom članica sljedećih 2-3 godine potrebe članica

su bile takve da su se - uz "Klub osoba treće dobi", na kojem i dan danas radimo - educirale u još dva smjera: obiteljsko nasilje i trgovanje ženama. Sad je aktualan i četvrti smjer - Antikorupcijski program. Tek ćemo vidjeti što ćemo s tim raditi.



M: Kakva je situacija u Vukovaru što se tiče obiteljskog nasilja?

R: Okolina, kao takva, dosta je teška. Istraživanjem smo došli do rezultata da je Slavonija po tom pitanju još više nazadna od Dalmacije, regije gdje su žene dosta ugrožene. Nismo imali potporu Grada do prije nekakvih godinu dana, ali sad se situacija pomalo mijenja. Imamo dvije članice u Povjerenstvu za

ravnopravnost spolova koje smo mi inicirale i gdje sada radimo. Sad se taj rad počeo prepoznavati, obiteljsko nasilje dosta je zastupljeno. Nažalost, žene još uvijek ne koriste postojeće mehanizme zaštite, nisu toliko upoznate s tim, ali kad smo se mi počeli pojavljivati s tim problemom, 2003., znatan broj poziva je bio na SOS TELEFON. Ne možemo reći da se povećao broj žrtava, nego su žene počele prepoznavati i koristiti te mehanizme.

M: S kakvim problemima Vam se javljaju žene i na koji način im Vi pomažete?

R: Javljaju se s različitim problemima. Nekima je potrebna samo psihološka pomoć, mi imamo SOS liniju na kojoj rade educirane volonterke, imamo pravno savjetovalište, i imamo psiho potporu.

M: Postoji li nekakva Sigurna kuća gdje se žrtve mogu skloniti?

R: Ne, u Vukovaru nema nijedne sigurne kuće, pa zajedno s Centrom za socijalnu skrb, ali i same, smještamo žene u Osijek, Karlovac i Rijeku jer je Vukovar mali grad gdje se sve zna, tako da bi Sigurna kuća predstavljala opasnost za sve one koji bi se sklonili i radili tamo.

M: Sjećate li se nekog slučaja koji Vam je bio posebno potresan?

R: Bilo je dosta priča jer ja radim psiho potporu, priče žena su jako dramatične, i svaki slučaj je potresan. Imamo žene koje sustavno trpe to nasilje... žena od 50 godina koju sin-policajac dovede u Udrugu pa priča o strahotama koje je doživljavala. To su one predrasude koje navode na zaključak da žena koja ekonomski nije sređena mora trpjeti takve stvari... Pa slučaj da je muž dovodio njenu sestričnu u krevet i

SOS TELEFON

Broj hrvatskog SOS telefona za trgovanje ljudima je 0800 77 99.

CRNE BROJKE

- Procjenjuje se da godišnje u svijetu ima oko 4 000 000 žrtava trgovanja ljudima (Nacionalni plan za suzbijanje trgovine ljudima, 2002.)
- Barem 700 000 osoba, posebno žena i djece, žrtve su trgovanja svake godine (US State Department)
- Samo u 1995. godini trgovanju je podvrgnuto 500 000 žena koje su uvezene u Europsku uniju (IOM, 1996.)
- Profit od trgovanja ljudima iznosi 7 milijardi dolara godišnje (UN, 1998.)
- Trgovanje ljudima i ilegalna migracija danas ostvaruju jednaki profit kao i trgovanje drogom (UN, 1998.)

TRAFFICKING

Trafficking obuhvaća sve radnje koje uključuju regrutiranje, transport unutar ili izvan granica zemlje, kupnju, prodaju, transfer, primitak ili pružanje zaklona osobi na osnovi prijevare, prisile, uključujući i prijetnje nasiljem ili zlouporabu moći kako bi se osoba držala u "nedobrovoljnom položaju obveze" bez obzira na plaću, u kućanstvu, u prisilnom radu ili ropским uvjetima, te u zajednici izvan one u kojoj je osoba živjela kad su prijevare ili prisila nastale.

da je ona to morala gledati, i šutjeti... To su zaista drastični primjeri, ima slučajeva gdje se djeca drogiraju i maltretiraju roditelje... Dakle, nisu samo supruzi, već i djeca... Pa nad osobama treće životne dobi, gdje ih djeca i unuci maltretiraju. Tako da ima stvarno različitih slučajeva, svaki je poseban i svaki je priča za sebe... Mi gledamo da sa ženama radimo na način da one same postanu svjesne svog problema, osnažujemo ih i radimo kao posrednici između njih i institucija.

M: Koliko je žena koje se uspijevaju izvući i koje ostaju?

R: Od oko 16 poziva jedna osoba se obrati policiji, a **CRNE BROJKE** su do 15% veće od onih koje se prikazuju. Tu dosta ovisi i o okolini u kojoj žene žive, pa ih se osuđuje, one snose posljedice. određuje im se skrb nad djecom, a nemaju posla... Tamo i malo muškaraca radi, žene posebno, alimentacija se ne plaća, a zakon još nije reguliran u vezi toga...

M: Ima li slučajeva traffickinga?

R: Nedavno je otkriven prvi slučaj **TRAFFICKINGA** jedne žene koja je deportirana iz Italije na način koji nije dozvoljen međunarodnim pravilima. To je bio slučaj radne eksploatacije. Slučaj je odrađen kako treba, i žena je vraćena kući uza svu moguću pomoć.

Dosad se predstavljalo da je Hrvatska samo zemlja prelaska, ali sad se vidi da je ona i zemlja odredišta i zemlja u kojoj se dešava i seksualna i radna eksploatacija, ali smo još uvijek u toj nekoj drugoj zoni, samo zato što imamo mali broj otkrivenih slučajeva.

Što se tiče brojki, prošle godine je bilo evidentirano šest žrtava trgovanja ženama, ali to nisu prave cifre...

M: Ima li u Vukovaru seksualne eksploatacije?

R: Bilo je nešto od toga evidentirano prije par godina, ali imamo jako velik broj žena koje odlaze u te treće zemlje na berbu povrća, čuvanje djece... Nismo imali prijavljeni slučaj seksualne eksploatacije, ali mislim da radi toga jer bi te žene bile osuđivane pa se boje prijaviti. No, bilo je slučajeva gdje su žene bile pretučene, nije im se platilo za rad, ali se još na to tako ne obraća pozornost, prednost se daje seksualnoj eksploataciji, ali ima sve više slučajeva radne eksploatacije.

M: Mislite li da se situacija u Hrvatskoj počela mijenjati, budući da su se žene počele osnaživati, imaju posao...?

R: To je poslijeratna tranzicijska kriza kroz koju još uvijek Hrvatska prolazi i koja je ostavila traga, posebice na ženama u Istočnoj Slavoniji. Tamo su bili veliki giganti gdje su žene radile. To je u ratu razoreno i žene su prve ostale bez posla. Nijedna žena u Hrvatskoj nema dijagnosticiran PTSP, a zna se da su - dok su muškarci ratovali - žene obavljale i svoje i njihove poslove, tako da je najstrašnije za žene što one uvijek prve nastradaju. Tu je i veliki utjecaj Crkve, prisila na održavanje obitelji povlači žene još dublje nego što su bile prije rata. Srećom, Hrvatska je potpisala razne konvencije koje je sad pritišću i kojih se mora držati. Nicanjem civilnih udruga vršimo monitoring da se to dovede u red.

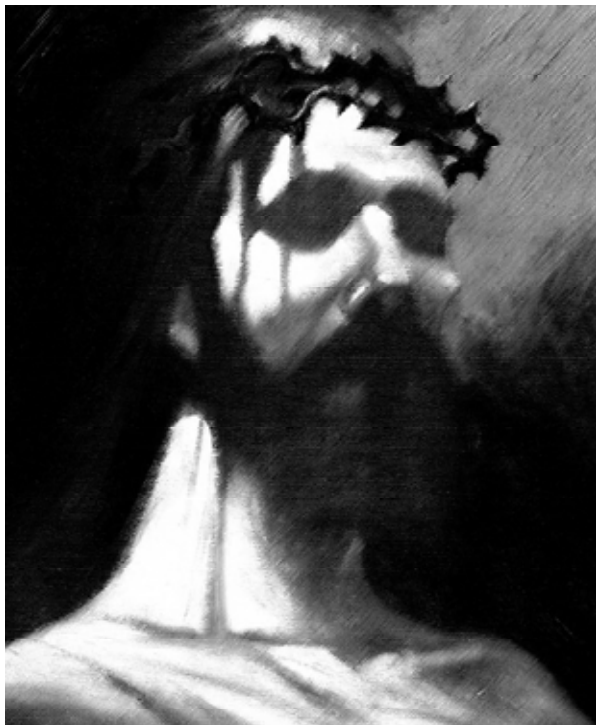
M: Što biste poručili osobama koje se nalaze u nasilnoj vezi?

R: Kad nam dolazi žrtva, prvo joj pokušamo dići prag samopouzdanja. Koliko god da je prošla nasilje, ona se time ojačala i uvijek postoje druge kvalitete koje može razvijati. Ona o tome može i ne mora pričati, ali je treba osnaživati u tom smjeru da bude sposobna za život. Ona mora sama naći izlaz, i mi ne možemo pomoći ženama ukoliko one same ne traže pomoć. A žena koja je to zatražila već je na pola puta, već je na putu da iz toga izađe, ona pronalazi uzrok i izlazi iz toga.

Mi radimo na pružanju pomoći i zaštiti žrtava, ali to je gašenje trenutnih požara. Najbitnija je edukacija mladih vezana za problem i trgovanje ljudima, da budu upoznati s problemima koji se mogu desiti i s mehanizmima pomoći koje mogu koristiti...

Također, što se tiče obiteljskog nasilja, s djecom treba

raditi od vrtića... Npr. Povjerenstvo za ravnopravnost spolova - žene ne rade protiv muškaraca nego se jednostavno pruža ravnopravna šansa i muškarcima i ženama, iste mogućnosti za sve. Feministice nisu negativne debele žene s brkovima već borci za ženska ljudska prava, znači ono što nam je već Ustavom i zakonom omogućeno da iskoristimo. Kad djeca nauče u vrtiću poštovati jedni druge, onda će i društvo biti kvalitetnije. Sve ostalo je samo gašenje požara...



DUHOVI I NADAHNUĆA

Čitajući prvi broj ovog lista, razveselila me ideja vodilja – bunt protiv inercije duha! Vrlo hrabro, nema što! Kao osoba koja se nalazi na duhovnom putu, pokušah si napraviti mozgovnu oluju iliti brainstorming te riječi – duh. Prisjetih se kršćanske slike stvaranja, gdje je došlo do pobune oholog anđela, nositelja svjetla, Lucifera. Nažalost, usprkos spoznaji posljedica svoje buntovnosti (anđeli nemaju mogućnost ispovijedi jer nisu u mogućoj zabludi kao ljudi, svjesni su istine i okolnosti), zbog oholosti ne samo da je ustrajao u svom protivljenju, nego mu se pridružila i trećina anđela na nebu. Tada je počela najveća drama, najveća borba – borba koja nam može postati tragedija, završetkom s palim anđelima - ili vječnom radošću s pobjedničkim timom, s arkandjelom Mihaelom, 'vojskom' mučenika, svetaca, i svih ljudi koji su izborili pobjedu nad

silama tame. Ova se istina rijetko spominje, današnjem čovjeku koji je okružen tolikim stvarima i ljudskom rukom promijenjenom prirodom, svom silom tehnike – često je totalno nepoznata i nezanimljiva stvarnost. Takav čovjek je često s obje noge na zemlji, pogleda uprta samo u vidljivo, samo u danas i sada, samo u svoje interese i želje, potrebe... Ukoliko ipak nije vezan samo na ovaj prolazni dio života, ukoliko nazire duhovnu stvarnost koja se krije iza vidljivog, pitanje je koliko shvaća da u duhovnom svijetu postoje te dvije sukobljene strane, u kojoj se već zna pobjednik (pročitaj Otkrivenje ili tzv. Apokalipsu). Možda živi u naivnom shvaćanju kako je materijalno loše, a duhovno dobro. Možda misli kako on ne čini ništa loše, kako su oni drugi ti koji trebaju razmišljati o takvim stvarima, on samo želi proživjeti u miru svoj život... Tu dolazimo do srži pitanja – imamo li mi svoj život?

Zar smo ga sami sebi dali?

Zar smo sami sebe rodili?

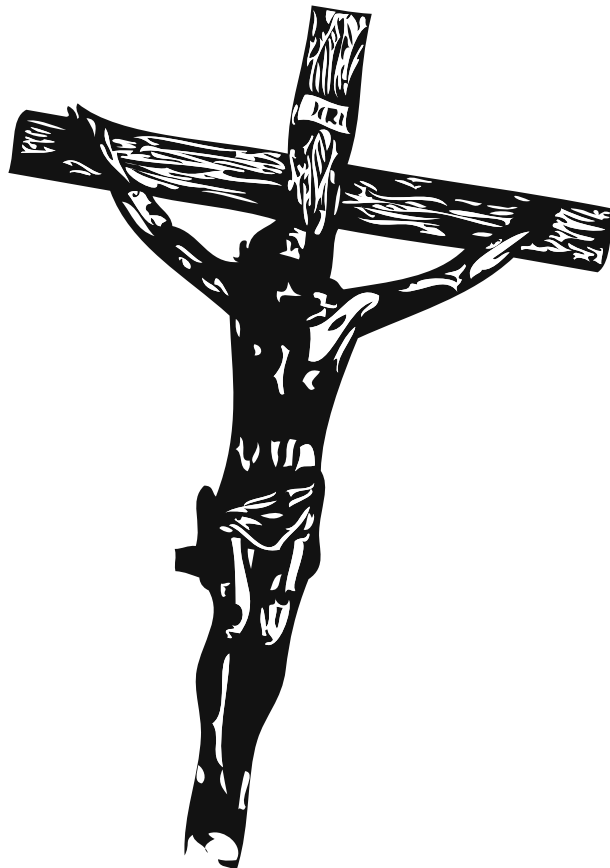
Hoćemo li sami sebe u grob zakopati, ili ćemo opet druge ljude trebati?

Uostalom, zašto bismo uopće umrli, ako imamo svoj život?

Zar će nam ga netko uzeti?

Kome ćemo ga dati?

Kršćanima bi ti odgovori trebali biti jasni, jer ih kršćanima čini vjera u Isusa koji je Krist, Uskrsli koji nam je otišao pripremiti mjesta. Ne bilo gdje, nego na nebesima. Dakle, pobjednicima te teške borbe duhova, tih nadahnuća koja nas okružuju. Govori nam Isus u Ivanovom evanđelju 3,5: “Zaista, zaista kažem ti, tko se ne rodi od vode i Duha Svetoga, taj ne može ući u kraljevstvo nebesko. Što je rođeno od tijela, tijelo je; što je rođeno od Duha, duh je.” Čovjek je kao čaša koja se napunja tekućinom, otrovom ili lijekom; kao DVD player koji može prikazivati sadržaj, konstruktivan ili destruktivan; kao nož, koji može rezati, na primjer, hranu koju pripremate, ili ubijati; kao internet – po kojim stranicama surfate?... O nama ovisi čime ćemo se ispunjati, kojim ćemo nadahnućima dati vlast nad sobom. Naravno, da ne bi sve bilo prejednostavno, upozorenje – tko čini grijeh, rob je grijeha - objašnjava zašto neki ljudi više vole tamu nego svjetlo (Iv 3,19)... Jer, logičnije bi bilo da svi želimo biti sretni, i nikome ne činiti ono što ne želimo da oni čine nama. Ali, **grijeh mnogo obećaje, malo daje, a sve uzima!** I kao posljedica, postajete **rob!** Jeste li ikada osjetili da se ljutite na nekog bez razloga, da vas nervira? Nije li ponekad problem bio u vama, iznutra, da ni sami niste znali kako i zašto? Osobito ako su te njegove riječi vas osuđivale ili raskrinkavale... Naravno, istina oslobađa (ljudska i ranjava), ali Božja istina hrabri i opominje, ne želi razoriti ništa osim grijeha, želi osloboditi čovjeka! Svima nam je vjerojatno poznato kako je bolan popravak pokvarenog zuba kod zubara, kako je teško prestati pušiti, ili učiniti neku drugu vrstu popravka ili oslobađanja. Ovo je bio nužan uvjet minimalnog predznanja da bi se uopće mogli okrenuti temi homoseksualizma kroz



prizmu Katoličke Crkve. Dakle, ako nekog detaljnije zanima odnos Katoličke crkve prema homoseksualnosti, ili čak i prema zajednici dviju homoseksualnih osoba, može lako pronaći informacije u knjižici “Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola”, u “Katekizmu Katoličke crkve”, ili nekom drugom dokumentu koji je izdala “Kongregacija za nauk vjere”. Pokušat ću ukratko sažeti kako Crkva gleda na takve osobe:

- 1) Bez osuđivanja bilo kojeg čovjeka.
- 2) Crkva ne odobrava nikakve seksualne čine izvan braka, dakle, prije sakramenta ženidbe dvoje ljudi (koji su zajedno čovjek), koji su obećali pred Bogom i ljudima da će se voljeti i poštivati, u dobru i zlu, do kraja života svoga. Dakle, jedino s osobom za koju si se spreman žrtvovati, s kojom si primio Božji blagoslov i obvezu, možeš ući u takvo zajedništvo, tj. nema prava bez obveza.
- 3) Ukoliko netko ima homoseksualnih sklonosti, može biti i dalje prihvaćeni član zajednice Crkve ukoliko uistinu vjeruje i poštuje Isusa kao Krista, vjeruje u Njegovo uskrsnuće, spreman je boriti se protiv sklonosti onim činima koje Crkva ne smatra dobrima (kao uostalom ni pedofiliju, poligamiju, preljub, kršenje celibata – na koji su obvezani svi neoženjeni kršćani do sakramenta ženidbe, a zaređeni do kraja svog života).
- 4) Prema onim ljudima koji žele živjeti prakticirajući seksualne čine izvan sakramenta braka, osobito ako su homoseksualni, Crkva ima tolerantan stav, ali zadržava pravo to smatrati uistinu nepremostivom preprekom za članstvo Crkve (de facto – zaista, nije moguće; de jure – zakonski, pravno je prividno moguće, uz laž, ali nevažeće; jer se Boga ne može prevariti, tada je to samo gluma), jer prihvaća slobodu te osobe da bira svoj put. Također, kao i sve druge vjerske ili bilo kakve zajednice, tako i Crkva zadržava pravo na propisivanje svojih pravila, koja nam je donio Isus za kojeg vjerujemo da je Sin Božji. U Božjem je planu bilo da samo muškarac i žena mogu ući u zajedništvo bračnog života, i to nikakav čovjek ne bi smio mijenjati, barem ne unutar Crkve. A izvan Crkve će ljudi i ovako i onako i dalje raditi što hoće.

Dakle, ovo su stavovi koje svaki kršćanin polako usvaja kroz svoju kršćansku inicijaciju (krštenje, prvu pričest, krizmu). Također, svaki roditelj koji traži krštenje svog djeteta obećaje da će svoje dijete odgajati u zajedničkoj vjeri Crkve, odgovarajući na pitanja – želite li da se vaše dijete krsti u ovoj vjeri koju smo sada ispovijedili; jeste li svjesni vaše zadaće da ćete dijete odgajati u kršćanskom duhu. Naravno, ljudi često ne razmišljaju o tome što su obećali, ali to je već druga tema. Biti ili ne biti kršćanin je stvar slobodnog izbora, i svaka bi osoba trebala biti poštivana u tom izboru, kao i u izboru bilo koje druge religije. Danas ima mnogo opasnih inicijacija, reklamiranih kao “samo tehnike”, uvođenja u neku vjeru koja nije dio priznate religije, ali i to je neka druga tema...

Kao neko zaokruživanje tema, želio bih svim ljudima živ i obziran duh, pun istinske tolerancije i djelotvorne ljubavi, bez podmetanja i napadanja, s iskrenom željom za mudrošću, saznanjem istine i točnosti informacija. Kao i spremnost na dijalog i ispriku.

Bog vas blagoslovio, mir i dobro!

Aleksandar Vabec





SOTONA SPAŠAVA, SOTONA ZAVARAVA! prvi dio

(Uvod u "Knjigu o Sotoni" velečasnog Adtriana Caina)

preveo: Konvertibilni Identitet(ec)

Konfuzija oko termina "sotonist" sprječava smislenu komunikaciju među ljudima koji bi bili moćni saveznici, ali koji nisu sposobni dokučiti što, u stvari, sami jesu. Je li Crowley bio sotonist? Jesu li obožavatelji Hindu Shive ili Vouden Legbe sotonisti? Jesu li tibetanski Bon šamanski demonsko/vražji obožavatelji sotonisti? Mogu li samo kršćani postati sotonisti? Je li Amerika "Velika Sotona" kao što mnogi vjeruju? Postoji li uopće Sotona ili je to smišljena prijevarena da se stvori i opravda "pravedan" gnjev prema nevjernicima? Na svako ovo pitanje odgovor je i da i ne. Za neke, npr. Pata Robertsona, sve osim njegovih kršćana je sotonsko, za razliku od Dalaj Lame komu ništa nije sotonsko. Sotonizam se ne može ograničiti samo na jednu definiciju, jer su njegova obilježja prihvaćena od mnogih različitih ljudi i grupa. Nadalje, elementi koji se smatraju sotonskim od strane triju najvažnijih monoteističkih religija, sastavni su dijelovi duhovnih tradicija širom svijeta i ne smatraju se zlima od strane njihovih praktikanata.

CROWLEY objašnjava: "Vrag je, historijski, Bog bilo kojeg čovjeka kojeg osobno prezireš. To je dovelo do velike konfuzije, a ZVIJER666 ne mari za imena, te ih ostavlja onakvima kakva jesu, te je jednostavno proglasilo da je AIVAZ, solarno-falično-hermetički "Lucifer", njegov jedini Sveti anđeo čuvar, a da je "Vrag" Sotona ili Hadit našeg dijela zvjezdanog Svemira. Ta zmija, Sotona, nije neprijatelj ljudskoga roda, nego onaj koji je naučio božanstva naše vrste razlikovati Dobro i Zlo; zapovjedio je: "Upoznaj sama sebe", te ih podučio Inicijaciji. On je "Vrag" Knjige Tothu (Tarot karte), a njegov je amblem BAFOMET, hermafrodit, hijeroglif tajanstvenog savršenstva. Broj njegove karte je 15; Yod He, monogram vječnog, Otac-Majka, Djevičansko sjeme (začetak) jedno sa svesadržajnim Svemirom. On je život i ljubav. Povrh svega njegovo je slovo Ayin, 70, Oko. On je svjetlost i njegov je zodijački znak Jednorog, jarac u skoku čiji je atribut sloboda."

Crowley ovdje upotrebljava Kabalističke metafore da bi opisao visok duhovni simbolizam Vraga. Doslovno i simbolički on je štovao Sotonu i druga sotoniska božanstva, ali sebe osobno nije smatrao sotonistom, već prorokom mnogo više spiritualne filozofije negoli je to bilo koja svjetska religija u ljudskoj povijesti, tj. Teleme. Štovanje mu više ne znači podređivanje samog sebe "vanjskim" silama, nego zajedništvo s bilo kojim oblikom božanstva, odabranim iz osobnih razloga. Telema je iznad sotonizma, iznad dobra i zla, i iznad svih ljudskih postignuća do ovog vremena. Telema ne poznaje apsolutno zlo te uzima u obzir svaku postojeću stvar, do svakog subatomskog događaja, kao Svetog samog po sebi. Svako ljudsko biće je vječna zvijezda u svojoj srži. Grijeh ne postoji, osobito "izvorni grijeh". Nema razlike između Boga i Đavla, Čovjeka i Boga, ili bilo koje velike polarnosti percipirane i projicirane od strane naše dualistične svijesti. Transcendencija kroz ujedinjenje je vječni cilj, opisan Bafometom u zapadnom okultizmu, dvospolnim životinjsko-ljudsko-božanskim kompostnim jedinstvom, identičnim Panu, Sveproždirući, Sveradajući, univerzalni tok stvaralačkog života. Jednom kad individua spozna jedinstvo u suprotnosti, proučavajući Telemsku filozofiju ili druge prosvjetiteljske tradicije, on/ona se budi u Apsolutu, Apsolutnoj tuzi i Apsolutnoj radosti promjene i transcendencije. Poznavati i činiti svoju Istinsku volju, koja je jedno s Univerzalnom Božanskom Voljom, je bit Teleme, kao što Knjiga Zakona kaže: "Činiti

CROWLEY

Aleister Crowley, okultist, mistik, šahovski majstor, pjesnik, pisac, astrolog, društveni kritičar, planinar i još štošta, rođen u Engleskoj 1875. U svojoj poeziji veliča pedofiliju, bestijalnost, nekrofiliju i kanibalizam.

BAFOMET



svoju volju bit će zakon zakona.”, “Ljubav je zakon, ljubav pod vodstvom volje.” Da bi se uzdigao sa životinjske razine, svatko se mora podvrgnuti dugom putovanju upoznavanja samoga sebe i buđenja sama sebe na svoj jedinstven način, bez obzira na društvene konvencije ili religijske autoritete. Taj je pogled sličan gnostičkom pogledu koji je zabranjivan i povremeno istrebljivan kao “sotonski” od strane Ortodoksne institucionalizirane takozvane Kršćanske crkve. Gnostici su smatrali većinu ljudi, uključujući i sebe same, puzećim životinjama izgubljenim u neznanju, slijepim i gluhim za istinu, nesvjesnim svoje prave prirode, sputanim i zatočenim svojim strahovima i strastima, te mentalno, fizički i duhovno bolesnima. Svi izgubljeni u strasti i patnji, prokleti na uzaludnu vječnu muku. Jedini stvarni izlaz iz tog užasa je vještina Gnoze, neposredne Božanske svjesnosti stvarnosti, iluminacije, oslobođenja, transformacije, ili prosvjetljenja. U srodnoj budističkoj filozofiji sve postojanje je nepostojano i jedno, te je za nju važno naći spas od tog vječnog Kola života i smrti buđenjem u osobnoj istinskoj prirodi. Gnosticizam u to često uključuje podvrgavanje osobe kroz kompletnu revoluciju i revers svih konvencionalnih i religijskih običaja te potpuno nadilaženje okova strasti i straha manifestiranog jastva kroz ekstremno prepuštanje užicima ili/i ekstremni asketizam. Kulturno kondicioniranje se prekida (poništava) kroz radikalno ponašanje provođeno u masovnim svečanostima koje uključuju seksualna općenja između društvenih razina uobičajeno razdvojenih. Podjele na rasu, spol, klasu i kastu su ignorirane kao iluzorne, utemeljene na vanjskoj pojavnosti a ne po Esencijalnoj prirodi duše... Razmnožavanje se izbjegava jer zatočuje duše u materiju, pa se pri seksualnom općenju, kada se ono upražnjava, koriste “naopaki” načini bez inhibicija. Njihov glavni neprijatelj nije zavodljivi i pun iskušenja Vrag, nego veliki ugnjetavač ljudske rase koji je stvorio virtualni svijet - zatvor, s namjerom da nas drži zarobljene u tami i muci, patnji, smrti, krivici, kazni, strahu - iz toga i podložne zakonu kazne; onaj koji opravdava svaki zločin; onaj koji ima opravdanje za sve predrasude, sve tiranizme protiv ljudi... njihov neprijatelj je lažni bog Jehova. Boga Starog zavjeta su smatrali zavedenim

demiurgom (stvoriteljem), palim u ograničenje neznanja i zlim poput nas, koji želi zadržati čovječanstvo u neznanju vezano za njega i pod svojom kontrolom. On je znao da je u nama Istinska Iskra Božanstvenosti, i da bismo ga nadvladali i uništili te se vratili u Beskonačno kraljevstvo s Onu stranu da nismo sputani svim mogućim zakonima i lažima... Zmijoliki Lucifer je poslanik Onkraja koji nas pokušava osloboditi straha i neznanja, dajući nam plod s drveta spoznaje dobra i zla – Gnozu, protivno volji tiranskog čudovišta Jehove. Oni su također prihvatili Isusa kao Božanskog poslanika, vanjštinom hineći da su kršćani, ali identificirajući Isusa sa Zmijom i Luciferom, a ne Jehovom. Vjerovali su da Božanska iskra unutar svakog muškarca i žene može biti otkrivena samo kad se koprene konvencija i zakona skinu, te su često bili pacifisti i anarhisti ili anarho-socijalisti, odustajući od privatnog posjeda, a njihova su uvjerenja slično imala više zajedničkog s učenjem Isusa nego ona Kršćanske crkve, koja ih je učestalo istrebljivala. Te grupe, kao i mnogi srednjovjekovni revolucionarni kultovi koji su nastavili sa svojim tradicijama kriomice u degradiranim formama, vjerovala su u stvarnog ali benevolentnog Sotonu-Lucifera-Zmiju koji predstavlja neovisnost, pobunu, neposluš, oslobođenje te sve zabranjene, tajne,

radosne i divlje stvari, ali sebe nisu smatrali sotonistima. Oni su služili ne zlu, nego onom što su percipirali za najviše dobro. Lucifer lučonoša će prosvijetliti svijet te nas vratiti kući u beskonačni onkraj.

Hindusi nisu sotonisti, iako je njihovo vrhovno božanstvo **SHIVA** uništavatelj, uvijek okružen zmijama, obitava na mjestima kremiranja gdje ga i štiju. On je izvorno neortodoksni i oprečni bog čije su sluge demoni i dusi; koji oskrvnjuje i krade žrtve drugim ortodoksnijim bogovima, a čija je supruga Kali najveća, najagresivnija, žedna krvi, zastrašujuća i obožavana hindu božica koja nosi ljudske kosti i lubanje, a iz njenog isturenog jezika cijedi se krv. Ipak to nije simbolika zla, da plaši ili da ga se mrzi, ništa više nego zastrašujući demon-bogovi tibetanskog budizma, ili zlokobna opsjednutost velikim Zmijolikim bićima u Karipskim Voodoo ritualima. U svakom od ovih primjera Démonski imidž je simbol višeg transcendentalnog Božanskog principa, skrivenog iza maske koja zavarava i odbija nevrijedne od pristupanja nivou Stvarnosti za koji još nisu spremni. Iz toga se nazire i okultna spoznaja da su anđeli i demoni ista stvar, percipirani kao prijeteći ili dobrohotni ovisno o stupnju osobne vezanosti za ego i o otporu vječnoj promjeni i fluksu Prirode/Stvarnosti.

SHIVA



EMILIJA KOVAČ

Sveti Jeronim, čakovečko šetališče

Dragi pismoznaneč, zemljak i asket,
eremit i fehtar,
na svetost raspel

mudrijaš, vučitel (a bormeš i fakin),
bi Te pitat štela,
ks, ks! Gospodìn!

Dej mi poveč, sveti, s tve strane gledeč,
kaj je sinek Jezuš –
- Telo ali Reč?

Zakaj ime Bože reči smeti ni...
al kaj za domovinu.
Te gda zaboli

ak je se spomeneš, Te scima sim i tam?
Kaj ti znaš, veli on,
draga madam!

Kaj furt cingilingaš z velikimi rečmi?
je Bog domovina,
za me druge ni.

Zemlji sem hitil salut popojdoč.
ju ljubit – nit šteti,
a niti je moč.

Sekretum je Bog, a ne igrarija,
ljubav i ufanje,
ne zmišljarija.

Gda mi je sam Črni (grintavec, jalnůš)
roštal po pameti,
rekel sem mu: Kuš!

Ne rivaj mi se v sen, dej zgini, mam, ofčas!
Z ljudmi se ne držim,
so ajgeli spas.

Ak začutiš jemput kak duša šepeti,
Višnji v njoj se gene
(cvetje zadiši)...

Tak 'dzgor ruždi zvezde, 'd Božeg jognja vžgani,
ja pak sem čist zdena
i malo v nirvani.

Mu reči kotači kak zvoni cimberlè,
vu vuho me kušnu,
za vrat me držè.

Naj sam' halaburi, velim, ves žareči!
Prať ništ sem, te den,
ne mela za reči.

Bog moj, si mislim, kak dobro mučim,
na cifre, gizdavo
pak – kaj naj velim?

*(opaska: po legendi sv. Jeronim rođen je u Štrigovi,
jedan je od najobrazovanijih ljudi svog vremena,
živio kao pustinjač, preveo Bibliju na latinski; u
čakovečkom Perivoju ima spomenik)*

FRANJO MESARIČ

E, moj vujča...

Navek si se za Međimurje plakav
da si zdovja v svet odhovej,
i negda v kupici soze namakav,
i nišči ne zna kak si tam shojav...

Prvo gosto, a undaj retko, dimo si pisav,
da si se na lepo Međimurje zmisliv,
bele soze si z obraza brisav,
i nišči ne zna kaj si tam misliv...

I si tvoji bi nejrojši dimo pobegli,
na preveč let se to razveklo,
i bežav bi ti i po deždu i po megli,
srce te preveč dimo vleklo...

E, moj vujča, lucka zemlja
so radost v mefkom srcu potere,
i čovek se do kraja razdere,
i srce se od žalosti potere...

Vujča, reči kaj gut očeš ti,
Mura tak mirno Međimurjem šumi,
i Drova je stiha, nikaj ne veli,
vrni se vujča, vrni dimo ti...

Vujča, vujča, grlica išče popevle,
moček na prtuletnom soncu zevle,
a fijolica, tu doma, drugač deši,
Međimurje te zove, de si ve ti...

Pa ne misliš v tuđini hmreti,
telo i kosti v lucki zemlji zakopati,
dimo dojd, tu je lepo živeti,
i neje se tebe fčekala tvoja mati...

JOSIP JANKOVIĆ

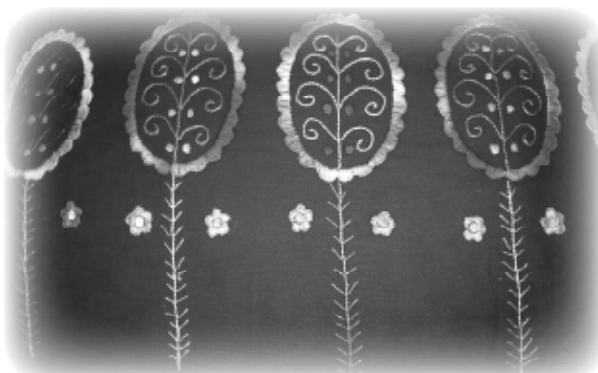
Klečanje v Sobotici

Raspelo. Marijica pod šlajeri.
Dečkeri z ftiči predromljeni
puckice, puče v belini snežni
z železom vročim lasi narudani.
Vanjkuši z grozdem i pšenicom
z trnovom korunom pikečom.

Perje nam raste dok popevljemo:
«Očemo Boga za Oca svoga!»
Deca sobočka na pot bežijo
gospodin Malek z obloka gledijo
prešecijo lepo štefajnsko.

Vuro celo na kolenaj klečimo
za pređaricom Božeka falimo
denes leto pak klečat demo
či nam Božek zdravjiče dajo?!

Tak bomo i v nebi klečali
z ajngeli svete pesme popevali
a mesto kipa krušnoga
lice Božek navek gledali...



STJEPAN JANKOVIĆ

Drogi japa

Drogi japa, jo bi se ženila
kaj nej duže stora puca bila
ali ne znam koga bi si zebrola,
vu štero bi se selo za možom dola?

V Domašincó je od negda blato bilo
tam vam meni ne bi lepo bilo
tam se treba navek rano statí
i po vročim sonco kuruzu kopati!

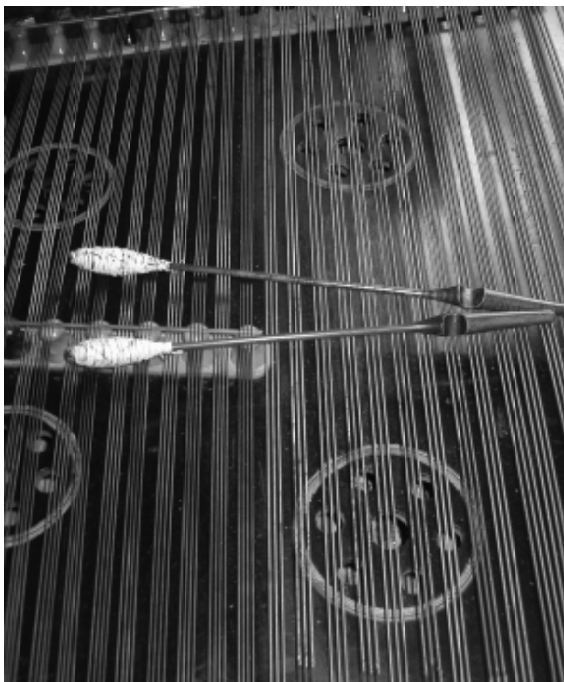
A dekanovski dečki so po sveto
tam si ne bi moža našla celo leto.
Jedino do zime ako bi čokala
unda bi si mortik ga zebrola!

Niti novakovski dečki so ne doma
či se to oženim vek bom spola soma
Jo bi moža štelá makar malo ima
jer mi je duže somoj spati zima.

A gordinovski dečki so gizdavi
či ga nam posljuhnola me ostovi.
Zo to moram dobra biti
unda bi se mogla v Gordinovce oženiti!

A belčki dečki sadijo kalampera
tam pak niti v noči ne bi mela mira.
Ne bi meni oni doli spati
morala bi v škatule kalampera metati!

Zoto, drogi japa, vi mi pomorite
pak mi dečka lepoga zberite.
Pre šteri je hiži malo dela
toga bi se dečka jo mom zela!!!



LADISLAV RADEK

Puž

vleče se
kak mrak
te muden težak
odzaj
za sobom
keli svetel trak

a borme
je ne siromak
ima tak lepu hižu
kak pravi kulak

PETRANA SABOLEK

Čon na vodi

čon na vodi
ober sonce
Drava im se cela dala

(saki kaplji vse se pušča -
sam kaj Drava nej postala!)

čon na vodi
a ja riba
sim-tam plavam
v vir musiknem
z vira skočim, pred čon dojdem
z repom zmašem, zablesiknem...

(ali šoder nit ne gene -
trdo čuvle dravske stene!)

čon na vodi
ober sonce
smeje mi se kaj spelavam -
da se črvu v vofkom protju
na obali dodvoravam

(spofundano je i još se štima -
ka protja kakti i v Dravi ima!)

čon na vodi
a ja most sem
beli kak sneg - kak se šika
našlingani dravski vodi
s ke vek znova nova slika!

STANISLAV S. PETROVIĆ

slika

glediš me od zgora miren
muoj fabricio
namiren rezmišlaš
zi srednjakom pri sliepom oku
prislojenim

(dzaj je krleža povijest hrvatov tin i dragutin
rječnik mare nostrum baština naša
stoji stari sviet rieči sa zvirajka
i kojekaj po stalažaj
zbirano na lieta)

a ti slika
zaleplena kak i kipec črne marije
kak jura zi sablom
oča z menom i mater začesanih črnih las
o kak išče mlada i liepa mlajša od mene
nemier i lepota zelenja zagorja
tu si zmed nas
slika med slikaj
i zmed kojekaj po stalažaj
vračtva škatule flašice
sirupe vitamini recepti nalazi
zloženi
za dva betežna življenja

glediš me z fotelje vu črlenem poluoveru
spod očal direktno v uoči
tak me negda oča gledal
samo jemu sem bil sin
a tebi je sejeno kak ja nepoznati zgledim
tu za stolom i mislim na te

fučka se ljudima z fotelje
za face nepoznate